

SUOPMELAŠ GIELAID L-KÁSUSIID ÁLGOVUOÐÐU SÁME- JA EARÁ FUOLKEGIELAID ČUOVGGAS¹

1. Álggahus

Gielladieđalaš girjjálašvuodas urálalaš gielat leat dovdosat earret eará kásusiid stuorra lohkomearis. Oalle viiddis, badjel logi kásusa vuogádagat leatge suopmelaš, mordvalaš ja perbmelaš gielain ja unġargielas. Vaikko dakár systemat leatge giellagoddái mihtilmasat, eai dat datte leat gehččon dasa álgovuolggalažžan: urálalaš vuodđogillii rekonstruerejuvvojit duššefal guhtta kásusa (Janhunen 1982: 30–31), mii ii leat giellatypologalaš oainnus mangeláhkai hárvenaš lohkomearri. Dat mo máŋgga giellasuorgái mihtilmas viiddis kásusvuogádagat leat gárggiidan leage hápmášuvvan guovddáš gažaldahkan urálalaš kásusystemaid historjjá dutkamušain.

Urálalaš giellagotti oarjeosiin kásusvuogádagat leat čielgasit rigguoahtán jo oalle árra muttus. Ovdamearkan sápmelaš, suopmelaš ja mordvalaš gielaid veardidemiin sáhtta rekonstrueret joba golbmanuplot kásusa dahje kásuslágan suffiksa, mat ovddastuvvet goit guovttis dáid giellasurggiin (gč. tabealla 1). Dehálamos dáid gielaide (ja maiddái marigillii) mihtilmas innovašuvdna lea báikekásusvuogádaga nuppástus: álgovuolggalaš urálalaš báikekásusiid (lokatiiva *-nA, ablatiiva *-tA ja latiiva *-ŋ) geavahus lea gáržon lagamusat giellaoahpalaš funkšuvnnaide, ja daid sadjái fas lea ihtán ođđa, koaffiksain *-s- ráhkaduvvon báikekásusiid ráidu: inessiiva *-s-nA, elatiiva *-s-tA ja illatiiva *-s dahje *-s-in (? < *-s-iŋ; mordvagielain illatiivva geažusin lea dušše *-s).

¹ Dát artihkal vuodđuduvvá Suoma-Ugralaš Searvvi čoahkkimis 20.1.2006 dollojuvvon ovda-sáhkii. Giite čoahkkima oassálastiid árvvolaš kommenttaid ovddas, ja erenomáš giitevaččat letne Pekka Sammallahtii, Arja Hamarii ja Nobufumi Inabai máŋgga earáge dán dutkamuššii guoski ságastallama ja veahki dihte.

kásus	geažus	sámegiela	suomagiela	mordvagiela
nominatiiva	*-Ø (ml. *-t)	+	+	+
genetiiva	*-n	+	+	+
akkusatiiva	*-m	+	+	+
essiiva	*-nA	+	+	–
translatiiva	*-ksi	(+)	+	+
partitiiva/ablatiiva	*-tA	+	+	+
latiiva	*-ŋ (? ~ *-k, *-n)	(+)	(+)	+
prolatiiva	*-ko	(+)	–	+
inessiiva	*-snA	+	+	+
elatiiva	*-stA	+	+	+
illatiiva	*-s ~ *-sin	+	+	+
komitatiiva	*-jnV	+	+	+
abessiiva	*-ptak	+	+	–

Tabella 1. Rekonstruerejuvvo kásusgehčosat sápmelaš, suomelaš ja mordvalaš gielain. Mearka (+) almmuha, ahte suffiksa gávdno dušše advearbbain dahje relikthámiin, muhto ii fal produktiiva sojahusas.

Dán čalbmáičuohcci oktasaš innovašuvnna lassin suomelaš gielaide kásusvuogádagas lea datte maid guovddáš erohus sáme- ja mordvagielaide (ja eanas earáge urálalaš gielaide) ektui, namalassii opposišuvdna nu gohčoduvvon sis- ja olgobáikekásusiid gaskka. Koaffiksain *-s- ráhkaduvvon (sis)báikekásusiid lassin vuodđosuomagillii idii seamma málle miel koaffiksain *-l- ráhkaduvvon ng. olgobáikekásusiid dahjege **l-kásusiid** ráidu: adessiiva *-lla (< *-l-nA), ablatiiva *-l-tA ja allatiiva *-l(l)en (< *-l-in). Dáid kásusgehčosiin leat etymologalaš vástagat buot suomelaš gielain – liivvegielas gal duššefal eahpeproduktiiva relikthámiin, earret Salaca suomana, man l-kásusiid lea kánske vejolaš atnit esttegiela váikkuhussan (gč. Sjögren & Wiedemann 1861: 37–38, 72–74; Itkonen 1957a: 310–311; Kettunen 1957: 429–430; Itkonen 1957a: 435–436). Dađi dobbelis urálalaš giellagottis l-kásusiin eai datte leat čielga vástagat. Perbmelaš gielain ja marigielas gal maiddái leat l-koaffiksain ráhkaduvvon kásusat, muhto daid funkšuvnnat leat possessiivvat eaige fal lokálat. Vaikko suomelaš, marilaš ja perbmelaš l-kásusiin leat oidnojuvonge giellahistorjjálaš oktavuodát, eanas dutkiid oaivila miel gažaldagas leat sierranas, konvergenta gárggiideamit, ja nu makkárga l-kásusat eai dábálaččat rekonstruerejuvvo suoma-perbmelaš vuodđogillii.

Dán dutkamušas munno ulbmilin lea čielggadit suomelaš gielaide l-kásusiid historjjálaš duogáža veardádalli gielladutkamuša metodaiguin. Nugo maŋŋelaččas čájehuvvo, eará urálalaš giela – erenomážit sámegiela – addet

čielga duodaštusaid das, mii dán suomelaš gielaide mihtilmas morfologalaš innovašuvnna urálalaš duogáš lea. Dasa lassin buktiletne maiddái muhtun árvalusaid marilaš ja perbmelaš *l*-kásusiid vejolaš álgovuoduin, vaikko dat eai dán dutkamušá válđočuožáhahkan leatge.

2. Dutkanhistorjjás

Vuosttaš dieđalaš gáldu, mas suomelaš gielaide *l*-kásusat leat buohtastahtton gáidosot fuolkagielaide vástagiiguin, orru leamen Rasmus Rask sáme gielaide giella-oahppa *Ræsonneret lappisk Sproglære efter den Sprogart, som bruges af Fjældlapperne i Porsangerfjorden i Finmarken* (1832). Rask ovttastahii suomelaš gielaide *l*-kásusiid sáme gielaide *alde-* ja *ala-*postposišuvnnaiguin², ja navddii maid muhtun *-l*-koaffiksain ráhkaduvvon advearbbaid (nugo *davil*, *olggul*) gárggiidan seamma álgovuodus:

Tilf[ormen]	tòlille panna, <i>lægge på Stolen</i> ;
Vedf[ormen]	tòlilla istua, <i>sidde på Stolen</i> ; [– –]
Fraf[ormen]	tòlilda ottá, <i>tage bort af Stolen</i> ;
[– –]	

[– –] Til Bevis, at den også har været den oprindelige i Lappisk, må tjene: [– –]

Tilf.	vare-ala, <i>op på Bjærget</i> ; davvele, <i>mod Norden</i> ; vaze olggole uwsa ! <i>Gå udenfor Dören !</i>
Vedf.	vare-ald' (aldn), <i>på Bjærget</i> ; davvelest', <i>nord på</i> ; olggolest', <i>uden for</i> ;
Fraf.	vare-ald, <i>fra Bjærget</i> ; davelđ, <i>norden fra</i> ; olgold, <i>uden fra</i> ;

(Rask 1832: 35–36.)

Ovttastahhttima vuodđun lei Rask fuomášupmi suomagielaide *l*-kásusiid ja sáme gielaide *al*-postposišuvnnaid funktionála sullalasuodas. Historjjálaš oktavuoda suomagielaide kásussuffiksaid ja sáme gielaide postposišuvnnaid gaskkas Rask dulkui nu,

² Dát lea seammás várra vuosttaš dieđalaš báldalastin, mii guoská sáme gielaide *al*-postposišuvnnaid. Jo olu ovdal gal Leem (1748, *Fortale til læseren*) lei veardidan sáni *ala* hebreagielaide לַע-*sániin* ja buktán mánggaid earáge sullalasuodas protodieđalaš veardádušaid hebreá-, latiinna- ja greikkagillii. Veadjá dárbbášmeahtun oppa máinnašitge, ahte dákkár etymologiijat ja ovdamearkka dihte nubbi dasa laktáseaddji sápmelaš-semelaš báldalastin *allat* ~ الله fertejit guđđojuvvot dutkanhistorjjálaš kuriositehtan.

ahte sámegielas maiddáí livčče álgoálggus mahkeš leamaš *l*-kásusat, mat dasto livčče laigan luovus iehčanas sátnin, muhto datte seilon muhtun advearbbain:

De næste tre Former [= *l*-kásusat] have unægtelig fundet Sted i Sproget, som er indlysende af *davvele*, *davvelest'*, *daveld*, men disse Endelser bruges nu, som det synes, kun i nogle gamle No. der ere ufuldstændigen tilovers, som blotte Forholdsord eller Biord; f. E. *bagje* (*pagje*), som er *oventil*, haves i disse Former, aldeles overensstemmende med det finske *pää* (*pææ*), *Hoved*, der også i de samme Former bruges på samme Måde, således:

	<i>Finsk.</i>	<i>Lappisk.</i>	
Tilf.	pælle,	bagjele,	<i>op over, op på;</i>
Vedf.	pællæ,	bagjelest',	<i>oven over, oven på;</i>
Fraf.	pældæ,	bajeld,	<i>ovenfra, nedenfra.</i>

[– –] Men disse Endelser forekomme, som sagt, kun i nogle enkelte Ord; i de fleste Tilfælde ere de blevne afrevne fra Ordene i en noget forskjellig Form, og betragtede som særegne Forholdsord, hos L[eeem (1748)] findes kun to sådanne, nl. *ala*, *hen på*, *til* [– –] og *ald*, som L. oversætter *på*, [– –] (Rask 1832: 37–38.)

Rask maŋŋá čilgehusa orru čuvvon M. A. Castrén nákkosgirjjistis *De affinitate declinationum in lingua Fennica, Esthonica et Lapponica* (1839). Castrén dohkkehii *l*-kásusiid ja sámegiela *al*-postposišuvnnaid oktavuoda ain jo synkronalaš funkšuvnnaid dásis, vaikko su teavsttas báhcáge eahpečielggasin, aniigo son Rask láhkai sámegiela postposišuvnnaid maiddáí kásusgehčosiid diakronalaš vásttan:

Casus, qui nominati sunt: *Allativus*, *Adessivus*, *Ablativus* e lingua Lapponica omnino fere evanuerunt, neque occurrunt, nisi in quibusdam adverbis et praepositionibus, ex. gr. *bagje -le* (Fenn. *pää -lle*, Allat.), *baje -ld* (Fenn. *pää -ltä*, Ablat.), *siskele*, *siskeld*, *davvele*, *davveld* e. s. p. Adessivus in illis quoque vocibus compensatur Infinitivo. Allativum nominum compensat postpositio *ala*, *Adessivum* interdum *aln* (*aldn*, Rask), saepissime vero *ald*, quae proprie post *Ablativum* ponitur^[3]. (Castrén 1839: 59.)

Rask čilgehussii guorrasii maiddáí Stockfleth (1840: 10), muhto das maŋŋá dán jurdagii ii oro šat čujuhuvvon. Dan sadjai Castrén iešge maŋit dutkamušainis veardidii suomagiela *l*-kásusiid marigiela ja perbmelaš gielaid *l*-kásusiidda ja maiddáí hantigiela *l*-elementta sisttisoalli advearbbaide, sámegiela šat máinnaškeahttä

^[3] E §. 28 apparet, illas postpositiones primitus fuisse casuum terminationes. [Dákkár Castrén vuollenohtas addin diehtu ii goit gávdno máinnašuvvon báikkis § 28.]

(Castrén 1844: vi, 17–22; 1854: 112–117; 1858 [1849]: 28). Dasa lassin jo árabuš lei fas Lönnrot (1841: 35–37), Castrénii mangeláhkai čujutkeahttä, buktán nuppelágan čilgehusa: son ovttastahtii *l*-koaffiksa suomagiela sániin *liki* ‘lahka’ ja navddii *l*-koaffiksa gárggiidan dán leksikála máddagis; *s*-kásusiid son fas deriverii suomagiela *sisä*- ‘sis-’ máddagis. Earáge postposišuvnamáddagiidda vuodđuduvvi čilgehusat evttohuvvojedje 1800-logu loahpabealde: Hunfalvy (1864: 301) anii *l*-koaffiksa vuolggasadjin suomagiela *luo*-máddaga (vrd. *luona* ‘luhte’, *luota* ‘(eret) luhte’, *luokse* ‘lusa’), go Ahlqvist (1863: 26–27; 1877: 105–106) fas ovttastahtii dán máddagii *ala*- ‘vuolle-’. Ahlqvist čilgehussii laktásii datte miellagiddevaš boasttoipmárdus, mii buvtii dán juogaláhkai lahka Rask jurdagiid: Ahlqvist anii sámeagiela *ald(e)*- ja *ala*-postposišuvnnaid suomagiela *ala*-sáni vásttan, ja ná su mielas suomagiela hámiid *talolla* ‘dálu luhte’ ja *talolta* ‘(eret) dálu luhte’ vásttidedje mahkeš sámeagiela gihput *dalo ala* ja *dalo ald* (sic!). Maŋnelis *l*-kásusiid ovttastahttima suomagiela *ala*-sátnái doarjjui maiddá Blomstedt (1869: 44).

Vaikko dát Lönnrota, Hunfalvy ja Ahlqvista veardádusat leatge leamaš maŋit dutkamušain bures dieđus, *l*-kásusiid dutkamuša oktavuodas orru báhcán measta oalát fuomáškeahttä Donnera (1879: 84–93) joba logi siiddu viidosaš smiehtadeapmi suoma-ugralaš gielaid *l*-kásusiid ja -partihkaliid gaskavuodain.⁴ Sáhtá joba lohkat, ahte Donnera dutkamuš lea áidna 1800-logu loahpabealde almmustuvvan *l*-kásusiidda guoski dutkamuš, man vuodđun lea eakti komparaatiiva analysa. Dat spiehkka ovdit – ja maiddá maŋit! – giedahallamiin earret eará dakko, ahte Donnera fikkai čájehit maiddá etymologalaš vástagiid iešguđet gielaid gaskka, ovdamearkan suomagiela *tuolta* ‘dieppe, doppe (eret)’ ~ hantig. *tolta* ‘doppe (eret)’, suomag. *edellä* ‘ovddabealde’ ~ sámeg. *auddal* (= *ovddal*) ~ marig. *anzalna* ‘ovddabealde’, suomag. *veneellä* ~ darjjisámeg. *vansel* ‘fatnasiin’. Dálá dieđuin stuorámus oassi Donnera sátnaveardádusain eai dieđusge doala deaivása.

Donner oinnii *l*-kásusiin vejolaš oktavuodaid mángga suoma-ugralaš sátnemáddagiii, nugomat spatiálanomeniidda *ala*- ‘vuolle-’, *ete*- ‘ovda-’, *ul-ko*- ‘olgo-’, *üle*- ‘badje-’. Dán oktavuodas son máinnaša maiddá lokála *la*-suorgása. Donnera sátneválljemat leat datte oalle várrugasat ja iešalddes váddásit dulkomis; son ii váldde makkárge čielga oainnu dasa, mii aiddo dáid elementtain livččii *l*-kásusiid duogábeal, muhto baicce dadjá, ahte prinsihpas mii beare dain sáhtášii leat daid álgovuodđun:

⁴ Munno dieđuid mielde áidna, gii oanehačcat čujuha Donnera oainnuide, lea Häkkinen (1984: 7, 9) gii ieš árvala *l*-kásussystema gárggiidan ng. árravuodđosuomagielas.

Wenn wir jetzt die frage über den ursprung der *l*-kasus vom finnischen standpunkte zu beantworten suchen, so haben wir kein criterium um sie entweder mit *ete*, *vogul. el*, *magy. el*, mit dem finnischen *luo* oder mit *ala* in verbindung zu setzen. Der bedeutung und der form nach können sie aus allen hergeleitet werden, [– –] (Donner 1879: 91.)

Die bedeutung, welche alle diese verschiedenen differenzirungen [sic] [= earret eará *ala*, *ete*, *ul-ko*, *üle*] mit einander verknüpft, ist aussenseite, fläche und hängt offenbar mit dem im finnischen und anderen sprachen vorkommenden ableitungssuffix *la* zusammen, welches lokalität, wohnplatz, aufenthaltsort bezeichnet und in nahem zusammenhang mit *luo* nahe steht. Aus dieser frühen periode der sprachbildung leite ich daher den ursprung der *l*-kasus durch ein suffix, welches in naher beziehung zu allen den genannten steht. (Donner 1879: 92.)

Donnera giedahallama mañnel goit álggii *l*-kásusiid dutkanhistorjjás ođđa áigodat. Budenz (1886: 464) buktilii ođđa jurdaga, man mielde *l*-kásusiid duogábealde livččii namalassii jo Donnera máinnašan lokála suorggis *-la*, mii oidno dakkár suorggádusain go ovdamearkan suomag. *appela* ‘vuohpa dállu’ ja *pappila* ‘báhpagárdin, báhppal’ (< *appi* ‘vuohppa’, *pappi* ‘báhppa’). Budenz maiddái ákkastalai dán čilgehusa funktiónalalaččat guvttiin oanehis cealkkaovdamearkkain:

Jóformán egynek is vehető ezen *-l* képzővel, mellyel az említett casusok specialis töje alakúl, a finn «nomen loci»-képző *-la*, *-lä*, pl. *appela* domus soceri (*appe*), *pappila* domicilium sacerdotis (*pappi*), *miehelä* dom. virorum, mariti, mert eredeti jelentésül ráillik a «mellék (mellette és körüle valóság)»-féle, azt tekintve, hogy pl. *on miehelässä* magyarul így van: «férj n é l van», meg *mennä miehelähän* (Kalev. 23, 496) «férj h e z menni». (Budenz 1886: 464.)

Mañnelaš Setälä (1890) lea kommenteren *l*-kásusiid álgovuodu, maid duogábealde son oaidná *-l(e)*-suorggádusaid, nugo jo Lönnrot (1841), gean mielas dát *-l(e)*- lei oanádus *liki*-sánis. Setälä fas čujuha maiddái Budenz čilgehussii ja atná vejolažžan, ahte koaffiksa *-l*- lea álgoálggus oktavuodas *la*-suorgásiin; postposišuvnnaide vuodđuduvvi čilgehused son fas šiitá. Setälä formuleren lea datte oalle várrugas:

Suomalaiset muodot *päällä* < **pääl-nä*, *pääl-tä* ovat siis katsottavat vain *l(e)*-joh-toisen sanan sijamuodoiksi, ja koko ulkoinen paikallisryhmä on pidettävä tämmöisistä johdannaisista alkunsa saaneena, niin kuin LÖNNROT (Suomi 1841, 5 v., s. 36) ja BUDENZ (äskén main. p.) ovat olettaneet. Liian kauvas on menty, kun tahdotaan tätä *l*:ää panna *liki* sanan yhteyteen (LÖNNROT, Suomi 1841, 5 v. s. 37) tai johtaa sitä *ala* sanasta (AHLQVIST, Suomi II, 1, s. 27; BLOMSTEDT, Halotti Beszéd, s. 44); sitä vastoin voisi sillä ajatella olevan yhteyttä paikallisen *la* päätteän kanssa (vrt. QVIGSTAD [1881], Beitr. s. [1]36, BUDENZ, main. p.). (Setälä 1890: 409.)

Eahpádusat datte čáhkkejedje oalle farga; Szinnyi (1910: 73–75) máinnaša *lA*-čilgehusa jo lakonalaččat, dego dábálaš diehtun:

Im Ostseefinnischen, im Tscheremissischen und in den permischen Sprachen gibt es eine Suffixgruppe, deren gemeinsames Element ein *-l* ist. Dieses *-l* war ursprünglich ein Bildungssuffix und hat sich als solches im Finnischen (*-la*, *-lä*) und in den permischen Sprachen (*-la*) bis jetzt erhalten, z. B. finn. *pappila* ‚Pfarrhof, Pfarrhaus‘ (*pappi* ‚Priester‘); *appela* ‚Haus des Schwiegervaters‘ (*appe-*); *anoppila* ‚Haus der Schwiegermutter‘ (*anoppi*); *miehelä-* ‚Haus des Mannes‘ (*miehe-*); [– –] (Szinnyi 1910: 73–74.)

Dás ovddos Budenza “*lA*-teoriija” šattai almmolaččat dohkkehuvvon oaidnun *l*-kásusiid álgovuodus. Wichmann (1913–1918: 13–15) ovttastahtii dán čilgehussii vel suorggádustiippa, mas *-lA* lea laktásan spatiálanomenmáddagii, ovdamearkan *etelä* ‘máddi’ (< *ete-* ‘ovda-’). Suorggis livččii dákkár dáhpáhusain šaddan reanalyserejuvvot kásussuffiksaid oassin danin go lokalitehtii čujuheadđji sánit buot dábálamosit geavahuvvojit aiddo báikekásusiin. Hakulisa (1941: 90–91) rájes leat *lA*-teoriija oktavuodas dábálaččat bukton ovdan golmmatiipasaš suorggádusat, main sáhtta vuohttit suorgása *-lA*: 1) spatiálanomenmáddagiin ráhkaduvvon suorggádusat nugo *etelä* ‘máddi’, *pohjola* ‘davviguovlu’; 2) oikonymasuorggádusat (omd. *appela* ‘vuohpa dálle’, *pappila* ‘báhpagárdin’) ja 3) pronomenmáddagat, maid maŋŋái leat laktásan koaffiksas *-ka-* ja *-lA-* (omd. **täkälä* sániin *täkälä-inen* ‘dáppeolmmoš’, *täällä* ‘dáppe’ < **täkäl-nä*). Farga *lA*-teoriijai jo čujuhisgohte árbevirolaš giehtagirjediehtun: vrd. “vanha ja varmastii oikea käsitys” (Uotila 1945: 334), “the traditional view” (Tauli 1956: 214), “распространенная, общепринятая гипотеза” (Serebrennikov 1962: 12; 1963: 47), “the accepted opinion” (Anttila & Uotila 1984: 125).⁵ Fuomášahtti lasseargumenttat čilgehussii eai datte leat bukton Hakulisa (1941) maŋŋá. Marilaš ja perbmelaš possessiiva *l*-kásusiid gaskavuodas suomelaš gielaide eai leat *lA*-teoriija olis nu beare vuđolaččat guorahallon, muhto dábálaččat daid leat atnán konvergensa boadusin (omd. Ravila 1958: 13; Itkonen 1966: 265–266; Rédei 1996: 259–260); spiehkastahkan dán váldolinjái lea Bartens (2000: 82–83), gean oaidnu šaddá sáhkkan duobbelis (gč. logu 4.2).

Measta dievaslaš konsensusas fuolakeahttá árbevierrun šaddan *lA*-teoriija ii leat báhcán áibbas dievaslaččat kritihka haga. Fuomášahtti spiehkastat váldo-

⁵ Jo máinnašuvvon dutkiid lassii *lA*-teoriija leat guottihan earret eará Ravila (1935: 43–45, 1958: 13), Lehtisalo (1936: 148–150), Collinder (1952: 11; 1960: 291), Tauli (1952: 32–35), Pajusalo (1957a: 159–160), Itkonen (1966: 265–266), Rätsep (1979: 51–53), Korhonen (1979: 9–10; 1981: 210–211, 231–232; 1991: 10), Laanest (1982: 165–167), Häkkinen (1983: 75–76; 1985: 86–87; 2002: 82–83), Baker (1985: 144), Leino (1990: 126), Tikka (1992: 40), Kulonen (1993: 18–19, 80–81), Huumo (1995: 64–65), Rédei (1996: 259–260), ja Huumo ja Ojutkangas (2006: 17).

linjái leat Serebrennikova (1962: 13; 1963: 47) dutkamušat. Son atná hypotesa suoma-perbmelaš *l*-kásusiid ja *lA*-suorgása oktavuodas eahpelogihkalažžan, das-go suorgása semantihkka lea váddásit ovttahttimis kásusiid funkšuvnnaiguin:

Отсюда может быть сделан только один вывод: элемент *-l* мог послужить показателем внешнеместных падежей только в том случае, если он сам обладал какой-то сходной семантикой. Насколько известно, словообразовательный суффикс в таких образованиях, как финск. *setälä* ‘дом дяди’ или коми-зыр. *бӧрла* (*дор*), ‘задняя часть’ *водзла* (*дор*) ‘передняя часть’ такой семантикой не обладает. **Поэтому, если рассуждать чисто логически, становится совершенно непонятно, каким образом этот элемент мог стать показателем внешнеместных падежей.** (Serebrennikov 1962: 13; deattuhus munno.)

Nuppe dáfus Serebrennikov vikkaha suoma-perbmelaš *l*-kásusiid duogábeallai “superessiivva” *-l*, vaikko dán jurdagii son ii buvttte makkárge čielga argumentaid. Das fuolakeahttá su kritisisma gal čájeha árbevirolaš oainnu raššivuoda: lea ollásit čilgekeahttá mo suomelaš (dahje marilaš ja perbmelaš) *l*-kásusiid guovddáš funkšuvnnat livčče ovttahttimis *lA*-suorgásiin. Čilgehusa vuodđun orru leamen duššefal jietnadatoahpalaš sullalasuoha suffiksain *-lA*, ja semantihkalaš oktavuoha fas báhcá oalle coagisin: morfemain ii oro leamen jur eará oktasaš go juogalágan lupmosit meroštallon “lokála” mearkkašupmi. Go veardiduvvon morfologalaš ávnnas lea vel dasa lassin dušše ovttá fonema guhkkosaš (*-l-*), lea dákkár ovttahttin metodologalaččat heajos vuodu alde. Dattetge Serebrennikova kritihkkii ii leat giddejuvvon olusge fuomášupmi. Gusto dušše Baker (1985) lea geahččalan buktit sutnje vuosteargumenttaid:

Attempts to refute this theory [– –] by claiming an inflectional or postpositional source for the *l* morpheme have foundered upon the formidable weight of derivational collateral provided by the contemporary languages, and the absence of independent comparative evidence to support the existence of an original desinence or adposition featuring the *l* element, which could reasonably have provided the base for some or all of the cases. (Baker 1985: 144.)

Dákko ferte fuomášahttit, ahte báhcá viehka eahpečielggasin, mii Bakerá máinnašan “formidable weight of derivational collateral” mahkeš lea (gč. erenomážit Baker 1985: 144–153). Nugo mángga earáge giellagottis, maiddái urálalaš gielain leat dieđusge valjis lokála **-l(V)*-suorgásii(gui)n ráhkaduvvon sánit, muhto nugo Serebrennikov lea gávnahan, eai dáid suorggádušaid mearkkašumit heive bures oktii *l*-kásusiid funkšuvnnaiguin. Dakko Baker lea dieđus vuogadis, ahte dán rádjai eai leat čájuhuvvon *l*-elementta sisttisoalli postposišuvnnat dahje eará giellaoahpalaš elementtat, maid sáhtášii jáhkkit suoma-perbmelaš *l*-kásusiid gáldun. Datte dakkárat leat gal čájeheames, nugo čuovvovaš logus oidnojuvvo.

3. *l*-kásusiid álgovuodđu veardádalli metoda perspektiivvas

Dasgo almmolaččat dohkkehuvvon *lA*-teoriijai eai leat goassege buktojuvvon al-bma semantihkalaš ja funkšionálalaš duođaštusat, lea munno ulbmilin dán artihkalis guorahallat *l*-kásusiid álgovuoddu ođđa oaidninguovllus. Vuolggasadjin leat veardádalli gielladiehtagaga dábálaš metodat, ja erenomážit giddejetne fuomášumi kásusiid funkšuvnnaide: moai veardidetne *l*-kásusiid daid ráhkadusaide, mat geavahuvvojit seamma semantihkalaš funkšuvnna eará urálalaš gielain. Áigo ákkastallat, ahte Rasmus Rask leamaš áidna dutki, gii dán rádjai lea ollen lahka rivttes čovdosa. Vaikko Rask čilgehusa detáljjat (nugo álgovuolggalaš *l*-kásusiid luovvaneapmi iehčanas postposišuvdnan sámegielas) leat dieđusge dálá dieđuin endoris, su vuodđojurdagii *l*-kásusiid ja sámegiela *alde*- ja *ala*-postposišuvnnaid giellahistorjjálaš oktavuodas gávdnojit datte nana duođaštusat. Vai nagadetne dán čájehit, lea vuos dárbu geahčastit dárkilappot *l*-kásusiid primára funkšuvnnaide.

3.1. *l*-kásusiid primára funkšuvnna ja ođđa čilgehus

Suomagiela *l*-kásusiid funkšuvnnaid leat vuđolaččat čilgen ee. Alhoniemi (1979), Leino (1989; 1990) ja Huumo (1995), esttegielas fas Vainik (1995); suomelaš giellaid *l*-kásusiid oppalaččat fas giedahallá Pajusalu (1957á; 1958a; 1958á; 1960). Suomelaš giellaid *l*-kásusiid vuodđofunkšuvdna lea ng. olgobáikkálašvuodda almmuheapmi, mii mearkkaša lagasvuodda ja erenomážit lokalitehta man nu bajážis. Dán lea bures konkretiseren ovdamearkan Alhoniemi:

l-sijaa käytettäessä puhutaan paikallissijaisten sanojen tarkoiteista tai tarkoiteiden pinnoista ikään kuin kaksi ulottuvuutta omaavina lokaliteetteina, kun taas näiden sanojen vastaavia sisäpaikallissijoja käytettäessä tarkoiteet nähdään kolmiulotteisina olioina, joille on ominaista mm. tilavuus ja materia. Näin siis *Varissuolla* ilmaisee kaksiulotteisen lokaliteetin, kun taas *Varissuossa*-ilmausta käytettäessä suo nähdään myös syvyyttä omaavana elementtinä. Vastaavalla tavalla *vuoteelle*, *matolle*, *kadulle*, *pöydälle* ilmoittavat subjektin tai objektin tarkoiteen olinpaikaksi pelkän pinnan, kun taas vastaavat sisäiset paikallissijat suhteuttavat tarkoiteet kolmiulotteiseen maailmaan. (Alhoniemi 1979: 94.)

Dákkár geavahusa primárvuohta lea čájeheames sihke synkronalaš vuogádagaid dásis ja diakronalaš rekonstrukšuvnna bokte. Lokála geavahusa lassin *l*-kásusiid eará guovddáš doaimmaide sáhtá lohkat possessiiva geavahusa ja adessiiva instrumentála geavahusa. Goitge dušše lokála funkšuvnna leat suomelaš gielaide čielgasit oktasaččat. Dan sadjai possessiiva geavahus váilu liivvegielas (earret Salaca suomana, man *l*-kásusat leat adnon esttegiela váikkuhussan), ja lea muđuige suomelaš gielain viehka eahpeoktilaš (Inaba 2001), mii čujuha dan sekundára álgovuodđui (gč. maddái logu 4.2). Adessiivva instrumentála geava-

hus fas lea typihkalaš dušše suomelaš gielaide davvejovkui. Laaksonen (2000) lea veardádallan suoma- ja esttegiela adessiivva geavahusa, ja gávnahan dan buot oktilamosin lokála mearkkašumiin, erenomážit ng. ON-funkšuvnnas. Danin leage áibbas vuorddehahti, ahte lokála funkšuvnnat leat oidnojuvvon maiddái giellahistorjjálaččat primáran, nugo ovdamearkan Vainik čállá:

l-käänded kui ajalooliselt hilisemad peavad ju olema kasutusele vōtetud mingi markeeritud situatsiooni tarvis. Eeldades, et areng toimub ikka konkreetsest abstraktsele, tuleb arvata, et *l*-käänete kasutuselevōtu ajal oli selleks markeeritud olukorraks tōenäoliselt **pidepunkti 2-mōđtmelisu** ja **aluse funksiōon**, kui kõige konkreetsem ja sätestatum VK-dega tähistatav suhe. (Vainik 1995: 146; deattuhus originála.)

Dáid gávnahusaid vuodul *l*-kásusiid duogáža guorahallama berre álggahit čielggademiin, mat ráhkadusat eará urálalaš gielain geavahuvvojit seamma semantihkalaš funkšuvnna ('bajáža') ovdanbuktimii. Veháš imašlaš leage, ahte ovddit *lA*-teoriiija olis dát gažaldat illá oppa lea smiehtaduvvonge. Komparatiiva metoda goit čájeha, ahte dán anus leat jo urálalaš vuodđogielas leamaš postposišuvnnat **ül-nä* 'alde', **ül-tä* '(eret) alde', ja **üli-ŋ* 'ala'; dát fas leat álgoálggus báikekásushámit spatiálanomenmáddagis **üli-*. Dát postposišuvnnat leat seilon primára funkšuvnnainis ee. sámegielain, perbmelaš gielain ja samojedagielain, ja dain leat árbejuvvon maiddái suomagiela advearbbat ja postposišuvnnat *yllä* 'badjelis; bajábealde', *yltä* '(eret) badjelis, bajábealde' ja *yлле* 'badjelii; bajábeallai'. Go rekonstruerejuvvon postposišuvnnat sakka muituhit *l*-kásusiid gehčosiid, de illá sáhhtá leat jurdilkeahhtá, ahte gažaldagas leat sojahangeažusin grammatikaliserejuvvon postposišuvnnat:

urálalaš vg.	njenecg. ⁶	komig.	udmurtg.	davvisámeg.	julevsámeg.	suomag.
<i>*ül-nä</i>	<i>nyinya</i>	<i>viljn</i>	<i>viljn</i>	<i>(alde)</i>	<i>nanna</i>	<i>-lla</i>
<i>*ül-tä</i>	<i>nyid^o</i>	<i>(viljś)</i>	<i>(viljś)</i>	<i>alde</i>	<i>nalta</i>	<i>-ltA</i>
<i>*üli-ŋ</i>	<i>nyih</i>	<i>vilę</i>	<i>vile</i>	<i>ala</i>	<i>nali</i>	<i>-lle</i>

Tabella 2. Urálalaš *ül*-postposišuvnnaid joatkit muhtun urálalaš gielain.

⁶ Njenecgiela *nyi*-postposišuvnnat duodaige leat sámegiela *al-* ja perbmelaš *vjl*-postposišuvnnaid etymologalaš västagat, vaikko eai hámiset beales daid šat ollege muittutge. Sániid vuodđosamojedagielat hápmin leat rekonstrueremis **i-nä* 'alde', **i-tä* '(eret) alde' ja **i-ŋ* 'ala'. Máтта **i-* lea gárggii-dan árat hámis **ij-* < **üj-* < **ül-* (< urálalaš vuodđogiela **üli-*). Nasála lasiheapmi sáni álgui njenecgielas (**i-* > **ŋi-* > *ni-*) lea njuolggaduslaš jietnadatnuppástus, mii oidno maiddái omd. etnonymas *njenec* (dát lea seamma sátni go ránnjáčeardda namma *enec*). Máddaga **i-* urálalaš etymologiiija ja samojedagielaid jietnadatlagaid čilgeba dárkilabbot Janhunen (1981) ja Sammallahti (1988).

Jo urálalaš vuodđogielas árbejuvvon lokála funkšuvnnat leat bures oaidnimis vaikkoba čuovvovaš komigielas (1a–5a) ja njenecgielas (6a–8a)⁷ váldon geava-hanovdamearkkain ja daid vástagiin sáme- ja suomagielas. Ovdamearkkat leat vižžon Rédei (1962) ja Mikola (1975) monografijadutkamušain, mat giedahallet komi- ja njeneciela postposišuvnnaid.

- (1) a. *akañ kujle Nastá ki viljn* ‘Die Puppe liegt auf Nastjas Hand’ (Rédei 1962: 15)
 á. *dohkká lea Nastja gieda alde*
 b. *nukke on Nastjan kädellä*
- (2) a. *me tajes vilpev leččeda ju vile* ‘Das trage ich wieder zum Fluß hinunter’ (Rédei 1962: 18)
 á. *doalvvun dán ođđasit joga ala*
 b. *vien tämän uudestaam joelle*
- (3) a. *bi viljn pert ešale* ‘über dem Feuer hängt ein Kessel’ (Rédei 1962: 14)
 á. *dola alde heaŋgá ruitu*
 b. *tulella riippuu pata*
- (4) a. *tuj viljn car međis mužikliš juašnj* ‘Auf dem Weg begann die Zar einen Bauern zu fragen’ (Rédei 1962: 16)
 á. *geainnu alde cara álggii jearahallat ádjás*
 b. *tiellä tsaari kävi tiedustelevaan ukolta*
- (5) a. *a pizan viljn ni-nem abu* ‘auf dem Tisch aber war nichts’ (Rédei 1962: 15)
 á. *muhto beavddi alde ii lean mihkkege*
 b. *mutta pöydällä ei ollut mitään*
- (6) a. *num nyisyaw° solotey° tol° nyinya ŋamtyowi°* ‘mein Vater num saß auf einem goldenen Stuhl’ (Mikola 1975: 48)⁸
 á. *áhččán Num čohkkái gollestuolu alde*
 b. *isäni Num istui kultaisella tuolilla*
- (7) a. *ŋar°wen° nyinya məny° yad°əm°h* ‘auf meinen Zehenspitzen gehe ich’ (Mikola 1975: 48)
 á. *jođán juolgesuorpmaid alde*
 b. *kuljen varpaillani*

⁷ Moai giite Tapani Salmisa veahkis njeneciela cealkagiid nuppástuhttimis dálá fonologalaš transkripsuvdnii.

⁸ *Num* lea njenecaid almmi ipmila namma; Lehtisalo (1956: 490b) addáge cealkagii jorgalusa ‘der Himmels Gott, mein Vater, sass auf einem goldenen Stuhl’.

- (8) a. *ser^o nyin toney^o nyih* ‘wir stiegen auf das Eis’ (Mikola 1975: 46)
 á. *moai lávkiime jieŋa ala*
 b. *astuimme jäälle*

Go suomagiela *l*-kásusiid sihke formála ja funktionála oktavuoha urálalaš **üil*-postposišuvnnaide lea ná čalmmus, lea viehka vuordemeahtun, ahte dasa ii leat jur giddejuvvon fuomášupmi goit Rask maŋŋá. Áibbas fuomáškeahtá ášši ii datte leat báhcán 1900-logu hálddašan *lA*-teoriija olisge. Namalassii Leino (1990) ja Tikka (1992) leaba gidden fuomášumi *yllä*-postposišuvdnaráiddu – ja imaš gal maiddá *alla* ‘vuolde’ -ráiddu – vejolaš váikkuhussii *l*-kásusiid riegádeamis. Dattetge soai atniba *lA*-suorggádusaid *l*-kásusiid aitosáš álgovuodđun:

Here, internal reconstruction leads to the conclusion that precisely those C-predicates that profile vertical spatial relations, i.e. the *alla* and *yllä* sets of p-positions, may have strongly influenced the development of the *l*-cases. [– –] The *alla* and *yllä* sets seem to have offered a motivation for the fact that the *l*-cases acquired the meaning ‘top surface contact’, and, thus, are closely associated with the vertical dimension. (Leino 1990: 138–139, nohta 12.)

Koska nämä – kuten edellä on tullut esille – kuuluvat lähitienoita luotaaviin postpositioihin, ei ole lainkaan mahdotonta, että ne ovat olleet edesauttamassa ulkoisten paikallissijojen synnyssä. (Tikka 1992: 40.)

Berre fuomášit, ahte iešalldes Leino ja Tikka leaba áidna dutkit geat leaba oppa geahččalange *lA*-teoriija olis čilget, mo *l*-kásusat leat giellahistorjjálaččat ožžon ‘bajáža’ semantihkalaš funkšuvnna. Dattetge čilgehus lea sakka oktageardánahttimis dainna, ahte suomagiela *yllä*-ráiddu postposišuvnnat eai gehččo dušše dán funkšuvnna semantihkalaš motiváhtorin, muhto kásusgehčosiid áibbas materiála álgovuodđun.

3.2. *l*-kásusiid veardideapmi sápmelaš vástagiidda

Vaikko suomelaš gielaid *l*-kásusiid ja urálalaš **üil*-postposišuvnnaid sullalasuoha leage oalle čalmmus, gáibida teoriija daid giellahistorjjálaš oktavuodas dieđusge olu dárkilot duodáštusaid. Dán vuollelogus testejetne hypotesa empiirralaččat: guorahalle konkrehta giellamateriálas, mo ja man muddui davvisámegiela *alde*- ja *ala*-postposišuvnnaid geavahus vástida suomagiela *l*-kásusiid. Dutkanmateriálan munnos lea cealkkakorpus, man letne čoaggán girjjálašvuodas. Materiálaide gullet 12 čáppagirjjálaš girjji, 4 diehtogirjji, Ođđa Testamenta jagis 1998 ja sullii 150 Min Áigi -aviissa jagiin 1995 ja 1997 (gč. dár-

kilot dieđuid gáldologahallamis). Materiála olles viidodat lea badjel 1 000 000 sáni, main oktiibuot 2029 leat *alde-* ja *ala-*sániit.⁹ Dáid dáhpáhusain 1966 leat postposišuvnnat (omd. *gávtti alde*) ja 63 fas advearbbat (omd. *gákti alde*).

3.2.1. Kvalitatiiva geahčastat materiálii

Ovdal dárkilot kvantitatiiva guorahallama sáhtta dutkanmateriála geahčastit muhtun válljejuvvon ovdamearkkaid vuodul. Sámeiel cealkagiidda addon suomagielat jorgalusaid letne ieža ráhkadan eatnigielintuišuvdname vuodul, jos ii eará leat máinnašuvvon. Oasi vuolábealde bukten dieđuin davvisámeigiela *alde-* ja *ala-*postposišuvnnaid geavahusas lea measta seamma materiála vuodul árabuš almmustahtán Ylikoski (2006).

Stuorra eanetlohku *alde-* ja *ala-*postposišuvnnain geavahuvvojit lokála funkšuvnnain. Typihkalaččat postposišuvdnagihppu almmuha sajjadaga referentta – omd. artefákta (9), (10), luondubáikki (11), (12) dahje -objekta (13), muhtumin rumašoasige (14) – **bajážis**, ja dávjá dakkár dáhpáhusain lea gihppu lunddolosit jorgaleames suomagillii *l*-kásushámiin, nugo čuovvovaš oalle prototiippalaš ovdamearkkain:¹⁰

- (9) *Nohkadeimmet filttiin ja ránuin **duolji nalde** guolgabolsttar oaivve vuolde.* (Blind 1992: 67)
‘Nukuimme vilteissä ja raanuissa **taljalla** karvatyyny pään alla’.
- (10) *Na dan áhkus leai nieiddaš čohkkame **áiddi alde**.* (Turi 1982: 91)
‘No sillä eukolla oli pieni tyttö istumassa **aidalla**.’
- (11) *Mánát ieža goivo alcceseaset **jieņa ala** skeittánsaji.* (MÁ 4/1995 s. 6)
‘Lapset itse kaivoivat itselleen **jäälle** luistelupaikan.’
- (12) *[– –] su ovddal bođii **bálga al** okta boares áhkku.* (Aikio & Aikio 1981 [1978]: 100)
‘[– –] häntä tuli **polulla** vastaan vanha eukko.’ (Aikio & Aikio 1978: 100)

⁹ Vaikko dán analysas letnege váldán vuhtii duššefal davvisámeigiela *alde-* ja *ala-*sániid geavahusa, dát ii liikká sáhte botnjat munno dutkanbohtosiid, dasgo vástideaddji sániid geavahus orru leamen hui sullalas earáge sámeielain. Ovdamearkan munno iežame giellaintuišuvnna ja konkrehta teakstamateriáelaide (omd. IK; Sammallahti 2004; Sammallahti boahtimin) vuodul lea čielggas, ahte anárašgiela *alne*, *oolá* ja nuortalašgiela *á’lm*, *ool* geavahuvvojit hui seammaláhkai go davvisámeigiela *alde* ja *ala*. Dárkilot guorahallan soaittášii gal diedus čájehit uhcibuš statistihkalas erohusaid.

¹⁰ Ovdamearkkain sáhtta seammás oaidnit *alde-*postposišuvnna variánttaid *al* ja *nalde*. Nasála-álgosaš hámiid *nalde* ja *nala* duogáš čilgejuvvo logus 3.6.

- (13) [– –] *oainnán miedabealde muhtin geadggi alde goaskima čohkohaddamin.* (Sombi 1996: 8)
‘[– –] näen kotkan istuksivan tuulen alla **jollain kivellä.**’
- (14) *De bajidii son su giedas mu oalggi ala.* (Hætta & Bær 1982: 113)
‘Hän nosti kätensä **olkapäälleni.**’ (Hætta & Bær 1993: 153)

Muhtumin lea gažaldagas referenta, mas váilu eakti konkrehta bajáš dahje giera
(15). Rumašosiid oktavuodas gihppu fas typihkalaččat almmuha rumašguottu
(16). Dallege dávjá lea gihppu jorgaleames *l*-kásusiin.

- (15) *Na de olmmái válddii ja suddadii laju dola nalde [– –]* (Blind 1992: 120)
‘No sitten mies otti ja sulatti lyijyä **tulella** [– –]’
- (16) *Báhppa Stockfleth maidda čohkka muohttat alde čippiid alde, ja [– –]* (Hætta & Bær 1982: 53)
‘Pappi Stockfleth myös istuu **lumella polvillaan** ja [– –]’
(Vrd. ‘Pappi Stockfleth polvisteli muiden tavoin lumella ja [– –]’; Hætta & Bær 1993: 88–89.)

Dákkár funktionála vástidangaskavuodat sámegiela *al*-postposišuvnnaid ja suomagiela *l*-kásusiid gaskkas leat oalle nannosat, muhto leat dieđusge maiddái mán̄ga dáhpáhusa, main postposišuvdna ii leat lunddolaččat jorgaleames *l*-kásusiin. Nugo Lauranto (1994: 49) lea fuomášahtán, suomagiela *l*-kásusat geavahuvvojit lokála funkšuvnnain eanas dušše dakkár substantiivvain, maid referenttain lea jogo hámi dahje funkšuvnna dáfus čielga bajáš. Sámegielas *al*-postposišuvnnaid lokála mearkkašupmi lea gievrrat go *l*-kásusiid, ja danin daid lokála atnu ii leat seammaláhkai čavga čatnosis daid merrosa referentii. Ovdamearkan čuovvovaš dáhpáhusain lea lunddolot dahje joba vealtameahtun jorgalit sámegiela postposišuvnna suomagillii lagamusat *päällä*-ráiddu postposišuvnnain iige *l*-kásusiin:

- (17) *Son bajidii guoros gássa, mii lei gássabohtaliid alde [– –]* (Jansson 1990: 195)
‘Hän nosti tyhjää laatikkoa, joka oli **kaasupullojen päällä** [– –]’ (Jansson 1979: 175)
- (18) *Nisu, gii gohčoduvvo bolesiin [sic] boares oahpisin, njoarai godena olbmá nala, ja cahkkehii su.* (MÁ 87/1995 s. 8)
‘Nainen, jota poliisit kutsuvat vanhaksi tutuksi, kaatoi pontikkaa **miehen päälle** ja sytytti hänet.’

- (19) *Ledjen juo oaidnán doarvái mángii mo áhčči cáhkai čállinmášiinna alde* [– –] (Vest 1988: 54)
 ‘Olin jo nähnyt tarpeeksi miten isä ähki kirjoituskoneen päällä [– –]’ (Vest 1990: 54)
 (Lunddolat jorgalus gal orošii leamen omd. kirjoituskoneen ääressä.)

Dáid dáhpáhusain sáhtta oaidnit maiddá eará fáktoriid mat ráddjejit *l*-kásusiid lokála geavahusa suomagielas. Cealkagis (18) *l*-kásus dulkojuvvošii respien-tan (*kaataa miehelle* ‘njoarrat albmái’), go fas ovdamearkkas (19) adessiiva *kirjoituskoneella* álkit oaččošii instrumentála dulkoma (‘čállinmášiinnain’). Berre fuomášit, ahte dákkár *l*-kásusiid lokála geavahusa ráddjehusat leat dieđusge šaddan dárbblašlážžan easkka dalle, go sekundára possessiiva ja instrumentála funkšuvnnat leat gárggiidišgohtán.

Nuppe dáfus *al*-postposišuvnnat geavahuvvojit duollet dalle dakkár lokála mearkkašumiin, main ii šat leat sáhka sajádagas mange bajážis muhto baicce dušše referentta lahka, bálddas dahje guoras. Dákkár dáhpáhusat muittuhit sakka suomagiela *l*-kásusiid geavahusa ‘luhte’-funkšuvnnas (omd. *talolla* ‘vieso luhte’), ja dat leatge dávjá lunddolaččat jorgaleames *l*-kásusiiguin:

- (20) *Bargostohpu lei min skuvlageainnu nalde.* (Blind 1992: 71)
 ‘Työpaja oli meidän koulutiellämme.’
- (21) (Vrd.): *Dálvváigge olbmot vudjet badjel geainnu go bohccot leat geainnuid alde.* (MÁ 99/1995 s. 6)
 ‘Talvisaikaan ihmiset ajavat ojaan, kun poroja on teillä.’
- (22) *Dainna mielain son vulggii Giru gillái Avviljoga ala* [– –] (Castrén 2005: 27)
 ‘Sillä mielellä hän lähti Kyrön kylään Ivalojoelle [– –]’
- (23) (Vrd.): *Lea baicce geavvan nu, ahte go Deanu ala eai šat čága eanet fatnasat, de* [– –] (MÁ 7/1995 s. 4)
 ‘On sen sijaan käynyt niin, että kun Tenolle ei enää mahdu enempää veneitä, niin [– –]’

Guovddáš lokála funkšuvnnaid lassin berre namuhit, ahte *al*-postposišunnat doibmet oalle dávjá maiddá iešguđetlágan vearbaid gáibidan rekšuvdnamearusin. Dákkár dáhpáhusat leat badjel logádas dutkanmateriála cealkagiin, ja daid vástagat suomagielas leat oalle heterogenaččat. Čuovvovaš dáhpáhusat heivejit dás ovdamearkan; dárkilabbot dákkár dáhpáhusaid birra čállá Ylikoski (2006):

- (24) *Ahte vel moaluid alde dárbbášit doarrut* [– –] (Vars 1990: 46)
 ‘Että vielä muruista tarvitsee tapella [– –]’

- (25) [– –] ”*mo Ovllá-viellja meinnii duođas suhttat **mu ala**, vaikko mun in dadjan maidige*”. (Vest 1988: 28)
 ‘[– –]”kuinka Oula-veli meinasi tosissaan suuttua **minulle**, vaikka minä en sanonut mitään”.’ (Vest 1990: 28)
- (26) *In mon gal jurddahan **ruđa nala**, mon ledjen dalle ain nu mánas*. (Blind 1992: 23)
 ‘En minä kyllä ajatellut **rahaa**, olin silloin vielä niin lapsellinen.’
 (Fuom. estteg. ‘Mina küll ei mõtelnud **rahale**, olin siis veel nii lapselik’.)

Dasa lassin *al*-postposišuvnnat doibmet maiddá ieašguđetlágan frásaid ja idiomaid oassin. Mángii dallege vástideaddji suomagiela frásas lea *l*-kásus, ovdamearkan:

- (27) *Komigielas son čálii juo **mátkki alde** geassit 1843 giellaoahpa Kolva-nammasaš báikkis, ovttá surgadis stoboža gealláris [– –]* (Castrén 2005: 7)
 ‘Komin kielestä hän kirjoitti jo **matkalla** kesällä 1843 kieliopin Kolva-nimisessä paikassa, erään surkean tupasen kellarissa [– –]’
- (28) *Lean **gozuid alde**, muhto buot orru dego niegus dáhpáhuvvame*. (MÁ 51/1995 s. 7)
 ‘Olen **hereillä**, mutta kaikki tuntuu tapahtuvan kuin unessa.’

3.2.2. Kvantitatiiva analysa

Kvalitatiiva geahččanguovllus sámegiela *al*-postposišuvnnaid ja suomagiela *l*-kásusiid gaskkas lea nappo čielga vástidangaskavuolta, ain jo guovddáš lokála funkšuvnnain. Vel nannosot duođaštusaid giellahistorjjálaš oktavuodas addá materiála kvantitatiiva geahčadeapmi. Munno rehkenastimiid miel materiála 1966 *al*-postposišuvnnas joba 1304–1361 (66–69%) sáhtta lunddolaččat jorgalit suomagillii *l*-kásusiiguin. Dákkár rehkenastin lea dieđusge muhtun muddui subjektii-va, ja erohussii minima- ja maksimaproseanttaid gaskkas leatge sudjan muhtun eahpečielga dáhpáhusat, maid buohta munno suomagiela eatnigielintuišuvnnat eai leat ovttaláganat. Objektiiivalot gova datte oažžu go veardádallá teavsttaid, mat leat jorgaluvvon sámegielas suomagillii dahje nuppegežiid. Dáin letne dušše oktageardánit rehkenastán gallii sámegiela veršuvnna *al*-postposišuvnna vástida suomagiela *l*-kásusa, iežame intuišuvnna ollege vuhtii válddekeahhtá.

girji	<i>l</i> -kásusat / <i>al</i> -postposišuvnnat
Tove Jansson: <i>Áhčči ja mearra</i> (← <i>Muumipappa ja meri</i>) ¹¹	144 / 170 (= 84,7 %)
Timo K. Mukka: <i>Sipirjá</i> (← <i>Laulu Sipirjan lapsista</i>)	77 / 110 (= 70 %)
Jovnna-Ánde Vest: <i>Čáhcegáddái nohká boazobálggis</i> (→ <i>Poropolku sammaloituu</i>)	48 / 76 (= 63,2 %)
Annukka & Samuli Aikio: <i>Girdinoaiddi bárdni</i> (→ <i>Lentonoidan poika</i>)	27 / 47 (= 57,4 %)
Oktiibuot	296 / 403 (= 73,4 %)

Tabealla 3. Sámegiela *al*-postposišuvnnaid vástagat suomagielas ja suomagillii jorgaluvvon teavsttain.

Nugo tabeallas 3 oaidná, objektiivu rehkenastin nanne munno bohtosa: jorgaluvvon teavsttain gaskamearálaččat joba **golmma njealjádasas dáhpáhusain** sámegiela *al*-postposišuvnna vástida suomagielat teavsttas *l*-kásus. Sáhtá vel lasihit, ahte dán jo daninassii alla logu veháš njeaidá dat, ahte muhtun dáhpáhusain *al*-gihpu vásttan ii suomagielat teavsttas dušše deaivva leat *l*-kásus, vaikko dákkár jorgalus livččii daninassii lunddolaš. Muhtumin oainnat eai álgovuolgalaš cealkka ja jorgalus vástit nuppiideaset áibbas sánis sátnái:

(29) [– –] *dat lea noidon mu oappa gollegoalsin guhte ferte ávi al vuodjat.* (Aikio & Aikio 1981 [1978]: 119)

‘[– –] hän on noitunut sisareni kultaiseksi koskeloksi niin että hänen täytyy nyt uida **meren sylissä.**’ (Aikio & Aikio 1978: 119) (Vrd. *uida ulapalla.*)

(30) [– –] *meattávuoddi duiskalaš biila bisánii: olbmot ledje geainnu alde.* (Mukka 2005: 36)

‘[– –] ohiajava saksalainen auto pysähtyi: **tie oli ihmisten tukkima.**’ (Mukka 1966: 36) (Vrd. *ihmisiä oli tiellä.*)

Aiddo suomagiela *l*-kásusiid geavahus lea álkit veardideames davvisámegillii, dasgo leat valjis gielas nubbái dahkkon jorgalusat. Eará suomelaš gielaid geavahussii dákkár metoda ii dieđus leat nu buorre heivehit, muhto muhtunlágan gova datte oažžu go veardida Ođđa Testamentta *alde-* ja *ala-*postposišuvnnaid

¹¹ Dát girji orru leamen goit eanas jorgaluvvon sámas suomagielat jorgalusas *Muumipappa ja meri* ii ge ruođagielat álgoteavsttas *Pappan och havet.*

suoma-, aunusgárjil-, estte- ja liivvegielat jorgalusaide. Dasa lassin dákkár dutkanmateriála dahká vejolažžan veardidit davvisámegiela postposišuvnnaid geavaheami maiddái julevsámegiela ja joba historjjálaččat ja geográfalaččat oalle gáiddus udmurtgiela postposišuvnnaide. Nugo tabealla 4 čájeha, leat dán veardideami bohtosat veháš earáláganat; stuorra sivva dása lea dat, ahte Ođđa Testamentta jorgalusaid vuodđoteakstan lea dábálaččat greikkagielat originála ja jorgaleaddjiin leat dávjá veahkkin iešguđetlágan earágiel jorgalusat. Nuppe dáfus iešguđege jorgalanproseassas leat iežas teologalaš vuolggasajit, nu ahte loahppabohtosat eai álo leat dárkkuhuvvonge áibbas bustávlaš jorgalusasan.

	OT jorgalusain <i>al</i> - postposišuvdna ja dan etymologalaš vástta	% OT <i>al</i> - postposišuvnnaid
Ádđ Testamentta (2000)	124	48 %
ВЫЛЬ СӢЗӢН (1997)	174	67 %
Uusi testamentti (1992)	74	29 %
Uuzi Sana (2003)	137	53 %
Uus Testament (1997)	72	28 %
Ūž Testament (1942)	0	0 %

Tabealla 4. Ođđa Testamentta (1998) oktiibuot 258 *alde*- ja *ala*-postposišuvnna vástagat julevsámegiela (*nanna, nalta, nali*), udmurtgiela (*vijln, vijlš, vile, vilti, vijlšen*) ja suomelaš gielain (*l*-kásusat).

Fuomášahtti lea, ahte joba davvi- ja julevsámegiela postposišuvnnaidge vásttagaskavuohta lea duššefal 48 % – ja imaš gal joba vehá dávjjibut davvisámegiela *al*-postposišuvnna vástida aunusgárjilgiela *l*-kásus. Estte- ja suomagiela ektui vásttaproseanta lea gárjilgiela oalle allat. Liivvegiela vástagat eai dieđusge gávdno ollege, go *l*-kásusat eai doppe oppa leatge produktiiva sátnesojarahusa oassin. Erenomáš fuomášan veara lea dat, ahte udmurtgielat Ođđa Testamenttas badjel guokte goalmádasa *alde*- ja *ala*-postposišuvnnaid vástagiin leat dáid urálaš postposišuvnnaid etymologalaš vástagat. Illá lea vuordemeahtun, ahte sámegiela *al*- ja udmurtgiela *vijl*-postposišuvnnaid geavahanvuogit ovtastuvvet erenomážit ‘bajáža’ funkšuvnna, mii fas dagaha dan, ahte juste dán konteavsttain dáid postposišuvnnaid suomelaš vásttan lea dávjá *l*-kásus: nuba iešalddes joba 99 Ođđa Testamentta 258 *alde*- ja *ala*-postposišuvnna (dahjege measta guokte viđadasa) leat dakkárat, maid vásttan leat sihke udmurtgiela *vijl*-postposišuvnna ja gárjilgiela *l*-kásusat – golmma áibbas sierra jorgalanproseassas fuolakeahtá.

Vásttaprosenttaid erenomášvuodat oassái čilget Ođđa Testamentta giela idiosynkráhtalaš iešvuodaiguin. Gárjilgiela sakka alit prosenta eará suomelaš gielaid ektui boahtá eanas das, ahte gihpus *eatnama alde* lea Ođđa Testamenttas áibbas eahpedábálaš stuorra frekvensa: 49 dáhphusa 258:s, dahjege joba 19 % buot *al*-gihpuin. Dán ráhkadusa vásttan deaivá leat gárjilgielas *l*-kásus, muhto eará suomelaš gielain fas postposišuvdnagihppu, danin go ovdamearkka dihte suomagielas daninassii áibbas vuorddehahti *maalla* lea leksikálaluvvan mearkkašupmái ‘dálonguovllus’. Dasa lassin julevsámegiela jorgalusas geavahuvvo baicce inessiivahápmi *ednamin* ‘eatnamis’, mii fas sakka njeaidá vásttaprosentta davvi- ja julevsámi gaskkas:

(Luk 2:14)

- (31) a. «*Gudni lehkos Ipmilii allagasas ja ráfi eatnama alde olbmuide geaid Ipmil árpmiha!*» (OT)
- á. “*Guddne Jubmelij allagisán ja ráfe suv gierugijda ednamin.*” (ÅT)
- b. «*Dan viļis Inmarli, muzjem viļin kañillik, ad'amiosli žēč erik.*» (VS)
- c. *Jumalan on kunnia korkeuksissa, maan päällä rauha ihmisillä, joita hän rakastaa.* (Raamattu)
- č. – *Kunnivo Jumalale ülimäzes taivahas, i mual rauhhus rahvahile, kudamii Häi suvaiččou.* (US)
- d. „*Au olgu Jumalale kõrges ja maa peal rahu, inimestest hea meel!*” (Piibel)
- đ. *Ouv volgõ yļižis Jumalõn, ja mā pāl arm, rovvõn jõva mēļ.* (UT)

Jos Ođđa Testamentta 49 *eatnama alde* -gihpu guđđojit rehkenastimis fuomáškeahttä, šaddet suoma-, gárjil- ja esttegiela vásttaprosenttat oalle ovttaláganin. Dattetge lea fuomášahti, ahte prosenttat leat oalle vuollegaččat tabeallas 3 logahallon čáppagirjjálaš jorgalusaid ektui. Iešguđetlágan jorgalanprinsihpaid ja vuodđoteavsttaid lassin dása lea sudjan nubbiga biibbalgiela erenomášvuolta, namalassii dakkár lokála *al*-gihpuid stuorra mearri, main lea dependentan persovdnii čujuheaddji nomen dahje pronomen. Biibbala olggobealde dákkár dáhphusat leat samegielas gusto oalle hárvanaččat, ja dat unnánaš ovdamearkkat mat munno reasta dutkanmateriálas gávdnojit govviditge eanet uhcit eahpedábálaš áššediliid: vrd. *njoarai godena olbmá nala* ovdamearkkas (18). Muhto biibbalgielas dan sadjai dákkár gihput leat oalle valjet, ovdamearkan *Mun bijan Vuoigŋan su ala* [–] (Matt 12:18), [–] *son bijai gieđaidis sin ala* [–] (Matt 19:15), [–] *seavdnjat gahčai noidošeaddji ala* [–] (Apd 13:11), [–] *bohkaid ja vuovssáid varra ja guigguid gunat mat riškkuhuvvojit buhtismeahtumiid ala* [–] (Hebr 9:13). Dákkár *al*-gihput eai dieđusge leat jorgaleames *l*-kásusiiguin, dasgo persovdnii čujuheaddji (pro)nomeniid oktavuodas dain leat possessiiva funkšuvnnat. Dánsulat gihput leat Ođđa Testamenttas joba 53, mii lea 20,5 % buot *al*-gihpuin. Dán sáhtá lohkat áibbas eahpetypihkalaš sámegiela geavahussan,

dasgo olles eará dutkanmateriálas (1708 *al*-postposišuvnna) moai letne gávdnan dušše logenár sullalas dáhpáhusa.

Oktiibuot *eatnama alde* -gihput ja persovdnareferentiála *al*-gihput gokčet nappo 102 dáhpáhusa 258:s (= 39,5 %). Go dáid dábálaš giellageavaheamis spiehkaseaddji dáhpáhusaid váikkuhusa váldá vuhtii, sáhtá oaidnit, ahte muđui Ođđa Testamentta *al*-postposišuvnnat vástidit viehka bures suomagiela *l*-kásusiid. Jos dát 102 dáhpáhusa guđđojit vuhtii válddekeahttá, šaddá ovdamearkan davvisámegiela ja suomagiela gaskii vásttaprosentan 47 % (74 dáhpáhusa 156:s). Dáid rehkenastimiid vuodul sáhtá dadjat ain jo dan, ahte Ođđa Testamentta materiála nanne *al*-postposišuvnnaid (ja udmurtgiela *vil*-postposišuvnnaid) ja *l*-kásusiid lagas funkcionála oktavuoda suomagiela lassin maiddái aunusgárjil- ja esttegiela buohta.

3.3. *l*-kásusiid veardideapmi perbmelaš ja samojedalaš vástagiidda

Go sápmelaš *al*-postposišuvnnat ja suomelaš *l*-kásusat leat sihke hámi ja semantihkalaš vuodđofunkšuvnnaid dáfus čájehuvvon hui sullalassan, lea dát jo nana ágga daid etymologalaš ovttahttimii. Dát argumenta gievru ain, go guorahallá dárkkebuččat *al*-postposišuvnnaid vástagiid perbmelaš ja samojedalaš gielain. Nugo ovdamearkkain (1–8) jo oidnojuvvui, lea komi- ja njenecgiela vástideaddji postposišuvnnaid lokála vuodđogeavahus maiddái oalle sullalas:

ki viljn ~ gieđa alde ~ kädellä (1), *ju vilę ~ joga ala ~ joelle* (2) jna.

tol^o nyinya ~ stuolu alde ~ tuolilla (6), *nar^owen^o nyinya ~ juolgesuorpmaid alde ~ varpailla(an)* (7) jna.

Dákko sáhtte vuot váldit sáhkán jo ovdelis namuhuvvon perbmelaš gielaid *l*-kásusiid, maidda suomelaš gielaid *l*-kásusat leat ovdal veardádallon. Perbmelaš vuodđogielas duodai leamaš golbma kásusa, mat leat ráhkaduvvon koaffiksain *-l-*; dálá komigielas daid ovddastit genetiiva *-len*, ablatiiva *-lįs* ja datiiva *-li*, udmurtgielas fas *-len*, *-les* ja *-li*. Dáid kásusiid funkšuvnnat leat measta duššebeare possessiivvat, eaige goassege lokatiivvat (gč. omd. Baker 1985: 131–132, 147; Bartens 2000: 82–83, 94–98, 325, 333–335), go suomelaš gielaid *l*-kásusiin possessiiva geavahus fas lea čielgasit sekundára. Go dan sadjai suomagiela *l*-kásusiid álgovuolggalamos lokála geavahusa gokčet perbmelaš gielain *vil*-postposišuvnnat, lea sakka lunddolat jurddašit giellahistorjjálaš oktavuoda daiquin go perbmelaš possessiiva kásusiiguin.

Jo ovdalaččas mitaluvvui, man dávjá udmurtgiela *vil*-postposišuvnnat geavahuvvojit sihke sámegiela *al*-postposišuvnnaid ja suomelaš gielaid

l-kásusiid vásttan. Bartens (1978: 140–141, 148–150, 187–188) leage giddden fuomášumi sápmelaš gielaid *al*- ja perbmelaš gielaid *vjl*-postposišuvnnaid funkctionála sullalasuodáide joba áibbas synkronalaš dásis. Muhtun konkrehta ovdamearkkat dáid ‘alde, ala’-postposišuvnnaid ja -kásusiid oktasaš prototiippalaš ja mánggaláhkai universála funkšuvnnain leat velá oaidnimis čuovvovaš cealkagiin:

(Matt 16:18)

- (32) a. *Ja mun cealkkán dutnje ahte don leat Biehtár; ja **dán bávtti ala** mun huksen girkon, ja jápmima riikka poarttat eai vuoitte dan.* (OT)
 á. *Ja mán dunji javlav, dán le Petrus, Bákte, ja **dan báktáj** [!] iehtjam girkkov tsieggiv, man badjel jábbmekájmo uvsá e goassak fámov oattjo.* (ÅT)
 b. *Mon tijnj verásko: ton – Petr, **ta iz vile** Mon Asleštjm Čerkme kildjto, adlen kapkajez uz vormj soje.* (VS)
 c. *Ja minä sanon sinulle: Sinä olet Pietari, ja **tälle kalliolle** minä rakennan kirkkoni. Sitä eivät tuonelan portit voita.* (Raamattu)
 č. *I minä sanon sinule: sinä olet Pedri, Kallivo, i **tälle kallivole** minä püstütän oman uskojien kanzukunnan. Uadun vägi ei voita sidä.* (US)
 d. *Ja mina ütlen sulle: Sina oled Peetrus ja **sellele kaljule** ma ehitan oma koguduse, ja põrgu väravad ei saa sellest võitu.* (Piibel)
 đ. *Aga ma kītōb ka sinnōn, ku sa ūod Petrus, ja **sīe kivmäg pāl** [!] ma tieb ylzō entš lāt kub, ja eļ vārōd āb vōit vindō tānda.* (UT)

(Mark 8:25)

- (33) a. *Jesus bijai fas giedaidis **su čalmmiid ala**; dāl čielggai oaidnu, ja olmmái lei buoriduvvon ja oinnii buot čielgasit.* (OT)
 á. *Jesus ájn nuppádis giedajdis **álmma tjalnij nali** biejjaj, ja álmma tjalme dal tjielggin, buorránij ja gájkka tjielggasit vuojnnegádjij.* (ÅT)
 b. *Noš ik **solen šin vilaz** kize ponem no učkijnj kosem. So burmem no vañze čilkjīt adžijnj kutskem.* (VS)
 c. *Jeesus pani uudestaan kätensä **miehen silmille**, ja nyt tämä näki tarkasti.* (Raamattu)
 č. *Iisus uvvessah pani kait **miehen silmile**, i mies kačoi tarkazeh. Häi oli parandunnuh da nägi kai selgiesti.* (US)
 d. *Seejärel pani Jeesus uuesti käed **ta silmadele** ja ta sai täiesti terveks ja nägi kōike selgesti.* (Piibel)
 đ. *Siz ta tegiž paņ kädud **tām silmad pālō** [!], ja se vañtliz ja voļ tierrōks tiedōt ja neiz ammō sieldistiz.* (UT)

(Apd 7: 60)¹²

- (34) a. *De son luoitádii **čippiidis ala** ja čuorvvui alla jienain: [– –] (OT)*
 á. ***Buolvatij nali** luojttádjij ja jieddnát tjuorvoj: [– –] (ÅT)*

¹² Estte- ja liivvegiela advearbbat *pōlvili* (34d) ja *puoļļindžōl* (34đ) čilgejuvvojit logus 3.4.

- b. *Sobere **piđes vijlaz** sultem no badžim kuarajen kešiškiša veram: [– –] (VS)*
 c. *Hän vaipui **polvilleen** ja huusi kovalla äänellä: [– –] (Raamattu)*
 č. *Häi pakui **polvilleh** da kirgai kovah: [– –] (US)*
 d. *Ja ta laskus **põlvili** ning hüüdis suure häälega: [– –] (Piibel)*
 đ. *Aga **puollindžõl** eitõn õriz ta vegiz yõlkõks: [– –] (UT)*

Nubbin veardidančuozáhahkan sáhttá váldit udmurtgiela lagas fuolkegiela, komigiela. Rédei (1962: 11–35) addá komigiela postposišuvnnaide guoski monografijadutkamušastis 169 cealkkaovdamearkka postposišuvnnaid *vijlin* ‘alde’, *vijis* ‘(eret) alde’ ja *vile* ‘ala’ geavahas lokála funkšuvnnain. Munno rehkenastimiid mielde dáid cealkagiin unnimustá 96:s (57 %:s) postposišuvdnagihppu lea lunddolaččat jorgaleames suomagillii *l*-kásusiin. Lokála geavahusa lassin Rédeis leat valjis ovdamearkkat maiddái postposišuvnnaid marginálot funkšuvnnain, ovdamearkan rekšuvnnain. Su girjásis válljen ovdamearkkat eai dieđusge atte statistihkalaččat duodalaš gova dáid postposišuvnnaid geavahas, muhto vaikko buot Rédei logahallan ovdamearkkaid válddášii vuhtii, šattašii vásttaprosentan dattege 36 % (117 dáhpáhusa 321:s).

Samojedagielain ii dađibahábut leat álkit oazžumis dange veardde veardidanmateriála postposišuvnnaid geavaheamis. Goitge Mikola (1975: 45–50) addá oktiibuot 79 ovdamearkka njenevgiela postposišuvnnaid *nyinya* ‘alde’, *nyid°* ‘(eret) alde’ ja *nyih* ‘ala’ geavahas, main sáhttá jo oazžut juogalágan vuodđogova daid funkšuvnnain. Dáidge postposišuvdnagihpuin goit sullii guokte viđadasa (ain jo 31 dáhpáhusa) sáhttá munno intuitšuvnna mielde jorgalit suomagillii *l*-kásusiin. Vaikko ná uhca materiála ii attege menddo dárkilis gova njenevgiela *nyi*-postposišuvnnaid anus, čájeha dat datte dan, ahte urálalaš **ül*-postposišuvnnaid lokála vuodđofunkšuvnnat leat oalle ovttaláganat eai dušše sámevgielain ja perbmelaš gielain muhto maiddái njenevgielas. Go gažaldagas leat hui gáiddus fuolkegielat maid gaskii ii sáhte jurddašit makkárge boares areála oktavuodaid, sáhttá dáid funkšuvnnaid hui sihkarit rekonstrueret jo urálalaš vuodđogillii.¹³

Dát rekonstrukšuvdna addá jo hui buriid ákkaid ovttastahttit maiddái suomelaš gielaid *l*-kásusiid urálalaš **ül*-máddagii. Go diehtá, ahte jo urálalaš vuodđogielas leamaš postposišuvnnat **ül-nä* ‘alde’, **ül-tä* ‘(eret) alde’ ja **üli-ŋ* ‘ala’, ja vuodđosuomagielas leat seamma funkšuvnnas geavahuvvon hámi dáfus hui sullalas kásussuffiksas **-l-nA*, **-l-tA* ja **-l(l)-en*, lea álki jáhkkit, ahte gažaldagas leat sojahangeažusin agglutinerejuvnon postposišuvnnat.

¹³ Masá dárbbášmeahttun lea máinnašitge, ahte odđa áiggis sáme-, komi- ja njenevgielaid hálit leat gal šaddan kontáktii Davvi-Ruoššas ja erenomážit Guoládagas. Dát maŋgidis oktavuodat eai dieđusge sáhte čilget makkárge sullalasvuodaid boares, urálalaš vuodđogielas árbejuvnon postposišuvnnaid geavahas dáid gielain.

3.4. *l*-kásusiid jietnadathistorjjálaš ja morfologalaš gárggiideamis

Go *ül*-teoriija lea huksejuvvon nana funktionála vuodu ala, lea dasto dárbu guorahallat dárkilabbot čilgehusa jietnadathistorjjálaš ja morfologalaš be-liid. Vuodđosuomagiela *l*-kásusiid gárggiideapme **ül*-postposišuvnnain ii čuovo jietnadathistorjjálaš njuolggadusaid, muhto iehčanas sániid suffikseren sojahangeažusin ii gal dieđus oppanassiige sáhte vuodđuduvvat jietnadatlágai-de; jeavddalaš gárggiideapmihan livččii sáhtán dušše seailluhit sániid iehčanas postposišuvdnan. Eahpenjuolggaduslaš jietnadatnuppástusaid dárbbáša datte postuleret dušše golbma: 1) vokála **ü* jávkan, 2) genetiivva gehčosa **-n* jávkan adessiivvas ja ablatiivvas, ja 3) vuogáiduvvan vokálaharmonijai. Gárggiideap-me lea nappo leamaš sullii čuovvovaš:

	<i>*talja-n ülnä</i>	<i>*talja-n ültä</i>	<i>*talja-n üli-ŋ</i>
1) <i>*ü</i> jávkan	(<i>*taljanlnä</i>)	(<i>*taljanltä</i>)	<i>*taljanlen</i>
2) <i>*-n</i> - jávkan	<i>*taljalnä</i>	<i>*taljaltä</i>	<i>*taljanlen</i>
3) vokálaharmonijja	<i>*taljalla</i>	<i>*taljalta</i>	<i>*taljallen</i>
	‘duolji alde’	‘(eret) duolji alde’	‘duolji ala’

Tabealla 5. *l*-kásusiid jietnadathistorjjálaš gárggiideapme.

Bajábeale skemás oidnojit maid eará nuppástusat, namalassii assimilašuvnnat **ln > ll* (adessiivvas) ja **nl > ll* (allatiivvas), maŋnestávvala vokáluoitin **i > *e* ja sátneloahpa latiivagehčosa **-ŋ* nuppástuvvan **-n:an*. Dáid sáhtá goitge dulkot njuolggaduslašžan, vaikko latiivagehčosa buohta dákkár gárggiideapme ii dábálaččat leatge jurddašuvvon. Dát namalassii dahká vejolažžan ovttastahttit latiivagehčosiid **-n* ja **-k*: guktuid sáhtá deriveret árat hámis **-ŋ*, mii lea seilon mordva- ja samojedagielain (Bartens 1999: 76; Janhunen 1998: 469). Vuodđosámegiela lea dáhpáhuvvon nuppástus **-ŋ > *-k*: davvisámeg. *ala* < vuodđosámeg. **eļe-k* < urál. **üli-ŋ* (vrd. Sammallahti 1998: 226).¹⁴

Nuppástussii 1) sáhtá lasihit, ahte vokálajávkan lea erenomáš typihkalaš namalassii alla vokálaide, dego **ü*. Deattohis alla vokálat álkit redusearašuvvet ja jávket, gusto danin, ahte alla vokálaid inherenta fonehtalaš guhkkodat lea oanehot go ii-alla vokálaid (Laver 1994: 435–436). Dákkár prosessa sáhtá oidnit

¹⁴ Árbevirolaččat leat rekonstruerejuvvon maŋggat iešguđetlágan latiivagehčosat; ain jo “latiivvat” **-ŋ*, **-n*, **-ń*, **-k*, **-s* ja **-j* leat dávjá evttohuvvon urálalaš kásushistorjjá dutkamušain. Mange albma gielas ii goit gávdno dákkár latiivakásusiid eatnatvuohka, ja danin dát rekonstrukšuvnnat eai leat ákkastallamis. Realisttalot lea jurddašit, ahte iešguđet gielain attesterejuvvon gehčosat **-k*, **-n* ja **-ń* (ja kánske maiddái **-j*) speadjalastet boarrásot hámi **-ŋ*. Dát gažaldat lea liikká suomagiela *l*-kásusiid duogáža dáfus mearkkašmeahtun: munno čilgehussii ii váikkot dat, máhccágo allatiivva **-llen* gehčosa *-n* árat **ŋ*-jietnadahkii vai speadjalastágo dat muhtun eará bohtinkásussuffiksa.

máŋgga urálalaš giela jietnadathistorijás: urálalaš vuodđogiela maŋŋestávvaliid alla vokála **i* lea nieiddašgielain dávjijbut jávkan synkopea dahje apokopea bokte go vuollegis vokálat **a* ja **ä*, ee. mordvagielas (Bartens 1999: 64–65) ja vuodđosamojedagielas (Janhunen 1981: 247–248; Sammallahti 1988: 485) ja joba muhtun suomagiela nuortasuopmaniin (vrd. *ves* ‘čáhci’ < *vesi*, muhto *pesä* ‘beassi’).¹⁵

Nuppástus 2), genetiivva gehčosa *-n* jávkan, fas lea njuolgggo čuovvumuš nuppástusas 1), mii livččii muđui buvttadan adessiivii ja ablatiivii fonotávssa vuostásaš konsonántačohkiid *-nln-* ja *-nlt-*. Iešalldes sáhtá eahpidit, leatgo dansulat hámit go **taljanlnä* ja **taljanltä* mange muttus oppa leamašge; lunddolot orošii, ahte geažus livččii jávkan oktanaga **ü*-vokálain. Duodaštusa das, ahte hámiin gal lea ovdal suffikserema leamaš genetiivva *-n*, addá allatiivva gehčosa gemináhtta *-ll-*. Dat oainnat speadjalastá sekvenssa *-n-l-*, mii lea assimilerejuvvon seammaláhkai go genetiivva geažus *-n* goallossániin ja sátnerájaid alde suomagielas: vrd. *sellainen* ‘dakkár’, *tällainen* ‘dakkár’ (<< *sen lajinen*, *tän lajinen*) ja <*talon luona*> /*talol luona*/ ‘vieso luhte’. Ovddit *la*-teoriija olis allatiivva gehčosa gemináhtta lea čilgejuvvon adessiivva gehčosa *-lla* analogalaš váikkuhusain, muhto munno čilgehusas dakkár analogiijai ii leat dárbu dorvvastit.

Berre vel fuomášit, ahte máŋggaidlogu hámiin lávki postposišuvnnain kásusgehčosiidda leamaš vel uhcit go ovttaidlogus. Máŋggaidlogu genetiivva geažus leamaš álgoálggus dušše **-j*, nugo ainge lea sámegielain (Sammallahti 1998: 70), ja danin máŋggaidlogu hámiin ii dárbbáš navdit eará go vokála **ü* jávkama ja vuogáiduvvama vokálaharmonijai, ovdamearkan **talja-j üil-nä* > **talja-j-lnä* > **taljoilla* ‘duljiid alde’ (nuppástus **aj* > **oi* lea suomelaš gielain njuolggaduslaš). Go **-j-* lea dulkojuvvon máŋggaidlogu dovddaldahkan, leat dakkár klitiserejuvvon hámit go **talja-j-lnä* veadján fállat nana analogalaš málle dakkár ovttaidlogu hámiide go **talja-lnä*.

Juohke dáhpáhusas das maŋŋá go **üil*-postposišuvnnat leat jo reduserejuvvon ja klitiserejuvvon nuppástusaid 1) ja 2) bokte, lea vuogáiduvvan vokálaharmonijai leamaš dan lunddolaš čuovvumuš. Seammalágan prosessa sáhtá áicat muhtun maŋŋelis suffikserejuvvon sániin, nugo suomagiela sevnjodan goallossániin *tälla(i)nen* ~ *tällä(i)nen* ‘dakkár’ (<< *tän lajinen*) ja *tämmöinen* ‘dakkár’ (<< *tän moinen*). Seammaláhkai lea geavvan postposišuvnnain šaddan kásusgehčosiidda maiddái uŋgárgielas: ovdamearkan postposišuvnavulgosaš dativva geažus *-nak*

¹⁵ Iešalldes synkopeain ja apokopeain orruge doaibmamin dakkár hierarkijja, ahte jos ii-alla vokálat jávket, de maiddái alla vokálat fertejit jávkat. Vaikkoba esttegielas leat guhkes deaddostávvaliid maŋis buot loahppavokálat jávkan, omd. **kaksi* > *kaks* ‘guokte’, **paksu* > *paks* ‘gassat’, **maksu* > *maks* ‘vuovvas’. Dan sadjai dakkár dilli ii oro gávdomin goit mange urálalaš gielas, ahte ii-alla vokálat livčče jávkan posišuvnnain, main alla vokálat leat liikká seilon.

~ *-nek* lea dálá gielas vuogáiduvvan vokálaharmonijai, muhto álgovuolggalaš ovdavokálahápmi *nek-* oidno vel postposišuvnnalágan hámiin *nekem* ‘munnje’, *neked* ‘dutnje’, *neki* ‘sutnje’ jna. (suffiksa etymologiiias gč. Kulonen 1993: 85; Honti 2006).

Vaikko *l*-kásusiid jietnadatoahpalaš gárggiideapmi **ül*-postposišuvnnain lea jo muđuige oalle lunddolaččat čilgemis, sáhtta vel namuhit, ahte prosessii lea várra váikkuhan maiddái boarrásot báikekásusiid addin málle. Nugo tabeallas 6 oaidná, primára urálalaš báikekásusat ja erenomážit daid vuodu ala koaffiksain **-s-* ráhkaduvvon (sis)báikekásusat leat fállan modella, masa klitiserejuvvon **ül*-postposišuvnnat leat leamaš lunddolaččat vuogáiduhhtimis.

prim. báikekásusat	<i>s</i> -báikekásusat	<i>*ül</i> -postp.	> <i>l</i> -kásusat
<i>*-nA</i>	<i>*-s-nA</i>	<i>*ül-nä</i>	> <i>*-l-nA</i>
<i>*-tA</i>	<i>*-s-tA</i>	<i>*ül-tä</i>	> <i>*-l-tA</i>
<i>*-ŋ</i> (? ~ <i>*-n</i> , <i>*-k</i>)	<i>*-s-in</i> (? < <i>*-s-iŋ</i>)	<i>*üli-ŋ</i>	> <i>*-ll-en</i>

Tabealla 6. Primára báikekásusiid ja *s*-báikekásusiid analogalaš málle *l*-kásusiid šaddamis.

Dat jietnadatoahpalaš eahpenjuolggaduslašvuodat, maid **ül*-postposišuvnnaid suffikseremii ferte navdit, leat nappo oalle bures čilgemis ja ákkastallamis. Dasa lassin dát jietnadatnuppástusat leat oalle uhcit, jos daid veardida vaikkoba daid redukšuvnnaide, mat leat dáhpáhuvvan postposišuvnnain riegádan kásusgehčosiin ovdamearkan vepsegielas (gč. Tikka 1992). Sáhtta vel namuhit, ahte ii ovddeš *lA*-suffiksii vuodđduvvi čilgehusge leamaš jietnadatoahpalaččat áibbas njuolggaduslaš; dange olis lea ferten navdit suffiksa *-lA* vokála (*-A-*) jávkama čuovvovaš kásusgehčosa ovddabealde, muhto vokálajávkama bokte šaddan ng. konsonántamáddagat leamaš njuolggaduslaččat duššefal *e*-máddagiin (nugo suomag. *käsi* : *käde-n* : *kät-tä*).

Jietnadatnuppástusaid lassin **ül*-postposišuvnnaid suffikserema oktavuhtii ferte navdit maiddái ovttá morfologalaš nuppástusa. Jos *l*-kásusgehčosat leat šaddan postposišuvnnain, soaitá gárggiideames leamaš gaskamuddu, mas oamastangeažus lea kásusgehčosa ovddas iige maŋis. Ná lea dálge ovdamearkan sámegiela máŋggaidlogu komitatiivvas, mii lea gárggiidan **guoimmi*-postposišuvnnas: vrd. *máná-i-guin* vs. *máná-id-an-guin* (< **mánáidan guoimmi*) iige – goitge vel – omd. **máná-i-guin-an*. Suopmelaš gielain ferte nappo jurddašit čuovvovaš muttuid:

	‘sealggi alde’	‘sealggis alde’
1. postposišuvdnagihppu	* <i>selkä-n ül-nä</i>	* <i>selkä-n-sä ül-nä</i>
2. suffikseren	* <i>selkä-lnä</i>	* <i>selkä-nsä-lnä</i>
3. suffiksaortnega nuppástus	* <i>selkä-lnä</i>	* <i>selkä-lnä-nsä</i>
4. vuodđosuomagiella	* <i>selkä-llä</i>	* <i>selkä-llä-nsä</i>

Tabealla 7. *l*-kásusiid morfologalaš gárggiideapme.

Fuomášahtti lea, ahte liivvegielas – gos *l*-kásusat vuhttojtt dušše reliktahámiin – muhtun jikŋon advearbbain orru seilon muddu 2, mas oamastangeažus lea ain kásusgehčosa ovddabealde, ovdamearkan *sälgañžäl*, *sälgañdžäl* ‘selggolassii; sealggi alde, ala’ < **sälkä-nsä-llä* << **sälkä-nsä ül-nä* ja *pol’l’indžäl* ‘čippiid alde, ala’ < **polvi-nsa-lla* << **polwi(-j)-nsa ül-nä*. Dákkár hámiid lea Mägiste (1928) gal geahččalan čilget nuppeláhkai: go oamastangehčosat leat maiddái liivvegiela produktiiva sojahusas jávkan, Mägiste oaivvilda, ahte dákkár dáhphásain oamastanhápmi livččii vuos leksikaliserejuvvon, ja das maŋŋá kásusgeažus livččii sáhttán laktot dasa. Dát čilgehus datte illá jáhkiha: lea váttis áddet, manin dakkár hápmi go **sälkä-nsä* ‘su sealgi’ ja **polvi-nsa* ‘su čibbi’ livčče vuos leksikaliserejuvvon ja dan vuodul livčče dasto šaddan ođđa adessiivahámit – gielas, mas *l*-hámit eai leat produktiiva kásusatge. Lea maid fuomášan veara, ahte esttegielasge eai gávdno dakkár leksikálaluvvan hámit nugomat **selgas* dahje **pólves* (*pólves* lea gal dábálaš inessiivahápmi sánis *pólvi* ‘čibbi’), vaikko doppege leat oamastangehčosat jávkan ja vuhttojtt dušše leksikálaluvvan reliktahámiin – muhto gávdno gal baicce advearbatiipa *selili* ~ *seljali*, *pólvili* jna. (gč. ovdamearkka 34d). Dakkár liivvegiela advearbbat go *sälgañ(d)žäl* ja *pol’l’indžäl* nappo fáallet ain ovttá duodáštusa *l*-kásusiid postposišuvdnaálgovuođu beales.¹⁶

¹⁶ Liivvegiela *pol’l’indžäl* ja dasa addojuvvon etymologiiija **polvi-nsa-lla* sáhtášedje maiddái čilget dan, manin suomagielas gitta vepsegiela rádjai gávdnojit dakkár árbevirolaččat “deminutiivan” analyserejuvvon advearbbat go suomag. *polvisillaan* (~ dábálaš adessiiva *polvillaan*) ja gárjilg. *polvoisillah* ‘čippiid alde’ dahje suomag. *varpaisillaan* (~ dábálaš adessiiva *varpaillaan*), gárjilg. *varbahazillah* ja vepseg. *barbhaižil’* ‘juolgesuorpmiid alde’ jna. Nuppe dáfus ferte gal fuomášit, ahte seammalágan hámit, main lea deminutiivasuorggis, gávdnojit muhtun muddui sámegeielainge; vrd. julevsámegeiela *buolvatjij nali* ‘čippiid ala’ ovdamearkkas (34á).

3.5. Lassievidensa suomelaš gielaid siste

Jos suomelaš gielaid *l*-kásusat leat riegádan agglutinašuvnna bokte **ül*-postposišuvnnain, vuorddášii, ahte dát postposišuvnnat leat seamma áigge jávkan iehčanas sátnin. Ovdamearkan esttegiela komitatiivva geažus *-ga* ja sámegiela mánggaidlogu komitatiivva geažus *-guin* leat šaddan nu, ahte álgovuolgalaš postposišuvnnat (**kaas*, **guoimmi*) leat nuppástuvvan sojahangeažusin – dat eai leat nappo seilon postposišuvdnan. Dattege suomagielas leat sihke urálalaš **ül*-ráiddus šaddan *l*-kásusat ja – veháš nuppelágan funkšuvnnas – maiddá das árbejuvvon postposišuvnnat ja advearbbat *yllä* ‘badjelis; bajábealde’, *yltä* ‘(eret) badjelis, bajábealde’ ja *yлле* ‘badjelii; bajábeallai’. Vuolábealde čájehetne, mo dát dilli lea *ül*-teoriija olis čilgemis.

Vaikko moderna suomagielas gal leatge *yl*-postposišuvnnat ovdamearkan dakkár gihpuin go *meren yllä* ‘meara alde (bajábealde)’, lea dát suomelaš gielaide eahpetypihkalaš. Suomagiela suopmanárkiivva (SMSA) dieđuid mielde sánit *yllä*, *yltä*, *yлле* gávdnojit measta duššefal oarjesuopmaniin; nuortasuopmaniin dain leat dieđut eanas dušše idiomain ja jikŋon frásain, nugo *olla yllä* ‘leat gozuid alde’ ja *yltä päältä* ‘badjeloavvi, buot visot (omd. durdon)’. Dasa lassin suomagiela oarjesuopmaniinge dát sánit eai gusto árbevirolaččat leat geavahuvvon jur mangelágan postposišuvdnan, muhto baicce advearban, dábálaččat bik-tasiin háladettiin (omd. *takki yllä* ‘gákti alde’). Eakti cealkkaovdamearkkat dáid sániid geavaheamis postposišuvdnan leat suopmanárkiivvas hui hárvnaččat. Áidna dáhpáhus, mas lea substantiiva komplementan, veadjá leat *silkki levitetiiv vihattävien ylle* ‘silki lebbejuvvui náittospára ala’ (Kankaanpää); dasa lassin gávdno muhtun pronomendáhpáhus, nugo *seon ka·larrü·sä mun ülläin* ‘dat lea guollemeardi mu alde [= go dat lea mu badjelis]’ (Lohja). Hui sullalas lea dili earáge suomelaš gielain. Esttegiela vástideaddji sánit *üll* ‘badjelis’, *ült* ‘(eret) badjelis’ ja *ülle* ‘badjelii’ maiddá geavahuvvojit seammaláhkai advearban bik-tasiin háladettiin. Gárjil-, lyde- ja vepsegielas fas *yllä*-, *yltä*- ja *yлле*-sániid vástagat váilot oalát.

Lea fuomášahti, ahte *yllä*-, *yltä*- ja *yлле*-postposišuvnnaid gáržžes anus fuolakeahtta lea seamma máddagis ráhkaduvvon prolatiivvalaš *yli* ~ *ylitse* ‘badjel’ áibbas dábálaš postposišuvdna. Dán ektui fas morfologalaččat áibbas seammalágan – ja historjjálaččatge urálalaš **ül*-ráidduin parallela – postposišuvdnaráiddu *alla* ‘vuolde’, *alta* ‘(eret) vuolde’, *alle* ‘vuollai’, *ali* ~ *alitse* ‘vuole’ buot lahtut leat áibbas dábálaš anus. Albmanussii lea gidden fuomášumi Leino (1990: 139), gii dulko dili nu, ahte suomagillii livččii gárggiideamen ođđa suplementára postposišuvdnaráidu: *päällä*, *päältä*, *päälle*, *yli*, *ylitse*. Dán suplementárvuoda oaidnáge čielgasit go veardádallá *yl*-, *pääl*- ja *al*-postposišuvnnaid relatiiva frekvenssaid *se*-pronomena maŋis Internehta Google-ohcanmášiinnain (tabealla 8).

<i>sen yllä</i>	909	<i>sen päällä</i>	28 700	<i>sen alla</i>	41 500
<i>sen yltä</i>	28	<i>sen päältä</i>	1 230	<i>sen alta</i>	14 700
<i>sen ylle</i>	519	<i>sen päälle</i>	76 300	(vrd.) <i>sen alle</i>	40 500
<i>sen yli</i>	43 000	<i>sen päälli</i>	–	<i>sen ali</i>	271
<i>sen ylitse</i>	988	<i>sen päällitse</i>	8	<i>sen alitse</i>	70

Tabealla 8. Suomagiela *yl-*, *pääl-* ja *al-*postposišuvnnaid relatiiva frekvenssat *se-*pronomena manjis Internehtas (Google 11.4.2007; ohcan ráddjejuvvon .fi-loahppasaš adreassaide).

Statistihkka čájeha Leino vuodđofuomášumi áibbas riektagin, muhto ferte goit cuiget, ahte supplementára *päällä*, *päältä*, *päälle*, *yli*, *ylitse* -ráidu ii leat dál šat “gárggiideamen” (“developing”), nugo son čállá – ja aitosáš sivaiddákkár gárggiideapmái son ii oppa ozage. Vaikko *yllä*, *yltä* ja *ylle* adnojit dálá gielas muhtun muddui postposišuvdnan, boares girjegielas supplešuvdna lea leamaš iešalddes vel dievaslot. Dán oaidná tabeallas 9, masa letne rehkenastán *yl-*, *pääl-* ja *al-*postposišuvnnaid relatiiva frekvenssaid *n-*loahppasaš sániid manjis (main váldoassi leat genetiivahámit) boares girjegielas korpusis:

<i>-n yllä</i>	1	<i>-n päällä</i>	1 413	<i>-n alla</i>	2 066
<i>-n yltä</i>	4	<i>-n päältä</i>	117	<i>-n alta</i>	92
<i>-n ylle</i>	1	<i>-n päälle</i>	4 491	(vrd.) <i>-n alle</i>	407
<i>-n yli</i>	145	<i>-n päälli</i>	–	<i>-n ali</i>	–
<i>-n ylitse</i>	1 642	<i>-n päällitse</i>	7	<i>-n alitse</i>	1

Tabealla 9. Suomagiela *yl-*, *pääl-* ja *al-*sániid relatiiva frekvenssat *n-*loahppasaš sániid manjis boares girjesuomagielas. Gáldun lea *Vanhan kirjasuomen korpus* (Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáš); sullii 3 200 000 sáni jagis 1543 gitta 1800-logu álgu rádjai. Boares girjegielas ortografija lea tabeallas normaliserejuvvon.

Olles materiálas gávdnojit nappo dakkár ozuin dušše guhitta *yllä-*, *yltä-* dahje *ylle-*dáhpáhusa, ja berre fuomášit, ahte dainge ii iešalddes oktage leat postposišuvdna, muhto baicce advearba, mii dušše deaivá leat *n-*loahppasaš sáni manjis:

- (35) *2:xi On tarpellinen, että otetan ylle paxummat waattet, eli pannan yllä olewat waattet kiinni [– –]* (Suomenkieliset Tieto-Sanommat 17/1776)
 ‘Nuppádassii lea dehálaš, ahte biddjojuvvojit **badjelii** asit gárvvut, dahje biddjojit gitta dat gárvvut, mat leat **badjelis** [– –]’
- (36) *Olis jocu cuin yldä hywin palwella ja työtä tehdä woisi [– –]* (Cuning:sen Maij:tin Säändö ja Asetus Palcollisist ja Palckawäest 1723)
 ‘Jos livččii gii nu, gii sáhtášii **hui** bures bálvalit ja bargat [– –]’

Liikká muhtun veardde gávdnojit oamastangeažushámit, makkárat jo ledje bajá-bealde sáhkkan suomagiela suopmaniid buohta:

- (37) *Ja Ahia rupeis sijhen uten hameseen cuin hänen ylläns oli / ja rewäis cahdextoista kymmenexi cappalexi [– –]* (Biblia 1642: 1Gon 11:30)
 ‘Ja Ahia dohppii dan odđa gávtti, mii lei **su badjelis**, ja rađai dan guovttenuplot oassái [– –]’

Boares girjegielä addin govva västida nappo áibbas dárkilit *yl*-ráiddu geavahusa árbevirolaš suopmaniin. Oalle seammalágan govva lea oážžumis joba maiddái esttegiela *ül*- ja *peal*-sániid bargujuogus:

<i>selle üll</i>	6	<i>selle peal</i>	18 200	<i>selle all</i>	66 800
<i>selle ült</i>	–	<i>selle pealt</i>	15 600	<i>selle alt</i>	10 600
<i>selle ülle</i>	17	<i>selle peale</i>	241 000 (vrd.)	<i>selle alla</i>	26 500
<i>selle üle</i>	356 000	<i>selle peali</i>	–	<i>selle ala</i>	42 400
<i>selle ülotsi/</i>	–	<i>selle</i>	–	<i>selle alitsi/</i>	–
<i>ülets</i>		<i>pealitsi</i>		<i>alatsi</i>	

Tabella 10. Esttegiela *ül*-, *peal*- ja *al*-sániid relatiiva frekvenssat *selle*-pronomenhámi mañis Internehtas (Google 11.4.2007; ohcan ráddjejuvvon .ee-loahppasaš adreassaide).

Dán vuodul sáhtá dadjat, ahte dálá suomagiela *yllä*, *yttä* ja *ylle* eai postposišuvdnan leat njuolggo urálalaš árbi; dát sánit leat baicce leamaš advearbbat ja dasto reintroduserejuvvon postposišuvdnan moderna girjegielas. Dat, ahte gažaldagas lea namalassii girjegillii mihtilmas innovašuvdna, vuhtto maiddái *yl*-ráiddu postposišuvnnaid allastiillat ja hállangillii vieris šuoŋas. Merimaa (2002: 40–43) mielde postposišuvnna *yllä*, *yttä* ja *ylle* máinnašuvvojitge suomagiela giella-oahpain easka Renvall (1840) giellaoahpas, vaikko *yli* ja *ylitse* leat govviduvvon jo Petraeus (1649) rájes. Lea maid fuomášán veara, ahte sihke Renvall ja maiddái 1800-logu loahpabeale giellaoahpaid ovdamearkkain lea sáhka duššefal biktasiid geavaheamis, omd. *Riisun takin yltäni* ‘nuolan gávtti badjelis eret’.

Álgovuolggalaš urálalaš **ül*-postposišuvnna leat nappo suopmelaš gielain seilonpostposišuvdnan measta duššefal prolatiiva anus.¹⁷ Sudjan dasa lea, ahte eará dáhpáhusain **ül*-postposišuvnna leat duodáige šaddan kásussuffiksán, ja duššeprolatiivvalaš *yli* ~ *ylitse* ‘badjel’ lea seailuhan iežas postposišuvdnaluondu.

¹⁷ Liivvegiela *yl*-postposišuvnna geavahus gal lea sakka viiddit go eará suopmelaš gielain, muhto nuppe dáfus maiddái giela olles kásusvuogádat spiehkkaša eará suopmelaš gielain, dasgo *l*-kásusat eai leat doppe seilon – dahje kánske goassege šaddange – produktiivan (gč. omd. Sjögren & Wiedemann 1861: 37–38, 72–74; Itkonen 1957a: 310–311; Kettunen 1957: 429–430; Itkonen 1957a: 435–436; Halling 1996, 1999).

Manin dasto maiddái *yli* ~ *ylitse* ii leat suffikserejuvvon, dasa orru leamen sudjan álgovuolggalaš urálalaš báikekásusiid (lokatiiva **-nA*, separatiiva **-tA* ja latiiva **-ŋ*) ja erenomážit *s*-báikekásusiid (**-s-nA*, **-s-tA*, **s-in*) addin málle. Dáid kásusráidduid juohkáseapmi golmma sadjái, orrun-, boahdin- ja vuolginkásusin, lea fállan analogalaš málle golmma olgobáikekásusii – muhto ii fal njealját “superprolatiivii”, kásusii mas livččii leamaš ‘badjel’-funkšuvdna (gč. tabealla 6 logus 3.4).¹⁸

Jurdaga das, mo **ül*-sánit leat advearban seilon muhto postposišuvdnan fas nuppástuvvan kásusgeažusin, sáhtta veardidit vaikkoba esttegiela komitatiivva riegádeapmái. Dánge dáhpáhusas lea álgovuolggalaš postposišuvdna **kaas* ‘mielde’ šaddan kásusgeažusin, muhto advearban lea seamma sátni ainge anus:

postposišuvnna kásusin	advearba seilon
<i>*isän kaas</i> ↓ <i>isaga</i> ‘áhčiin’	<i>*isä kaas</i> ↓ <i>isa ka</i> ‘áhčči maiddái’

Govus 1. Postposišuvnna ja advearbba **kaas* gárggiideapme esttegielas.

Seammalágan lea dilli maiddái omd. sámegielaidd mánjggaidlogu komitatiivvas (davvisámegiela *-i-guin*), mii lea šaddan postposišuvnna **kuojmē(-n)*, vrd. *guoibmi* (Korhonen 1981: 225–226; Sammallahti 1998: 69–70). Ain jo eanas dálá sámegielaidd gažaldagas lea oalle čielgasit sojahangeažus, vaikko lullisámegiela mánjggaidlogu komitatiivvat leat gal maiddái dulkojuvvon postposišuvdnagihppun (Bergsland 1946: 148). Goit lullisámegielaidd *gujmie* ~ *gvejmie*, lei dal sojahangeažus dahje postposišuvdna, laktása duššefal mánjggaidlohkui ja lea ná komplementára distribušuvnna ovttaidlogu komitatiivva gehčosiin *-ine* ~ *-inie*. Oalle hárvenaš spiehkastahkan lea dat, ahte muhtumin *gujmie* sáhtta laktásit semantihkalaččat plurála gihppui, mas lea liikká ovttaid-

¹⁸ Muhtunlágan “superprolatiivan” sáhtášii goit dulkot postposišuvnna *päällitse* ‘badjel’, man materiálalaš álgovuodđun sáhtta prinsihpas jurddašit gihpu *pään ylitse* ‘oaivvi badjel’ (vrd. datte logu 5). — Dán measta buot suomelaš gielaidd dovdon leksema lassin gárjilgiela Tver suomaniin lea attesterejuvvon oktonas sátnehapmi *pihalittši* (*pihalittši hebozet hypell’äh* ‘heasttat njuikkodit šiljus’, KKS s.v. *pihalittši*; gč. maiddái Suoniemi-Taipale 1994: 130). Dákkár hámiid oktavuodas leage miellagiddevaš jurddašit, ahte ii oro veadjemeahtun, ahte maiddái suomagiela cealkagat dego ovdamearkka dihte *me juostiin sen pihan yli(tte) ja sitten* – ‘mii viegaimet dan šilju rastá ja dasto –’ sáhttet johtilis hállangielas jietnaduvvot sullii hámis *me juostii sem pihal li(tte)j ja sitte* –, ja dát heivege bures oktii ovdelis máinnašuvvon hypotesaiguin das, mo sekveansa *-n ül*-lea viehka álkit ja oktageardánit sáhttan suddat oktii hápmái *-ll*-

logu morfologijja, omd. *aehtjie gon tjidtjien gujmie* (LS: 19) ‘áhčiin ja etniin’, mas *-n* lea ovttaidlogu genetiivva geažus.

Juohke dáhpáhusas sámegielaid mánggaidlogu komitatiivva álgovuolggalaš postposišuvdnaluondu lea ainge oalle čadačuovgi: dan sáhtta oaidnit ng. konjunkšuvdnaredukšuvnnas (omd. *gihpus áhkái(d) ja mánáiguin*) ja das, ahte oamastangeažus lea ainge kásusgehčosa ovddabealde (omd. *mánáidanguin* < **mánáidan guoimme*). Boarráset davvisámegiela čállingielas dat morfema čállojuvvo maiddái sierra sátnin ja seammaláhkai go lullisámegielasge dat sáhtta muhtumin ovttastuvvat ovttaidlogu hámiinge:

(38) [– –], *moft Ibmel su oskaldasvuodaines, su vuoiņas ja engelidis guim divčodæme bokte sin varjali lokkamættom vaddoin ja oasetesvuodain, maid [– –]* (Muitalægje 1/1873: 3)

Liikká dán sáni geavaheapmi eakti postposišuvdnan lea dálá sámegielain čielgasit hui hárvenaš, goit jos lullisámegiela mánggaidlogu komitatiivahámit analyserejuvvojit kásusin eaige postposišuvdnagihppun. Muhto iehčanas advearban lea sátni lullisámegielas ain dábálaš anus: *gujmie* ~ *gvejmie* ‘mielde’. Álgovuolggalaš postposišuvdna lea nappo nuppástuvvan kásusgeažusin, muhto advearba fas seilon, áibbas nugo esttegiela *ga*-komitatiivva dáhpáhusasge.

Esttegiela ja sámegielaid komitatiivva analogiija vuodul sáhtta maiddái **ül*-postposišuvnnaid ja *-advearbbaid* gárggiideame suopmelaš gielain govvidit čuovvovaččat:

postposišuvnnas kásusin

**talja-n ü-l-nä*

↓

taljalla

‘duolji alde’

advearba seilon

**talja ü-l-nä*

↓

talja yllä

‘duollji alde’

*Govus 2. *ül*-postposišuvnnaid ja *advearbbaid* gárggiideapme.

3.6. *ül*-postposišuvnnaid suffikseren eará giellasurggiin

Buot bajábealde giedahallon ákkaid lassin sáhttá *ül*-teoriiija doarjjan buktit vel parallelaid seammalágan gárggiideamis eará urálalaš gielain. Erenomáš buori parallela fállá kásussystema komigiela máttapermjáhkkasuopmaniin. Doppe lea komigiela álgovuolgalaš *vil*-postposišuvdnaráidu – nappo sámegiela *alde*- ja *ala*-sániid vástagat – gárggiidan báikekásussuffiksan (Batalova 1982: 91–98; Baker 1985: 66–68, 175–191):

superessiiva	<i>-l(l)in ~ -v(v)in</i>	<< <i>vilin</i>
superlatiiva	<i>-l(l)e ~ -v(v)e</i>	<< <i>vile</i>
sublatiiva	<i>-l(l)is ~ -l(l)is</i> <i>~ -v(v)is ~ -v(v)is</i>	<< <i>vilis ~ vilis</i>
perlatiiva ¹⁹	<i>-l(l)et' ~ -v(v)et'</i>	<< <i>vilet'</i>
superterminatiiva	<i>-l(l)ež ~ -v(v)ež</i>	<< <i>vilež</i>

Tabella 11. Komigiela máttapermjáhkkasuopmaniid olgobáikekásusat.

Dáid oalle mañjedis agglutinerenproseassa bokte šaddan kásusiid Bartens (2000: 79) gohčoda “ol gobáikekásusin”, mii govvidage bures daid čalbmáičuohcci sullalasvuoda suopmelaš gielaid *l*-kásusráidduin. Máttapermjáhkkasuopmaniid olgobáikekásusiid lokála vuodđogeavahus lea hui seammalágan go suomagiela *l*-kásusiid, nugo čuovvovaš ovdamearkkain oaidná:

- (39) a. *gorle* [<< *gor vile*] *kaj* (Batalova 1982: 94)
‘mana **uvna ala**’ / ‘mene **uunille**’
á. *šontišnji gorlin* [<< *gor vilin*] (ibid.: 96)
‘liggehallat **uvna alde**’ / ‘lämmitellä **uunilla**’
b. *gorlis* [<< *gor vilis*] *oz leći* (ibid.: 96)
‘ii boade vulos **uvna alde**’ / ‘ei laskeudu **uunilta**’
- (40) *kajniŋe ibbesle* [< *ibbes vile*] *gl'ina dak umel'* (ibid.: 95)
‘heittot mannat **bealdduide**, go dat leat láirái’ /
‘paha mennä **pelloille**, kun ne ovat savisia’
- (41) *koklas* [<< *kok vilas*]²⁰ *sulale* (ibid.: 94)
‘čuožžu **julggiid alde**’ / ‘seisoo **jaloillaan**’

¹⁹ Informatiivvalot namahus dán kásusii livččii ovdamearkka dihte *superprolatiiva*, makkáriin lei sáhka ovdalaččas nohtas 18.

²⁰ Hámis *vilas* lea *-as* oamastangeažus.

- (42) *sulali prontlas* [<< *pront vilas*] (ibid.: 95)
 ‘čužžon **soahtešiljus**’ / ‘seisoin **rintamalla**’

Komigiela lassin dán seamma gárggiideame álgomuttu sáhtta oaidnit maiddá davvisámegiela nuortasuopmaniin ja anárašgielas. Dáid gielain namalassii *alde-* ja *ala-*postposišuvnnat, dahje daid anáraš vástagat *alne* ja *oolâ*, leat dávjá fonologalaččat reduserejuvvon ja njuolgga klitiserejuvvon ovddit nomenii, nugo čuovvovaš ovdamearkkain (gč. maiddá Bartens 1978: 191–195; IW s.v. *ale-*):²¹

- (43) <*bálgá alde*> /pälk_{al}/ ~ /pälk_{âl}/
 <*bálgá ala*> /pälk_{ala}/ ~ /pälk_{âla}/
- (44) *Äjđipállast te /... te vaazij ton / stuorra geeđgi kүүл ja /... ja nūut tot / vaaldij tom stuorra keeđgi / oalgg-ool / ja kuodij / tom stuorra geeđgi đoho / njarggeij vuasta ja /...đælle đot vaaldij oalgg-aln tom geeđgi mæddal ja / ja / vaaldij soollan tom / keeđgi ja guodij nūut ja / ja [– –] (IK: 27)*

Sáhtta vel lasihit, ahte **ül-*postposišuvnnaid erenomáš mieđisvuohta klitiseremii oidno maiddá viiddibut sápmelaš gielain. Buot oarjesámegielain davvisámegiela oarjesuopmaniid rádjai lea *alde-* ja *ala-*postposišuvnnaide darvánan sátneálgosaš *n-*, mii lea álgoálggus postposišuvdnagihppui gulli nomena genetiivageažus: vrd. davvisámegiela oarjesuopmaniid *nalde*, *nala*, julevsámegiela *nanna* ‘alde’, *nalta* ‘(eret) alde’, *nali* ‘ala’, lullisámegiela *nelnie* ‘alde’, *neltie* ‘(eret) alde’, *nille* ‘ala’. Dát čájeha, ahte jo hui árrat dáid postposišuvnnain leamaš tendensa laktásit prosodihkalaččat ovddabeale nomenii. Seammaláhkai orru geavvan **ül-*postposišuvnnaide maiddá samojedagielain, gos vuodđosamojeda máddagii **i-*lea muhtun gielain darvánan nomena genetiivasuffiksa (> **ni-*) (vrd. Janhunen 1977: 26). Dát dilít fáallet ain ovttá argumeantta lasi dan beales, ahte sullalas agglutinerenprosessá lea álgán maiddá vuodđosuomagielas, ja suopmelaš gielaid *l*-kásusiid duogábealde leat aiddo urálalaš **ül-*postposišuvnnat eaige matge lokála *la*-suorggádušat.

²¹ Sammallahti (1977: 239) mielde seammalágan klitiseremat leat gávdnamis maiddá Nuorta-Eanodaga suopmanis, man gihpuid /*riepan-jok(aa) alaa*/ ja /*riepan-jok(aa) al'te*/ son atná frása-loatnan Anára beal nuortasuopmaniin. Dákkár ovttaskas frásaid lonen suopmanis nubbái buktá millii, ahte maiddá liivvegiela “*l*-kásusat” sáhttet leat luoikkahuvvon duššefal ovttaskas lekseman dahje frásan nuorttal, eará suopmelaš gielain: *l*-kásusiid reliktan adnon liivvegiella sátnehámiin leat namalassii measta álo čielga – ja dávjá seamma láhkai leksikálaluvvan – etymologalaš vástagat fuolkegielain, ovdamearkka dihte *va'il* (~ estteg. *vahel*; suomag. *vaiheella*, *vaiheilla*) ‘gaskkas; gaskan’, *äigal* (~ estteg. (*öigel*) *ajal*, suomag. (*oikealla*) *ajalla*) ‘buriin áiggiin’ ja *raīsâl* (~ estteg. *ratsal*, suomag. *ratsailla*) ‘riidemiin’ (LW), ja jo ovdalis máinnašuvvon *po'l'ind'žâl* ‘čippiid alde, ala’ ja *sälgañ(d)žâl* ‘selggolassii; sealggi alde, ala’ (~ estteg. *pölvili*, *selili* ~ *seljali*; suomag. *polvi(s)llaan*, *selällään*). Dáidda gullá maiddá *päl* (~ estteg. *peal*, suomag. *päällä*) ‘alde; badjelis’, jos gažaldagas duodai lea etymologalaččat *l*-kásušápmi; gč. logu 5.

3.7. Ođđa ja boares čilgenmálla veardádallan

Dán muttus, go mánggalágan argumenttat *ül*-teoriija beales leat bukten, sáhtta ođđa čilgehusa veardádallat ovddit *lA*-teoriiain. Árbevirolaš čilgehusa – ja dan implisihkalaš duogášjurdagiid – sáhtta govvidit čuovvovaš skemáin (vrd. ovdamerkkii 16):

urálalaš vuodđogiella	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i> (inherenttalaččat ‘bajážis’)	??
	↓	↓
ovdasuomagiella	∅	<i>*lume-l(a)-na polv-i-l(a)-na</i> (ii inherenttalaččat ‘bajážis’)
		↓
suomagiella		<i>lumella polvilla(an)</i>

vrd. lullisámegillii: *lopmen nelnie boelvi nelnie*

Govus 3. ‘Bajáža’ funkšuvnna primára kodenvuogit urálalaš vuodđogielas dálá suomelaš gielaide *lA*-teoriija mielde.

Ovddit *lA*-teoriija rašes bealli lea čilgehusa mohkkáivuoha *ül*-teoriija ektui. Komparatiiva metoda čájeha, ahte urálalaš vuodđogielas leat geavahuvvon **ül*-postposišuvnnat ‘bajáža’ funkšuvnnas. Danin *lA*-teoriija olis fertešii jurddašit, ahte dákkár postposišuvdnagihput leat vuodđosuomagielas **buhhtejuvvon** *lA*-suorgásiiguin: **ül*-postposišuvnnat, main lea inhereanta ‘bajáža’ funkšuvdna, livčče gielas jávkan, ja seamma áigge *lA*-suorggádusat livčče gárggiidahtán dán seamma funkšuvnna – vaikko ieš suorgásis dakkár mearkkašupmi ii leat eisege ovttaga gielas attesterejuvvon.

Dasa lassin berre fuomášit, ahte ‘bajáža’ almmuheaddji olgobáikekásusat leat giellatypologalaččat mealgat hárvanaččat; dábálaččat sajádat vertikála áksilis almmuhuvvo ee. adposišuvnnaiguin, muhto ii kásusaffiksaiguin (vrd. Blake 2001: 151–154; Levinson 2003: 98–110; Ojutkangas 2005: 529–530). Urálalaš gielain dákkár báikekásusat gávdnojit maiddá komigiela suopmaniin ja unjárgielas. Datte komigielas daid kásussuffiksats leat gárggiidan postposišuvnnain, nugo jo ovddabealde lei sáhkkan, ja unjárgielasge olgobáikekásusiin goit sublatiiva ja delatiiva leat postposišuvdnavulgosaččat (Papp 1968: 154; Kulonen 1993: 84). Ná suomelaš gielaide *l*-kásusiid gárggiideapme “lokála” *lA*-suorgásis bázášii typologalaččat áibbas eahpevuorddehahttin.

Sihke giellatypologiiija ja veardádalli metoda perspektiivvas lea sakka lunddolat navdit maiddá suomelaš *l*-kásusiid postposišuvdnavulgosažžan. Dán

analysa doarju maiddái Occama ráhken, dasgo gárggiideame sáhtta dalle navdit oktageardánabbon go *lA*-teoriija (ovddit skemá) gáibidivččii. Vuodđosuomagillii ii dárbbáš postuleret makkárga nuppástusa elementtaid vuodđofunkšuvnnain, muhto duššefal hámis: postposišuvnnain leat šaddan kásusgehčosat.

urálalaš vuodđogiella	<i>*lumi-n ül-nä polwi-j ül-nä</i>
	↓
ovdasuomagiella	<i>*lume-l-na polv-i-l-na</i>
	↓
suomagiella	<i>lumella polvilla(an)</i>
vrđ. lullisámegillii:	<i>lopmen nelnie boelvi nelnie</i>

Govus 4. ‘Bajáža’ funkšuvnna primára kodenvuogit urálalaš vuodđogielas dálá suomelaš gielaide *ül*-teoriija mielde.

Seammaláhkai *ül*-teoriija mielde leat njuolga árbejuvvon maiddái ovdamearkan čuovvovaš prototiippalaš dáhpáhusat:

urálalaš vuodđogiella	<i>*jäñi-n ül-nä</i>	<i>*käti-n ül-nä</i>	<i>*wolka-n ül-nä</i>	<i>*tuli-n ül-nä</i>
	↓	↓	↓	↓
suomagiella	<i>jäällä</i>	<i>kädellä</i>	<i>olalla</i>	<i>tulella</i>
davvisámegiella	<i>jieñ̄a alde</i> ~ <i>jieñ̄’al</i>	<i>gieđ̄a alde</i> ~ <i>gieđ̄’al</i>	<i>oalggi alde</i> ~ <i>oalgg’al</i>	<i>dola alde</i> ~ <i>dol’al</i>
	vrđ. (8), (11)	vrđ. (1)	vrđ. (14), (44)	vrđ. (3), (15)

Govus 5. Muhtun postposišuvdnagihpuin njuolga árbejuvvon *l*-kásushámit.

4. *l*-kásusiid sekundára funkšuvnnat ja daid vástagat eará gielain

Dán muttus lea vel mávssolaš guorahallat *l*-kásusiid guovddáš ii-lokála funkšuvnnaid álgovuoddu. Sáhtte čájehit, ahte possessiiva ja instrumentála geavahusaid gárggiideapme suomelaš gielain lea hui lunddolaččat ovttahttimis ovddit logus ákkastallon *ül*-teorijain. Dattetge čuovvovaš čilgehusain eai leat erenomáš implikašuvnnat *l*-kásusiid eakti álgovuoddu hárrái, dasgo dáid kásusiid possessiiva ja instrumentála funkšuvnnat leat juohke dáhpáhusas adnon sekundáran.

4.1. Adessiivva instrumentála geavaheapmi

Erenomážit suomelaš gielaid davvejoavkkus adessiivva geavahuvvo maiddái instrumentála funkšuvnnas. Sámegielas *alde*-gihpuiguin háreve almmuhuvvo instrumentálavuolta, muhto áibbas dovdameahhtun dát ii oro leamen. Nielsen (1979 s.v. *âl'de*) ja Nickel (1994: 168) máinnašeaba čuovvovaš ovdamearkka, man Nickel navdá metaforalaš lokála dajaldahkan:

- (45) *Dán biepmu alde ii eale gal guhká.* (Nickel 1994: 168)
 ‘Tällä ruoalla ei elä kyllä kauaa.’

Nugo Ylikoski (2006: 44–45) lea fuomášahtán, dákkár *alde*-gihput leat diedusge álkit buhttemis sámegiela dábálamos aitosáš instrumentála dadjanvugiin, komitatiivvain (vrd. *Dáinna biepmuin ii eale gal guhká*), jos juo *alde*-postposišuvnna ja komitatiivva funkšuvnnaid gaskaguovlu lea duodalaš giellageavaheamis oalle viiddis. Go ovdamearkka dihte dat, man *alde* mii nu dahje gii nu guddojuvvo, lea dábálaččat seammás guoddima gaskoapmi, de geavadis ii leat olusge vealla, goappá láhkai ášši bukto ovdan – postposišuvndagihppu (46a) ja komitatiiva (47a) leat nappo dego friddja variašuvnnas. Fuomáš maiddái julevsámegiela vástagiid, main *nanna*-gihppu (47á) ja komitatiiva (46á) geavahuvvojit aiddo nuppegežiid go davvisámegielas:

(Luk 5:18)

- (46) a. *Muhtun olbmát gudde dohko lámis olbmá guoddinseanngga alde.* (OT)
 á. *De báhhtin soabmása guoddemlátjujn gállnam álmmáv guotte, ja [– –] (ÅT)*
 ‘Paikalle tuli miehiä, jotka kantoivat vuoteella halvaantunutta.’ (Raamattu)

(Mark 6:55)

- (47) a. *[– –] ja doapmaledje buot siidaguimmiid mielde ja guoddigohte buhcciid guoddinseannggaiguin dohko gos gulle su leamen.* (OT)
 á. *[– –] ja gáhtjadin ábbå bájke skihppij lusi ja de sijájt guoddin látjoj nanna dáhku, gánnå gullin sán lij.* (ÅT)
 ‘[– –] Sairaita alettiin kantaa vuoteillaan sinne, missä Jeesuksen kuultiin olevan.’ (Raamattu)

Vaikko sámegiela *guoddinseanngga alde* leage juohke dáhpáhusas “bustáva-laččat” báikeadverbiála ja *guoddinseannggain* fas čielgasit gaskoapmeadverbiála, suomagiela adessiivva *vuoteella* dárkilis funkšuvnna meroštallan báhcá dákkár cealkagiin geavadis eanet unnit rabasin ja njulgestaga dárbbášmeahhtumin. Čielgasabbot ii-lokála gaskoapmeadverbiálan (dego ovdamearkkas (45)

ovdalaččas) *alde*-gihput oidnojit goit erenomážit dihto stádásmuvvan frásain (dárkilabbot gč. Ylikoski 2006: 44–45):

- (48) *Ieš-Pieti čuovvolii árrat leastadialaš oskku ja šattai dovddus sárdnideaddjin guhte iežas burssa nalde finai sárdnemátkkiin Suomas ja Norggas.* (Kristiansen 2004á: 39)
 ‘Ies-Pieti rupesi varhain seuraamaan lestadiolaista uskoa ja hänestä tuli tunnettu saarnaaja, joka **omalla kukkarollaan** kävi saarnamatkoilla Suomessa ja Norjassa.’

Čielgasotge suoma-ugralaš veardidančuozáhagat adessiivva instrumentála geavahussii gávdnojit, namalassii mordvagielas. Doppe urálalaš **ül*-postposišuvnnat eai leat seilon álgovuolgalaš lokála geavahusas; daid leat baicce buhtten *lang*-máddagis ráhkaduvvon postposišuvnnat, maid álgovuoddu lea eahpečielggas (Saarinen 2005). Datte urálalaš separatiivvas **ül-tä* lea árbejuvvon mordvagiela postposišuvdna *vel'de* (erzjagiella), *vel'dä* (mokšagiella), man mearkkašupmi lea lagamusat instrumentála: Niemi-guovttos Mosiniin addiba erzjamordva–suoma-sátnegirjisteaska (1995) dán sáni jorgalussan ‘kautta, välityksellä, avulla’. Čuovvovaš Heikki Paasosa *Mordwinisches Wörterbuch* -sátnegirjijis (MW s.v.) vižžon ovdamearkkat čájehit, ahte *vel'de*-postposišuvnna geavahus lea mánggaláhkai seammalágan go suomagiela instrumentála adessiivvas (cealkagat leat dás nuppástahtton fonologalaš čállinvuohkái):

- (49) *pil'ge-sur vel'de jakams* (Vrd. (7).)
 ‘kulkea **varpailaan**’ (‘johtit **juolgesuorpmaid alde**’)
- (50) *mon piks vel'de valgiñ*
 ‘laskeuduin **köydellä** (/ köyttä pitkin)’ (‘luoitádin báttiin, bátti mielde’)
- (51) *mel' vel'de*
 ‘**mielellään**’ (‘mielas’)
- (52) *mon ramavtija sonze vel'de*
 ‘ostatin sen **hänellä**’ (‘oasttihin dan sutnje’)

Dáid ovdamearkkain mañimuš lea erenomáš miellagiddevaš, dasgo das *vel'de* almmuha kausatiivavearbba oktavuodas ageantta; dákkár funkšuvdnahan lea maiddái gárggiidan suomagiela adessiivii. Oppalohkái mordvagiela ovdamearkkaid sáhtta veardidit Leino (1989: 211) áibbas synkronalaš govvádussii suomagiela adessiivva geavahusas: “Ei ole vaikea konstruoida esimerkkisarjaa puhtaasti spatiaalisesta adessiivin käytöstä instrumentaaliseen ja jopa toisen asteen agenttia osoittavaan [– –]”. Ovdamearkan dákkár joatkkus son buktá čuovvovaš cealkkaráiddu:

- (53) a. *Pekka kuljetti lautalla Paavon saaresta.*
 ‘Beahkká fievrredii **feargga alde** Bávlosa sullos eret.’
 á. *Pekka kuljetti veneellä Paavon saaresta.*
 ‘Beahkká fievrredii **fatnasiin (?fatnasa alde)** Bávlosa sullos eret.’
 b. *Pekka ajoi reellä tukit metsästä.*
 ‘Beahkká vuojihii **reagain (reaga alde)** dimbariid vuovddis eret.’
 c. *Pekka ajoi hevosella tukit metsästä.*
 ‘Beahkká geasehii **heasttain (*heastta alde)** dimbariid vuovddis eret.’
 č. *Pekka ajatti Paavolla tukit metsästä. (Vrd. (52): ramavtija sonze vel'de.)*
 ‘Beahkká vuojihahtii **Bávlosii** dimbariid vuovddis eret.’

Suomagiela adessiivva ja mordvagiela *vel'de*-postposišuvnna geavahusat leat nappo oalle lahkala, ja ná *vel'de* heive buorin parallelan adessiivva instrumentála ja joba agentta funkšuvnnaid gárggiideapmái suomelaš gielain. Giellahistorjjálaš erohussan lea gal dat, ahte mordvagiela *vel'de* speadjalastá **ül(i)*-máddaga vuolginkásusa (**ül-tä*) iige orrunkásusa (**ül-nä*). Dát erohus ii datte leat menddo stuoris, ja dasa lassin maiddái ablatiivvas lea suomelaš gielain unnit produktiiva instrumentála geavahus, ovdamearkan dakkár advearbain go suomag. *väkiseltään* ‘veagal’ ja estteg. *vaevallt* ‘váivviin’. Nuppe dáfus sáhtá kánske jurddašit dange vejolašvuoda, ahte mordvagiela *vel'de*-hámi loahppaoasis soaitá leat man nu láhkai eahpenjuolggaduslaš duogáš; maiddái urálalaš **al*-sátnebearrašii gullá mordvagielas – ee. postposišuvnnaid *alo* ‘vuolde’, *aldo* ‘vuolde (eret)’ ja *alov* ~ *aloŋ* ‘vuollái’ lassin – sátnehápmi *aldoŋ* ‘vuolábeal-’ (“alhaalla oleva”, Niemi & Mosin 1995 s.v.), vaikko vuorddehahtti hápmi livččiige lagamustá **aloŋ*.²²

4.2. *l*-kásusiid possessiiva geavaheapmi

l-kásusiid guovddáš funkšuvnnaide gullá maiddái possessiiva geavahus. Vaikko sámeagiela *al*-postposišuvnnaat eai olus geavahuvvo ná, gávdnojit datte muhtun rádjadáhpáhusat, mat čuvgejit dan mo possessiiva geavahus lea sáhttán vuoddosuomagielas riegádit. Erenomážit *ala* geavahuvvo muhtumin datiivalágan funkšuvnnain, nugo čuovvovaš ovdamearkkain:

- (54) *Dat mainna in leat duhtavaš lea, ahte eanaš ovddasvástáduš gahččá moatti olbmo ala Kárášjogas. (MÁ 37/1995 s. 11)*
 ‘Se, mihin en ole tyytyväinen on, että enin vastuu lankeaa **muutamalle ihmiselle** Kaarasjoella.’

²² Mordvagielas gal gávdno muđui maiddái hápmi *aloŋ*, mii lea sihke genetiivahápmi ja adjektii-vasuorggáduš substantiivvas *al* ‘monni’.

- (55) [– –] *Mathis M. Sara fas oaivvildii stáhta bidjat olu barggu orohagaid ala.* (MÁ 76/1995 s. 3)
‘Mathis M. Sara taas oli sitä mieltä, että valtio laittaa paljon työtä **paliskunnille.**’
- (56) *Sii vuorbádedje dan guoktása gaskkas, ja vuorbi gahčai Mattiasa ala.* (OT: Apd 1:26)²³
‘Sen jälkeen he heittivät miehistä arpaa, ja arpa lankesi **Mattiakselle.**’

Lea maiddái fuomášahti, ahte mángga sámegielas refleksiivapronomena sojahus lea dan láhkai suppletiiva, ahte báikekásushámiid vuodđun leat *alde-* ja *ala-*sániid possessiiva hámit. Ná lea davvisámegielasge: vrd. lokatiivahámiid *alddán*, *alddát*, *alddis* jna. (<< ‘mu alde’, ‘du alde’, ‘su alde’), ja illatiivahámiid *alccen* ~ *alccesan*, *alccet* ~ *alccesat*, *alcces* ~ *alccesis* jna., mat leat šaddan synkopea bokte hámiin **allasan*, **allasat*, **allasis* (*alccesan*-tiipasaš hámiin leat pleonastalaččat guokte illatiivagehčosa). Refleksiivapronomena báikekásushámit geavahuvvojit aiddo possessiiva funkšuvnnain:

- (11) *Mánát ieža goivo alcceseaset jieŋa ala skeittánsaji.* (MÁ 4/1995 s. 6)
‘Lapset itse kaivoivat **itselleen** jälle luistelupaikan.’
- (57) *Dan dihtii cealkkán mun buot ovddasvástádusa alddán eret dan barggu dáfus.* (MÁ 18/1995)
‘Siksi sanoudun irti kaikesta vastuustani tämän työn suhteen.’ (‘sanon irti kaiken vastuun **itseltäni**’)²⁴

Oalle lahka suomagiela *l*-kásusiid possessiiva geavahusa lea dát Friis (1856: 69) dokumenteren ovdamearka sámegiela refleksiiva pronomena geavahusas suomaniin:

- (58) *ješ aldam læ girje* ‘jeg selv har en Bog’ (~ ‘**itse-llä-ni** on kirja’)

Go *al*-postposišuvnnat ja -advearbbat geavahuvvojit muhtun muddui possessiivalágan funkšuvnnain, dát šaldu maiddái suomelaš gielaide mihtilmas posses-

²³ Lea goit duohta, ahte Ođđa Testamentta greikkagielat álgoteavsttasge geavahuvvo dán vearssas lagamustá lokála preposišuvdna *epi*, mii lea jorgaluvvon udmurtgilliige postposišuvnnain *vjle*:

- (i) [– –] *και επεσεν ο κληρος επι Μαθηταιν* [– –] (OTGr.)
(ii) *Pussj Matfij vjle ušem.* (VS)

²⁴ Vrd. ovdamearkka (57) *alddán*-hámi ovdamearkkain (55), gos *ovddasvástádus* gahččá namalassii *olbmuid ala*.

siiva geavahusa oalle lunddolaččat urálalaš *ül*-postposišuvnnaide. Dasa lassin sáhtá fuomášahttit, ahte possessiiva funkšuvnnaid gárggiideapme iešguđetlágan lokála konstrukšuvnnain lea giellatypologalaččat mealgat dábálaš: ovdamearkan ruoššagiela preposišuvdna *u* ‘luhtte’ geavahuvvo maiddái possessiiva ráhkadusain (omd. *u menja jest’ kniga* ‘mus lea girji’ << ‘mu luhtte lea girji’), ja eanas sáme-gielainge lokálalaš inessiiva- dahje lokatiivakásus lea šaddan maiddái possessiiva funkšuvdnii (*mus lea girji*). Dákkár gárggiideame álgomuttu sáhtá oaidnit ovdamearkan sibirjálaš kolymajukagiirragielas, mas lokatiivakásusgeažus *-ge* muhtumin geavahuvvo metaforalaččat funkšuvnnain, mat muittuhit giellaoahpalaš possešuvnna, vaikko eanas dáhpáhusain possešuvdna almmuhuvvoge earaláhkai (Maslova 2003: 107, 447–448):

- (59) *šoromo-ge qojl ninge-j* (Maslova 2003: 107)
 olmmoš-LOK ipmil máŋga-INTR.OL3
 ‘Olbmos leat máŋga ipmila.’

Dán oktavuodas máhcce vel marigiela ja perbmelaš gielaide *l*-kasusiidda, mat leamaš jo ovddabealde sáhkkan; dainhan leat namalassii duššefal possessiiva funkšuvnnat. Marigielas lea datiivakásus, man suffiksan lea *-lan* (várremarigiella *-lan/-län*), ja nuorttimus suopmaniin lea vel dasa lassin ablatiiva, man geažus lea *-leč* (Alhoniemi 1985: 44, 52–54, 61–62). Perbmelaš gielaide fas lea gárggiidan olles golmma possessiiva kásusa ráidu, main koaffiksa *-l* maŋŋái laktása báikekásusgeažus: genetiiva (komig. *-len*, udmurtg. *-len*), ablatiiva (komig. *-lįš*, udmurtg. *-leš*) ja datiiva (goappáge gielas *-li*). Ovddes *lA*-teoriija olishan suopmelaš, marilaš ja perbmelaš *l*-kásusat leat dábálaččat adnon parallela gárggiideami boađusin, muhto kásusiid duogábealde datte livččii seamma elementa, namalassii “lokála” suorggis **-lA*. Muhto *ül*-teoriijas jurdaga suopmelaš, marilaš ja perbmelaš *l*-kásusiid oktavuodas ferte dieđusge hilgut, go marigielas ja perbmelaš gielain urálalaš **ül*-postposišuvnnat leat seilon iehčanas sátnin.

Muhtumin háreve lea gal jurddašuvvon nuge, ahte suopmelaš gielaide *l*-kásusiid possessiiva funkšuvnnat livččege historjjálaččat primárat, ja namalassii dán vuodul daid sáhtášii ovttastahttit marilaš ja perbmelaš *l*-kásusiiguin. Ovdamearkan Anttila-guovttos Uotilain (1984: 127) oaivvildeaba, ahte possessiiva geavahus livččii sáhtán gárggiidit reanalysa bokte dakkár dáhpáhusain go **Setä-lä-nä on peltoja* ‘čeazi dálus leat bealddut’ > *Sedällä on peltoja* ‘čeazis leat bealddut’ (vrd. *setälä* ‘čeazi dállu’). Dákkár čilgehusa jáhkehahttivuoda gal njeaidá jo dat, ahte *setälä*-tiipasaš oikonymasuorggádusain lea gielas viehka marginála status, ja juohke dáhpáhusas historjjálaš semantihka olis livččii váttis oaidnit, mo oalle abstrákta possessiiva geavahusas livččii juksojuvvon konkrehta

lokalitehta ja velába erenomážit bajáža mearkkašupmi. Sihke historjjálaččat ja typologalaččat olu buorebut jáhkehahtti lea, ahte *l*-kásusiid primára geavahus lea lokála, ja possessiiva funkšuvnnaid vuodđun dán geavahusa metafora eaige *lA*-oikonomasuorggádušat.

Iešalddes *ül*-teoriiija olis sáhttagé oaidnit, ahte ovddeš oaidnu suomelaš, marilaš ja perbmelaš *l*-kásusiid giellahistorjjálaš oktavuodas – jogo suomelaš-perbmelaš vuodđogillii máhcci kásusin dahje konvergenta gárggiideami boadusin – vuodđuduvvá riekkesjurdagii. Dát boahtá čielgasit ovdan daid argumenttain, maiguin Bartens doarju suomelaš ja perbmelaš *l*-kásusiid ovttahtahttima:

Ulkopaikallisuuden ilmoittaminen (esim. *kirja on pöydällä, panin kirjan pöydälle, otin kirjan pöydältä*) ei kuitenkaan ilmeisesti ole ainakaan vanhempi funktio kuin itämerensuomen *l*-sijojen habitiiviset ja datiiiviset funktiot (*minulla on kirja, anna kirja minulle, ota kirja minulta*). Sukukielissä nimittäin ulkopaikallisuus ilmaistaan tyypillisesti postpositionrakenteilla (esim. komi *knigays pyzan vylın* 'kirja on pöydällä', *pukti knigasö pyzan vylö* 'panin kirjan pöydälle', *bošti knigasö pyzan vylýs* 'otin kirjan pöydältä'), ja on mahdollista olettaa, että alkuperäistä on juuri postpositionrakenteiden käyttö tässä funktiossa. (Bartens 2000: 83.)

Go ášši geahččá *ül*-teoriiija viŋkilis, sitáhta manjit cealkka kontradiktere vuosttamuša. Bartens lea gal áibbas vuoigadis das, ahte perbmelaš *vil*-postposišuvnnaid (ja daid vástagiid) geavaheapmi olgobáikkálašvuoda almuheapmái speadjalastá giellahistorjjálaččat álgovuolggalaš dili. Dattetge siskkáldas rekonstrukšuvdnage čájeha *l*-kásusiid olgobáikkálaš funkšuvnnaid suomelaš gielain primáran (gč. logu 3.1) – man Bartens gal šiitá, muhto gusto dušše danin go jurddaša dán leat ruossalassii fuolkegielaid duodáštusain. Muhto dát gávnnašat eai leat ollege ruossalassii, jos suomelaš *l*-kásusat leat *ül*-postposišuvnnaid eakti giellahistorjjálaš vástagat.

Oppalohkái sáhttá dadjat, ahte suomelaš gielaid primáralaččat lokála *l*-kásusiid ii leat miige ákkaid ovttahtahttit marigiela ja perbmelaš gielaid possessiiva *l*-kásusiiguin. Dákkár veardáduš lea jo metodologalaččatge rašes vuodu alde: kriteran lea duššefal ovttá jietnadaga identálašvuohhta (koaffiksa *-l*) ja sullalas funkšuvdna (possessiiva geavahus), man nuppi giellajoavkkus sáhttá velába konkrehtalaččat čájehit sekundáran. Soaitáhagas sullalas ovttá fonema guhkkosaš morfemaid sáhttá dieđusge čájehit gielaid gaskka vaikko man olu. Ovdamearkka dihtii jo bajábealde namuhuvvon kolymajukagiirragielas lea instrumentála kásus, man suffiksa lea *-le* (Maslova 2003: 77–78; 104–105), ja áibbas seamma bures dan sáhtášii ovttahtahttit suomelaš gielaid *l*-kásusiiguin: das lea okta identálaš jietnadat (konsonánta *l*) ja sullalas funkšuvdna (instrumentála), mii lea suomelaš gielain sekundára. Berre fuomášit, ahte

dákkár soaittáhatsullalasuodát dieđusge gávnojit seamma álkit maiddáí fuolkegielaid gaskka, eaige dušše sierra giellagottiide gulli gielaid nugo suomaja jukagiirragiela gaskka.²⁵

Marilaš ja perbmelaš *l*-kásusiid álgovuodđu lea datte ain čilgekeahtá; daid ovttahttin **lA*-suorgásiinhan ii leat dađi nannosot vuoddu alde go suomelaš *l*-kásusiidge, nugo Serebrennikov (1962; 1963) lea fuomášahtán. Vaikko ean guorahalage dán gažaldaga dáikko vuđolaččat, sáhtte liikká evttohastit ođđa čilgehusa. Nugo ovdelis namuhuvvui, lea possessiiva funkšuvnnaid gárggiideapmi konkrehta lokála funkšuvnnaid typologalaččat dábálaš, ja danin sáhtášii perbmelaš ja marilaš *l*-kásusiidge duogábealláige jurddašit juogalágan lokála postposišuvnnaid. Dákkár livččii mátta *lu*- sámegiela postposišuvnnaid *luhtte* ja *lusa*, ja dan suomelaš vástta *luo*- (hámiin *luona* ‘luhtte’, *luota* ‘(eret) luhtte’, *luo* ~ *luokse* ‘lusa’). Dán máddagii eai dihtto čielga vástagat gáidosot fuolkegielain (SSA s.v. *luo*), muhto ii leat suige veadjemeahtun, ahte perbmelaš gielaid ja marigiela *l*-kásusat dollet sisttis dan suffikserejuvvon vástaga – iešalddes leage njulgestaga bággu navdit, ahte vejolaš postposišuvnnaid dáid kásusiid duohken eai leat seilon muhto baicce nuppástuvvan eahpeiehčanas morfeman (vrd. logu 3.5); nuppiid sániiguin ovdamearkka dihte **ül*-postposišuvnnaid dát kásusat eai sáhte leat gárggiidan, go dáid gielain dat leat namalassii seilon guovddáš lokála postposišuvnnaid.

Mii guoská perbmelaš gielaid ja marigiela *l*-kásusiid semantihkkii, de funkšuvnna dáfus dákkár gárggiideapme livččii bures veardideames ovdamearkan ruoššagiela preposišuvnna *u* ‘luhtte’ geavaheapmái possessiiva ráhkadušain, mii lei ovddabealde sáhkkan. Erenomáš buorin veardidančuozáhahkan sáhtá namuhit maiddáí vepsegiela **lō*-postposišuvnnaid grammatikaliserejuvvon ‘luhtte’-báikekásusiid, maid semantihkka lea muhtumin oalle lahka possessiiva mearkkašumiid; vrd. ovdamearkka dihte Kettusa (1943: 369) máinnašan *kaži gol’u min* *люллон, mejd’елон* ‘bussá lea álo mu luhtte, min luhtte’ (‘kissa on aina minun luonani, meidän luonamme’). Go maiddáí mordva- ja ungarigiela dativvain leat semantihka dáfus seammasullasaš postpositionála duogážat (gč. Bartens 1999: 79; Honti 2006), de lokála postposišuvnnaid gárggiideapme possessiiva kásusiid geažusin ii oro leamen urálalaš giellagottis ollege hárvenaš, muhto baicce viehka dábálaš prosessa. Dattetge dás evttohuvvon čilgehus lea dieđusge easkka hypotesa, mii gáibidivččii dárkilot guorahallama.

²⁵ Jukagiirragielat gal muhtumin jurddašuvvojit urálalaš gielaid fuolkin (omd. Nykolajeva 2000: 92–102; vrd. maiddáí Nikolaeva 2006: viii & passim), muhto makkárgé čielga duodaštusat dán oidnui eai leat bukton. Muhto vaikko dákkár gáiddus urálalaš-jukagiirralaš giellafuolkevuoda navddášige, ii suomelaš gielaid *l*-kásusiid dallege sáhtášii oaidnit duodalaš historjjálaš oktavuoda jukagiirra *le*-instrumentálii.

5. Mii ovddit *lA*-teoriijas báhcá?

Vaikko *ül*-teoriija fállá lunddolaš čilgehusa *l*-kásusiid álgovuđđui, lea ovddeš *lA*-teoriijasge soames gávnnahus man ferte váldit vuhtii ođđa čilgenmálle olis. Suopmelaš gielaid lassinhan mángga earáge urálalaš giellasuorggis leat suorggádusat, maid vuodđun lea mearkkašumi dáfus eahpemearálaš lokála suffiksa **-lA* dahje **-l(V)*. Dákkár suorggádusaid vuodđun lea dábálaččat jogo spatiálanomen dahje ovttastávval pronomenmátta ja dasa laktásan koaffiksa. Ná suor-gása **-lA* ja báikekásussuffiksaid kombinašuvnnain ráhkaduvvet iešguđetlágan advearbbat, nugo čuovvovaš sámegeielas váldon ovdamearkkain:

- a) pronomenmátta + koaffiksa **-mpA-* + **-lA-* + báikekásusgeažus: omd. *dá-bbe-l-is*, *dá-bbe-l-ii*, *dá-ppi-l* (< **tā-mpē-l-tē*)
- á) spatiálanomenmátta + **-lA-* + báikekásusgeažus: omd. *badje-l-is*, *badje-l-ii*, *baji-l* (< **pejē-l-tē*)

Seammasulat advearbbat gávdnojit mángga earáge urálalaš gielas. Go dákkár hámiid gusto sáhtta suomagiela fuolkegielaid vuodul rekonstrueret, lea čielggas, ahte dakkárat leamaš anus maiddái ovdasuomagielas dalle go *ül*-postposišuvnnat leat suffikserejuvvon *l*-kásusin. Dán prosessas leat dákkár adverbbaiddat gehčosat gahččan oktii ođđa postposišuvdnavulgosaš kásusgehčosiiguin. Dattetge suopmelaš gielain sáhtta ainge earuhit muhtun advearbbaid ja postposišuvnnaid, main synkronalaš *l*-kásusgeažus ii várra giellahistorjjálaččat speadjalaste *ül*-postposišuvnna muhto baicce álgovuolgalaš *-l(A)*-suorggádusa.

Ovttastávval pronomenmáddagiin leat suopmelaš gielain ráhkaduvvon orrun- ja vuolginkásusgehčosiiguin advearbbat, main máddagii laktása koaffiksa **-kA-* ja dan maŋŋái lokála suorggis **-l(A)-*, ovdamearkan *täällä* ‘dáppe’, *täältä* ‘dáppe (eret)’ (< **tā-kā-l-nā*, **tā-kā-l-tā*), *siellä* ‘doppe, dieppe’, *sieltä* ‘doppe, dieppe (eret)’ (< **si-kā-l-nā*, **si-kā-l-tā*), *muualla* ‘eará sajis’, *muualta* ‘eará sajis (eret)’ (< **mū-ka-l-na*, **mū-ka-l-tā*). Seamma suffiksakombinašuvdna vuhtto dáid máddagiin ráhkaduvvon *-inen*-suorggádusain (*täkäläinen* ‘dáppeolmmoš’, *sikäläinen* ‘doppeolmmoš’, *muukalainen* ‘vierroolmmoš’), ja maiddái dakkár advearbbain go *mikäli* ‘jos (fal)’, *sikäli* ‘dan dáfus’, maid mearkkašupmi lea álgoálggus prolatiiva: ‘man bokte’ ja ‘dan bokte’ (gč. Virtaranta 1962). Spatiálanomenmáddagiin *l*-kásusiiguin ráhkaduvvon advearba- ja postposišuvdnaráiddut leat maiddái suopmelaš gielain dábálaččat, ovdamearkan *sisällä* ‘siste’, *sisältä* ‘siste (eret)’, *sisälle* ‘sisa’; *edellä* ‘ovddabealde’, *edeltä* ‘ovddabealde (eret)’, *edelle* ‘ovddabeallai’; *lähellä* ‘lahka (gos?)’, *läheltä* ‘lahka (gos eret?)’, *lähelle* ‘lahka (gosa?)’.

Dákkár suorggádusaide lea mángii čujuhuvvon ovddit *lA*-teoriiija olis (gč. logu 2), ja leage oalle jáhkehahti, ahte mánggat dain dollet sisttis urálalaš lokála suorgása **-lA*. Muhtun dáhpáhusain surggiidahtton máddagiin leat joba vejolaš vástagat gáidosot fuolkegielainge: ovdamearkan suomagiela ráiddu *lähellä, läheltä, lähelle* duogábeallai sáhtášii jurddašit suorggádusa **lähe-l(ä)-* ‘lagas báiki’, man vástta sáhtášii leat marigiela *lišä-l* ‘lagas’. Muhto vaikko dákkár suorggádusaid sáhttáge muhtun muddui rekonstrueret, eai dat fála lunddolaš čilgehusa suomelaš gielaid *l*-kásusiid álgovuđđui; dáid dáhpáhusain oainnat ii leat čielga semantihkalaš čanus *l*-kásusiid olgobáikkálašvuodain, eandalitge konkrehta ja primára ‘bajáža’ funkšuvnnain. Dát oidno čielgasit ovdamearkan hámis *sisällä* ‘siste’.

Sáhtta maiddái lasihit, ahte jos dákkár arkaisttalaš hámit mahkeš speadjalasttášedje *l*-kásusiid giellahistorjjálaš vuolggasaji, livččii beanta ártet, ahte aiddo daid buohta *l*-kásusiin lea mealgat ollu morfologalaš suibbodeapmi. Ovdamearkan dáláge suomagielas boahthinápmi *sisälle* ‘sisa’ lea eanet uhcit friddja molsašuddamis hámiin *sisään*, mas fas lea sisbáikekásusmorfologiija. Ain eahpenjuolggaduslot dilli lea pronomenmáddagiid oktavuodas, main boahthinápmi lea dábálaččat ráhkaduvvon nuppelágan suffiksain **-nnek*, ovdamearkan *tänne* ‘deike’, *sinne* ‘dohko’ pro **täälle, *sielle*. Máddaga *muu-*boahthinámis gal lea dálá suoma girjegiela *l*-kásus (*muualle* ‘eará sadjai’), muhto maiddái hápmi *muuanne* gávdno suomaniin. Gehčosa **-nnek* álgovuodđu lea eahpečielggas, muhto juohke dáhpáhusas *tää-llä, tää-ltä, tä-nne* -tiipasas ráidduid morfologalaš eahpenjuolggaduslašvuolta ii doarjjo dan jurdaga, ahte dakkár hámit livčče sáhttán doaibmat vuolggasadjin *l*-kásusiid riegádeapmái.

Oppalohkái sáhtta dadjat, ahte dakkár advearbaid go *täällä* ‘dáppe’ ja *lähellä* ‘lahka’ oktavuolta **lA*-suorgásii ii fála makkárge vuosteargumentta *ül-*teoriijai. Jos *l*-kásusat leat šaddan *ül-*postposišuvnnain, lea duššefal vuorddehahti, ahte iešguđetlágan *lA*-suorggádusaid báikekásushámit leat morfologiserema oktavuodas daidda seahkanan. Dákko buohta sáhttáge vel sierra máinnašit postposišuvdnaráiddu *päällä* ‘alde’, *päältä* ‘(eret) alde’, *päälle* ‘ala’, mii leamaš jo ovddabealde sáhkan (gč. logu 3.2.1). Dáthan leat dábálaččat etymologalaččat dulkojuvvon duššefal *l*-kásushápmiin sánis *pää* ‘oaivi; geahči’ (SSA s.v. *päällä*; Häkkinen 2004 s.v. *päällikkö*), mii fas máhccá suoma-ugrálaš vuodđogiela hápmái **päni* (Sammallahti 1988: 548).

Dattetge sáhtta jurddašit, ahte *päällä*-ráiddu duogábealde livččiige *l*-suorggádus, dasgo seamma *l(l)*-elementa dihtto maiddái suomagiela prolatiivvalaš postposišuvnnas *päällitse* ‘badjel’, ja maiddái dakkár suorggádusain go *pääl(l)ys* ‘bajildus, olggoš’, *pääl(l)inen* id., *pääl(l)immäinen* ‘bajimuš’ ja *pääl(l)ikkö* ‘oaivámuš’. Mángga dákkár hámis ja suorggádusas lea suomelaš gielain nu viiddis leavvan, ahte daid sáhtta rekonstrueret jo vuodđosuomagillii:

vrđ. vepsegiela *päl'itši* 'badjel', *pälus* 'bajildus, olggoš', *päliñe* id., *pälembaiñe* 'bajimuš', ja esttegiela *pealis* 'bajildus, olggoš', *päiline* 'bajildus, olggoš; lákca', *pealmine* 'bajimuš' (SSA s.v. *päällä*). Jos *päällä* jna. duođai álgoálggus livčče *l*-kásushámit, ferťešii jurddašit, ahte kásusgehčosiid *-l(l)*- livččii analogalaččat dulkojuvvon máddaga oassin jo vuodđosuomagielas ja ná leavvan maiddái suorggádusaide; dákkár analogiijai eai goit čielga parallelat oro gávdnomin. Dan sadjai lea fuomášan veara, ahte dakkár **lA*-suorggásiin ráhkaduvvon pronomenmáttaadvearbabearrašiiin nugomat **sikälä-*, **täkälä-* gal leat prolatiivahámit, mat gávdnokit erenomážit gárjil-, lyde- ja vepsegielas, ovdamearkan gárjilgiela *mikälittši* 'man bokte', *sikälittši* 'dan bokte', *täkälittši* 'dán bokte' (gč. Suoniemi-Taipale 1994: 134–135, 154–155, 161). Hárvenažžan dákkárat dihttojit iešalldes suomagielasge (gč. maiddái Virtaranta 1962: 647–649):

(60) *Itse kun en voi muodostaa mielipidettäni kuin naisten osalta, niin vahvistan edellä olevan kirjoituksen sikälitse että tiedän jo varmuudella sen ettei kaunis ja latvastaan vahva nainen tee ainoitakaan treffejä sätin kautta.* (<http://keskustelu.suomi24.fi> 3.3.2003)

'Teš go in sáhte hábmet iežan oaivila earágo nissoniid buohta, de nannen ovddabeale čálloša **dan bokte**, ahte dieđán jo sihkkarit, ahte čáppa ja ollesjierpmat nisu ii soaba ovttage deaivvadeami chat bokte.'

(61) *Olipa vauhtia. Tämä minun kansakoulukaverini oli sikälitse eri maata, että hän puki samalla päälleen toiset housut. - Tosin ei yhtä nopeasti. :)* (<http://keskustelu.suomi24.fi> 14.7.2006)

'Gal jo lei fártá. Dát mu álbmotskuvlaskibir lei **dan dáfus** eará ilmmi olmmoš, ahte son cökkai seammás badjelii nuppiid buvssaid. – Muhto ii gal seamma jođánit. :)'

Miellagiddevaš lea maiddái, ahte *pääl(l)*-postposišuvnnat ja suorggádusat muituhit hámi ja mearkašumi dáfus sakka sámegielaidda *badji*-máddagis koaffiksain *-l-* ráhkaduvvon hámiid nugo *bajil*, *badjel*, *badjelis*, *badjelii*. Sátnebearrašiid ovttastahtii jo Rask (1832: 37–38; gč. maiddái logu 2), muhto dálá etymologalaš gálđuin veardáduš ii šat dohkkehuvvo eahpenjuolggaduslaš vokálagaskavuodaid geažil. Vuodđosámegillii máddaga sáhtta rekonstrueret hápmái **pejē-l(ē)-*, man njuolggaduslaš vástta suopmelaš gielain livččii **pi(j)äl-* dahje **pü(j)äl-*, ii fal **pääl-*. Dás fuolakeahtta lea máddagiid sullalasvuohtha oalle čalmmus, ja dát hohkaha jurddašit, ahte dain sáhtášii liikká leat giellahistorjjálaš oktavuohtha. Dán jurdaga doarju dat, ahte gávdnokit goappat giellajoavkkus viidát attesterejuvvon suorggádusat, main lea seamma mearkašupmi ja eanet uhcit sullalas morfologiijage, nugo tabeallas 12 oidno:

suomelaš gielat	sámegielaš
suomag. <i>päällys</i> , vepseg. <i>pälus</i> , estteg. <i>pealis</i> ‘bajildus’	davvisg. <i>bajildus</i> , lullisg. <i>bijjeldasse</i> , nuortalašg. <i>pââi’ldõs</i> ‘bajildus’
suomag. <i>päällekkäin</i> , vepseg. <i>päleŋi</i> ‘badjálagaid’	davvisg. <i>badjálaga(id)</i> , nuortalašg. <i>pâjilõõggi ~ pâjilõõžži</i>
suomag. <i>päällitse</i> , vepseg. <i>päl’itši</i> ²⁶	davvisg. <i>badjel</i> , lullisg. <i>bijjelen</i> ‘badjel; ala’, nuortalašg. <i>pâ’jjel</i> ‘badjel’

Tabella 12. Suomelaš *pääl-* ja sámelaš **pejē-l(ē)-*máddaga muhtun suorrgádušat.

Suomelaš gielaid *pääl-*sátnebearraša ovttaštattima sámegielaš dástagiid-
da vuostálastá eahpenjuolggaduslaš jietnadatgaskavuohta, muhto veardáduš
sáhtášii datte doallat deaivása, jos sámelaš sátnebearraša vuorddehahti
suomelaš vástta **pi(j)äl-* livččii vuodđosuomagielaš álbmotetymologalaččat
seahkanan *pää* ‘oaivi, geahči’ sátnebearrašiin. Nuppige motiivva dákkár nup-
pastussii sáhtta jurddašit, namalassii dan, ahte muđui jietnadathápmi livččii
šaddan hui lagasin dahje juoba identalažžan nuppiin spatiálanomeniin *pieli* ‘rav-
da’; dát fas máhccá urálalaš vuodđogiela hápmái **pexli* (Janhunen 1981: 241;
Sammallahti 1988: 539). Kánske mearkašmeahtun ii leat datge, ahte muhtun
suomelaš gielain dahje suopmaniin vuorddehahti **pi(j)ä-*hámi joatkit livčče
šaddan homonymalažžan sáni *pää* ‘oaivi, geahči’ vástagiiguin. Ná lea dilli daid
suomagiela nuortasuopmaniin ja gárjilgiela suopmaniin, main lea dáhpáhuvvan
diftongiseren **ää > iä*: vrd. *piä* ‘oaivi, geahči’, *piällä* ‘alde’. Sullalas diftongise-
ren **ää > ea* lea dáhpáhuvvan maiddái esttegielaš, vrd. *pea* ‘oaivi, geahči’, *peal*
‘alde’. Esttegiela *peal-*hámiid sáhtášii prinsihpas atnit maiddái rekonstrukšuvna
**pi(j)äl-*njuolggaduslaš joatkin, vrd. esttegiela *seal* ‘doppe’ < **sikällä* (vrd. suo-
mag. *siellä* ‘doppe, dieppe’).

Suomelaš *pääl-*sátnebearraša ovttaštattin sámegielaš dástagiid-
gal jietnadatoahpalaš sujaid geažil eahpesihkkarin, muhto dievaslaččat dán
vejolašvuoda ii sáhte hilgutge, nugo dálá etymologalaš sátnegirjjiin (UEW: 365;
SSA s.v. *pää*, *päällä*; Häkkinen 2004 s.v. *pää*) lea dahkkon – erenomážit go
váldá vuhtii, man olu iešguđetlágan eahpesihkkaris ja áibbas veadjemeahtunge
veardádušat dáid sátnegirjjiide leat muđui dohkkehuvvon.²⁷ Muhto juohke
dáhpáhusas dán gažaldagas ii leat erenomáš mearkašupmi *l-*teoriijai: lei dal

²⁶ Dán dáhpáhusas prolatiivasuffiksa *-itse*, *-itši* soaitá leat sekundára, dasgo mángga hámis dát
geažus molsašuddá oanehot gehčosiin **-i*, omd. suomag. *ali ~ alitse* ‘vuole’, *yli ~ ylitse* ‘badjel’,
läpi ~ lävitse ‘čada’.

²⁷ Ovdamearkan UEW (365) veardida suomagielaš *pää-*sátnebearraša ja dan vástagiid (suoma-
ugralaš **päni*) dakkár sániide go boaresturkkagiela *mäni* ‘vuoigņašat’ ja mongolagiela *heki* ‘oaivi;
álgu’.

pääl-sátnebearaša vuodđun suorggádus **päñi-l(ä)*- dahje **pijä-l(ä)*- dahje *pää*-sániid *l*-kásushámit, de ieš *l*-kásusiid vuolggasadjin ferte juohke dáhpáhusas atnit urálalaš *ül*-postposišuvnnaid.

6. Lohppii

Nugo letne ovddabealde čájehan, lea ovddeš *lA*-teorijai bukten evidensa oalle eahpesystemáhtalaš ja váilevaš. Dan sadjai lea suomelaš gielaid *l*-kásusiid ja urálalaš *ül*-postposišuvnnaid giellahistorjjálaš oktavuohta oalle čalmmus, ja daid ovttastahttimii leat valjis duođaštusat. Danin leage miellagiddevaš vel smiehtastit, manin *lA*-teoriija leamaš liikká nu viidát dohkkehuvvon jo lagabui čuođi jagi.

lA-teoriija raššivuohtan leamaš dat, ahte čilgehus vuodđuduvai jo álggu rájes muhtunlágan suomagiela siskkáldas rekonstrukšuvdnii iige fuolkegielaid systemáhtalaš veardádallamii. Dan duogábealdehan lei Budenza fuomášupmi das, ahte koaffiksa *-l*- muittuhii suorgása *-lA*, ja ahte dakkár gihpuid go *olla miehellä* ‘leat náitalan (nissonis)’ mearkkašupmi lea lahka *lA*-suorggádusaid báikekásushámiid (vrd. *olla miehelässä* id.). Vaikko manjelis čilgehussii buktojedjege soames lasseargumenttat, ii teoriija goassege albmáláhkai iskkaduvvon komparatiiva metodain. Iešalldes sáhtta dadjat, ahte duššefal Rask (1832: 35–38), Donner (1879: 84–93) ja Bartens (2000: 83) leaba váldán *l*-kásusiid álgovuoddu čilgemis vuolggasadjin veardádusaid gáidosot fuolkegielaide, vaikko Raskis ii dieđus lean vel vejolašvuohta albma komparatiiva metoda oppa geavahitge.

Liikká *lA*-teoriija dohkkehuvvui viidát jo 1900-logu álggobealde, ja dat orru jo árrat šaddan muhtunlágan gáldus nubái kopierejuvvon akademalaš árbediehtun, vaikke systemahtalaš duođaštusat čilgehussii eai goassege buktonge. Dán stáđásmuvvama sáhtta ipmirdit viiddit dutkanhistorjjálaš perspektiivvas: urálalaš gielaid historjjálaš morfologijja dutkantradišuvnna ferte muđuige kritiseret das, ahte morfemaid semantihkka ja funkšuvnnat eai leat das leamaš guovddáš rollas. Vierrun leamaš buktit veardádusaid, maid primára kriteran lea suffiksaid hámi sullalasvuohta; dakkár veardádusat dasto dávjá dorjojuvvojit čujhusaiguin oalle eahpečielga mearkkašumi oktavuođaide. Náhan aiddo “lokála” *l*-kásusatge leat ovttastahtton “lokála” *l(A)*-suorgásii.

Nubbin ovdamearkan dákkár čilgentradišuvnnas heive jurddašanvuohti, man sáhtta gohčodit “latiivaparadigman” (gč. nohta 14 ovddabealde). Urálalaš gielaid vuodul lea vierrun rekonstrueret mealgat ollu iešguđetlágan bohtinkásussuffiksaid, ng. latiivvaid. Dávjá evttohuvvon latiivagehčosat leat ain jo **-n*, **-ń*, **-ŋ*, **-k*, **-j* ja **-s*. Mánnggat urálalaš gielaid nomeniid sojahan-

morfemat ja advearbbat dasto čilgejuvvojit dáid rekonstuerejuvvon latiivvaid vuodul. Dákkár čilgehusaid sáhtta morfologalaččat earuhit goit govtteláganiid:

- a) Geažus lea govtti latiivva kombinašuvdna. — Ovdamearkan suopmelaš-sápmelaš illatiivageažus **-sin* jurddašuvvo dábálaččat latiivvaid **-s* ja **-n* kombinašuvdnan (omd. Korhonen 1981: 219), ja translatiivva gehčosis **-ksi* fas livčče ovtastuvvan latiivvat **-k* ja **-s* (omd. Bartens 1999: 77–78). Goappáge dáhpáhusas **i* livččii epentehtalaš vokála, mii livččii lasihuvvon danin go sátneloahpas konsonántačoahkit eai lean lobálaččat.
- á) Geažus lea latiivva(id) ja man nu eará suffiksa kombinašuvdna. — Viidát dohkkehuvvon čilgehusa mielde inessiivva **-s-nA* ja elatiivva **-s-tA* gehčosiid vuodđun livčče latiiva **-s* ja dan maŋŋái laktásan báikekásusgehčosat **-nA* ja **-tA* (omd. Korhonen 1981: 222–224). Nubbin ovdamearkan sáhtta namuhit vaikkoba dan jurdaga, ahte sápmelaš gielaid modálasuffiksa **-ktē* (nugo sánis *čehpe-t < *čeappē-ktē*) vuodđun sáhtášedje leat latiiva **-k* ja ablatiiva **-tA* (ibid.: 232–233). Maiddái vuodđosámegiela abessiivva gehčosis **-ptāķēk/n* (mii davvisámegielas lea laigan iehčanas postposišuvdnan *haga*) leat oidnojuvvon aitosaš abessiivagehčosa **-ptA* maŋis guokte maŋŋálas latiivva (ibid.: 226–227).

Latiivaparadigma vuodđováttisvuohtan lea dat, ahte čilgehusaid semantihkalaš bealli lea oalle coagis: ii olusge smihtto dat, makkár oktavuohhta attesterejuvvon morfemaid funkšuvnnas lea vikkahuvvon “latiivvaide”. Lea ovdamearkan váttis oaidnit, mo **ksi*-translatiivva vuodđun sáhtášedje leat guokte maŋŋálas bohtinkásusgehčosa. Illá sáhtta jurddašit, ahte vaikkoba dálá suomagiela allatiivva- ja illatiivagehčosat sáhtášedje ovtastahttot, ja ahte dát kombinašuvdna dasto oaččošii translatiivvalágan funkšuvnna, omd. **Hän opiskeli opettaja-lle-seen* ‘son studerii oahpaheaddjín’ (pro *opettaja-ksi*).²⁸ Seamma ártet lea jurddašit bohtin- ja vuolginkásusa kombinašuvnna modála funkšuvnnas, dahje dan,

²⁸ Olu buorebutge ákkastallon hypotesat translatiivvagehčosa **-ksi* hárrái leat gal bukton. Hakulinen (1979: 101–102) atnáge latiivačilgehusa metodologalaččat eahpidahttin, ja čujuha Uotila (1945: 335–) oidnu, man mielde geažus livččii ovtastahttimis homonymalaš nomensuorgásiin **-ksi* (vrd. omd. suomag. *aida-kse-t* ‘áidemuorat (áiddi ráhkadeami váras)’ ← *aita* ‘áidi’). Erenomáš jáhkehahti lea Janhusa (1989: 301) evttohus, man mielde translatiivvagehčosa vástta lea vuodđosamojedagiela ng. predestinatiiva deklinašuvnna dovddaldat **-tā-*. Dan ovddasta njenecgielas *-dā-*, nugo ovdamearkan sáni *xər°* ‘niibi’ predestinatiiva genetiivahámis *xər°dānta* ‘niibi su váras’ (Salminen 1998: 539). Predestinatiiva genetiivahámit sáhttet vástidit maiddái funkšuvnna dáfus oalle dárkilit suomagiela translatiivva, omd. cealkagis *tyuku° wæsakoh nye nyium nyed°nta me°da* (Tereščenko 1965: 291) ‘son válddii dán ádjá nieidda alces eamidin’, vrd. suomag. *otti vai-mokseen*) (giite Tapani Salmisa dán fuomášahttimis). Gehčosiid **-ksi* ja **-tā-* jietnadatgaskavuohhta lea maiddái njuolggaduslaš, dasgo vuodđosamojedagielas álgovuolggalaš **ks* lea nuppástuvvan **t*:an: vrd. maiddái urálalaš vuodđog. **miksa* ‘vuovivas’ > vuodđosamojedag. **mītā* (Janhunen 1981: 251).

ahte abessiivii livčče laktásan velába guokte latiivagehčosa: vrd. **Hän opetti taitava-lle-lta ja jopa palka-tta-lle-lle/seen* ‘son oahpahii čehpet ja joba bálkká haga’ (pro *taitava-sti ja jopa palka-tta*).

Muhto lei dal dáid gehčosiid duogáš mii fal, daid ovttastahttin latiivvaide heive goit buorrin ovdamearkan latiivaparadigma semantihkalaš raššivuodain. Ja sáhttá vel cuiget dasge, ahte dákkár čilgenvuohki lea jietnadathistorjjálaččat oalle loažžat. Vierrunhan lea duššefal segmenteret gehčosiid ja geahččat vástiditgo oasit rekonstruerejuvvon latiivvaid, omd. illatiiva **-s-i-n* << latiiva **s* + latiiva **n*, translatiiva **-k-s-i* << latiiva **k* + latiiva **s*, modálasuorggis **-k-tA* << latiiva **-k* + ablatiiva **-tA*. Vokálaid sáhttá mángii guođdit fuomáškeahttá, dasgo daid sáhttá čilget epentehtalažžan. Dákkár metoda čilgenfápmu lea jo masá rájiheapme. Urálalaš vuodđogillii rekonstruerejuvvojit duššefal čiežanuplot konsonántafonema (Janhunen 1981: 251; Sammallahti 1988: 482), ja dainge goit vihtta (**c, *d, *d', *r, *x*) leat dakkárat, mat gávdnojit dušše sátnemáddagiin eaige fal giellaoahpalaš morfemain. Danin guhtta latiivagehčosa **-n, *-ń, *-ŋ, *-k, *-j* ja **-s* gokčēt jo beali dain konsonántafonemain, mat gehčosiin oppanassiige sáhttet gávdnot. Go čilgehusaid semantihkalaš kriteratge leat oalle lupmosat, sáhttá dieđus vaikko man morfema duogábealde oaidnit latiivagehčosiid.

Čájehetne vel čuovvovaš ovdamearkkain, mo endorii dákkár jurddašepmi sáhttá doalvut. Muhtun davvisámegiela nuortasuopmaniin mánggáidlogu komitatiivva geažus *-i-guin* lea reduserejuvvon hápmái */-jon/* dahje */-jan/*, omd. <*mánáiguin*> */määnääjjon/* ~ */määnääjjan/*. Dán dáhpáhusashan lea bures dieđus, ahte geažus lea šaddan postposišuvnnas **guoimme* (gč. logu 3.5), muhto jos dan sadjai livččiimet dušše rekonstruieren komitatiivva gehčosa **-jVn* djđ. soames gáiddus vuodđogillii, ii dát duogáš livččii šat oaidnimis. Muhto gehčosa gal sáhtášii várra navdit latiivvaid **-j* ja **-n* kombinašuvdnan. Mearkkašupmige ii dán easttášii, go leathan ovdamearkan suomagiela instruktiiivva (ja genetiivva) gehčosis **-n* maddái oidnojuvvon oktavuodat *n*-latiivii (omd. Leino 2001).

Dán oktavuodas namuhaste vel ovttá oalle erenomáš ovdamearkka iešgudetlágan heittogit ákkastallon ja badjelmeare optimisttalaš latiivačilgehusain. Joba suomelaš gielaid *l*-kásusiidge duogábealláige lea goit oktii vikkahuvvon latiiva; Alvre (1986) lea ákkastallan, ahte daid vuodđun livččii suomugralaš latiivageažus **-l*. Su guovddáš argumenta lea datte riekkesjurdda: Alvre oainnat oaivvilda, ahte go *s*-báikekásusiid duogábeallai lea vikkahuvvon *s*-latiiva, de livčče *l*-kásusat maddái buoremusat čilgemis latiivva vuodul. Latiivačilgehusaid dábálaš váttisvuodaid lassin lea dákkár indukšuvdna maddái eahpelogihkalaš. Ieš hypotesa *s*-kásusiid latiivaduogážis ii leat goassege duodaštuvvon, ja vaikke dat doalašiige deaivása, ii dat vel čájevivččii maidege eará báikekásusiid álgovuodus. Alvre gal dieđus geahččala doarjut iežas hypotesa čájevemiin vejolaš luottaid *l*-latiivvas suomugralaš gielain, muhto

dát veardádusat gal illá jáhkihit; dasa lassin son joba čujuha omnikomparatiiva spekulášuvnnaide *l*-kásusiid vejolaš oktavuodain ovddabealde máinnašuvvon jukagiirragiela *le*-instrumentálii (gč. logu 4.2) ja muhtun tungusagielaide gehčosiidda.

Dán muttus leažžá jo čielggas, ahte dakkár morfologalaš veardádusaid ferte oalát hilgut, maid vuodđun leat dušše deivvolaš veardádusat iešguđetlágan latiivvaide. Dan sadjai berrešii urálalaš morfologii ja historjjá dutkamuš konsentreret ain eanet morfemaid **funkšuvnnaide**. Dušše morfemaid hámi čilgen ii suige vel leat doarvái, muhto dan lassin galgá maiddái figgat rekonstrueret bálgáid, maid bokte daid geavahus lea gárggiidan. Dákkár guorahallan dieđus gáibida fuolkegielaide vuđolaš veardádallama komparatiiva metodain. Dasa lassin fállá dálááigge diehtu giellatypologiiias buriid vuoduid hypotesaide. Lea ovdamearkan bures dieđus, ahte máilmmi gielain ođđa gehčosat leat dávjá šaddan iehčanas sániid agglutinašuvnna bokte, muhto hárve gal “latiivvaid” dahje eará bohtinkásusiid kombinašuvnnain. Fennougrištihka olis dásulat jurdagiid leage generála dásis buktán ovdan maiddái Korhonen:

As is known, there are quite a number of rather young an[d] therefore transparent case forms derived from postpositional constructions in the Uralic languages. The postpositions from which the case suffixes originate can mostly be traced back to nouns with concrete, usually local or spatial meanings, such as ‘the inside’, ‘upper side’, ‘base’, etc. It also seems that case suffixes can originate from combinations of two or more older case suffixes. **However, some case suffixes that have traditionally been interpreted as suffix combinations may with more thorough research prove to be original, less transparent postpositions.** (Korhonen 1991: 177; deattuhus munno.)

Dákko sáhtte vel máinnašit soames ođđa hypotesa, maid dákkár lahknanvuohki buktá millii. Jo ovdelis lei sáhkkan jurdda, ahte márigiela ja perbmelaš gielaide possessiiva *l*-kásusiid vuodđun sáhtášii leat sámegiela *lu*-postposišuvnamáddaga morfologiserejuvvon vástta (gč. 4.2). Nubbi vejolaš ovdamearka dákkár grammatikalisašuvnnas lea suomelaš gielaide prolatiivageažus **-iccek* (> suomag. *-itse*). Dát ii gal gávdno erenomáš produktiiva kásusin mange suomelaš gielas, muhto vuhtto iešguđetlágan jikŋon advearbbain degomat suomagiela *maitse* ‘eatnan mielde’ ja *meritse* ‘meara bokte’. Dán gehčosii eai leat čájehuvvon jáhkehahtti vástagat gáidosot fuolkegielain (vrd. Suoniemi-Taipale 1994: 230–247; Larjavaara 1995: 613–615). Danin evttohetnege, ahte prolatiivva duogábealde lea postposišuvdna **šüdik*, man sápmelaš vástagat fas leat davvisg. *čáda*, lullisg. *tjirrh*, nuortalašg. *čõõđ* ‘čáda’ jna. (< vuodđosámegiela **čęđęk*). Dát sátni fas lea surggiidahtton seamma máddagis go urálalaš sátni **šüdami* ‘váibmu’ (> nuortalašg. *čáá’đ*, suomag. *sydän*, marisg. *šim*, komisg. *šęlem*, ungarigiela *szív* jna. ‘váibmu’) (SSA s.v. *sydän*; UEW: 477).

Jietnadathistorijá dáfus suomelaš gielaid *-*iccek*-prolatiivva ovttahttin **šüðik*-postposišuvdnii ii dagat váttisvuođaid. Gehčosa ovdasuomagiela hápmin rekonstruerejuvvo *-*ńček* dahje *-*ńček* (vrd. Suoniemi-Taipale 1994: 230–240; Larjavaara 1995: 613–615). Vuodđosuomagiela gemináhtaaffrikáhta *-*cc*- lea čilgemis sporádalaš geminašuvnnain; seammalágan gárggiideapme lea oalle viidát attesterejuvvon maiddái vuodđosuomagiela deminutiiva- ja adjektiiva-suorgásis *-*ise*- ~ *-*icce*-: Dálá suomagielas dát suorggis lea eanas hámis -(*i*)*se*-, omd. *kala-nen* : gen. *kala-se-n* ‘guoláš’, *villa-inen* : gen. *villa-ise-n* ‘ullo-, ullus ráhkaduvvon’. Suopmaniin datte gávdnojit maiddái affrikáhtahámiid reliktat, nugo Häme suopmaniid *semmottet* ‘dakkárat’, *tämmöttet* ‘dákkárat’ (-*tt*- < *-*cc*-), ja boares girjegielas affrikáhtahámit leat dábálaččat, omd. Agricola *synneitzen* ‘suttolačča’ (~ dálá suomag. *syntisen*) (Hakulinen 1979: 124–125). Dán suorgása máttáesttegiela vástagis lea maiddái affrikáhta, ovdamearkan *villa-nõ* : gen. *villa-dsõ* : ill. *villa-tsõ-he* ‘ullo-’ (~ suomag. *villainen*) (Keem 1997: 32). Suorgása *-*ise*- ~ *-*icce*- ovdasuopmelaš hápmin sáhtta rekonstrueret *-*ńće*-, mii fas máhccá vel boarrásot hápmái *-*ńsí*; dás lea maiddái gárggiidan vuodđosámegiela deminutiivasuffiksa *-*ńče* (> davvisg. -š : -ž-, omd. **kuolā-ńče* > *guolá-š* : *guolá-ž*-) (Sammallahti 1998: 90).

Suorggis *-*ise*- ~ *-*icce*- fállá buori jietnadathistorijálaš parallela prolatiiva-gehčosa *-*iccek* gárggiideapmái. Prolatiivva boarrásamos hápmin šattašii *-*ńsíik*, mii lea jo lahka sámegielaidda vuodul rekonstruerejuvvon postposišuvnna **šüðik*. Nasála *-*n* máhcašii postposišuvnna komplementta genetiivagehčosii, ja loahppa *-*síik* livččii oalle lunddolaččat čilgemis hámi **šüðik* redukšuvdnan: gárggiideapme livččii nappo leamaš sullii **meri-n šüðik* >> **merinsüik* >> **merinsíik* (> suomag. *meritse* ‘meara bokte’). Sihke vokála *ü* ja spiránta *ð* leat artikulašuvnna dáfus heajos jietnadagat, maid jávkan deattohis posišuvnnas livččii áibbas vuorddehahti. Ovdamearkan davvisámegiela nuortasuopmaniinge lea fonemas *ð* tendensan jávkat deattohis vokálaidda gaskkas, ja dakkár hámit go <*boradit*> /*pooraðeh*/ ~ /*poora.eh*/ leat eanet uhcit friddja molsašuddamis. Vokála *ü* jávkan fas lei jo sáhkkan logus 3.4.

Jietnadathistorijálaš oktavuodá lassin suomelaš gielaid prolatiivva ja sámegielaidda *čáda*-postposišuvnna ovttahttin gáibida diedusge maiddái dáid elementtaid funktionála oktavuodá. Lea duohta, ahte prolatiivva ja *čáda*-gihpuid konkrehta geavahanvuogit eai deaivvat seamma bures go *l*-kásusiid ja *al*-postposišuvnnaidda buohta, dasgo prolatiiva – mii ii oppanassiige leat aitosáš kásus muhto baicce viehka eahpeproduktiiva ja hárvenaš advearbatiipa – lea dábálaččat lunddolamosit jorgaleames *bokte*-gihpuin. Berre goit fuomášit, ahte postposišuvnnaidda *bokte* ja *čada* mearkkašumit leat oalle lahkalaš; omd. Sammallahti (1998: 232–233) jorgala sániid *bokte* ja *čada* eangalagillii sániiguin ‘via, through’ resp. ‘through’. Mánngat prolatiivahámit sáhttet juohke dáhpáhusas jor-

galuvvot namalassii *čáđa*-postposišuvnnain – ja nuppegežiid; čuovvovaš ovda-
mearkkat čájehit, ahte dát oktavuoha ii vuhtto dušše prolatiivva ja *čáđa*-gihpuid
árbevirolaš (62–63) muhto maiddái ođđaáigásot (64–65) funkšuvnnain:

- (62) [– –] *varsinkin, jos kuluneilla sormilla on vuosikausien turhana työnä ollut
killingin köyhän kuparin pyydystäminen, joka saavuttamattomana on liukunut
koukistuvien raoitse, niinkuin vesi seulan reijitse!* (Kilpi 1993 [1933]: 121)
'[– –] eandalitge, jos nohkan suorppain leamaš jahkemiid duššibargun
háhpohallat váivváš veikeskillegiid, mat juksameahttumin leat johtán
roaŋkesuorppmaid lanjaid čáđa, dego čáhci **silli ráiggiid čáđa!**'
- (63) *Ääni läheni lähenemistään, sillä talvitie kulki Telkiän pihatse.* (Reijonen 1900:
427–428)
'Jietna lahkoni aht' lahkoni, dasgo dálvemáđii manai **Telkiä šilju čáđa.**'
- (64) [N. N.] *lea váidán Guovdageainnu lagasrádio (GLR) leansmánnii. Daningo dikte
muhtun boazosápmelačča soaibmat su rádio čáđa.* (MÁ 4/1995 s. 2)
'N. N. on tehnyt Koutokeinon paikallisradiosta (GLR) valituksen nimismiehelle,
koska erään porosaamelaisen sallittiin haukkua häntä **radioitse.**'
- (65) *Jearahallan 51 čearuid ságadoalliid gaskkas vuoseha ahte stuorimus váttisvuoha
lea oalle heajos vejolašvuodát gulahallat telefuvnnaid čáđa.*
(<http://www.glesbygdsverket.se> 10.4.2007)
'Kysely 51 paliskunnan johtajien keskuudessa osoittaa, että suurin ongelma ovat
sangen huonot mahdollisuudet keskustella **puhelimitse.**'

Dán artihkalis ovdanbukton *üil*-teoriiija ja maiddái ođđa hypotesa suomelaš gie-
laid prolatiivva álgovuodus heivejit ovdamearkan das, makkár perspektiivvaid
gáidosot fuolkegielat sáhttet suomagiela historjjá dutkamuššii fállat. Ovddeš *IA*-
teoriiija headjuvuotnanhan leamaš aiddo dat, ahte fuolkegielaid duodaštusat eai
leat dan olis albmaláhkai váldon vuhtii. Danin leage váidalahti, ahte maŋimus
áiggiid lea šaddan ain dábálabbon lahkoniit suomagiela duogáža baskkes gie-
lasiskkáldas geahčanguovllus; giellahistorjjálaš čielggademiid vuodđun lea
muhtumin joba dušše suomagielas čoggojuvvon materiála almmá lagasge fuolke-
gielaid veardidančuozáhagaid haga (dása leaba gidden fuomášumi ee. Inaba
2002: 254–261 ja Ylikoski 2005). Muhto go suomagiela historjjá dutkamuš fas
viiddiduvvo sámegielaide ja eará suoma-ugralaš gielaide, maŋggaid suomagiela
albmanusaid duogážat čájehit áibbas nuppeláganin go gáržžes fennistihkalaš
perspektiivvas.

Gáldut

Korpusmateriála

- Aikio, Annukka & Aikio, Samuli 1978: *Lentonoidan poika. Saamelaisia satuja*. [Sámás: Annukka ja Samuli Aikio.] Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- 1981 [1978]: *Girdinoaidi bárdni. Sápmelaš máidnasat*. Nubbi prentehus. Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Blind, Ella Karin 1992: *Eallima govat*. Johkamohkki: Sámi Girjjit.
- Castrén, Matthias Alexander 2005: *Sámi mátkkit. 1838 ja 1841–42*. Sámás: Samuli Aikio. Kárášjohka: ČálliidLágádus.
- Gaski, Harald & Solbakk, John T. & Solbakk, Aage (doaimm.) 2004: *Min njálmmálaš árbevierru. Máidnasat, myhtat ja muitalusat*. Davvi Girji o.s.
- Guttorm, Eino 1981: *Árbeeatnan luohhti*. Deatnu: Jár'galæd'dji Á/s.
- Hætta, Lars & Bær, Anders 1982 [1958]: *Muitalusat*. Čáliiga Lars Hætta ja Anders Bær. Olggos attii Thor Frette. Tromsø – Oslo – Bergen: Universitetsforlaget.
- 1993: *Usko ja elämä. Koutokeinon saamelaisten hengellisestä elämästä, Lars Levi Laestadiuksen heräyksestä ja lestadiolaisuuden alkuvaiheista ennen vuotta 1852*. [Suomagillii: Pekka Sammallahti.] Utsjoki: Girjegiisá.
- Jansson, Tove 1979 [1965]: *Muumipappa ja meri*. [Suomagillii: Laila Järvinen.] Porvoo – Helsinki – Juva: WSOY.
- Jansson, Tove 1990: *Áhčči ja mearra*. [Sámás: Ritva Torikka.] Ohcejohka: Girjegiisá.
- Kristiansen, Roald E. 2004a: *Davviguovlluid eamiálbmogiid oskkut ja sámi dološ osku. Oahppogirji nuoraidskuvlla 8.–10. luohkáide*. Sámás: Berit Margrethe Oskal. Kárášjohka: ČálliidLágádus.
- 2004á: *Leastadianisma. Oahppogirji nuoraidskuvlii*. Sámás: Berit Margrethe Oskal. Kárášjohka: ČálliidLágádus.
- Marastat, Mihkkal 1991: *Siidavuomi golli*. Guovdageaidnu: DAT.
- 1992: *Darjeskáiddi čiehká*. Guovdageaidnu: DAT.
- MÁ = *Min Áigi*. [Sullii 150 nummira jagiin 1995 ja 1997.] Kárášjohka.
- Mukka, Timo K. 1966: *Laulu Sipirjan lapsista*. Jyväskylä: Gummerus.
- 2005: *Sipirjá*. [Sámás: Jovvna-Ánde Vest.] Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- OT = *Ođđa Testamenta*. Oslo: Norgga Biibbalsearvi 1998.
- Piibel = *Piibel. Vana ja Uus Testament*. [Esttegielat biibbaljorgalus jagis 1997.] Tallinn: Eesti Piibliselts 1997.
- Raamattu = *Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. [Suomagielat biibbaljorgalus jagis 1992.] – <http://www.evl.fi/raamattu/1992/>.
- Sombi, Ásllat 1996: *Jávvasan goahtesajit. Dáhpáhusat dološ badjeeallimis*. Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- Turi, Klemet Nilsen 1982: *Áiggit rivdet*. Jár'galæd'dji Á/s.

- US = *Uuzi Sana*. Koitepainos. [Aunusgárjilgielat Ođđa Testamentta jorgalus jagis 2003.] Helsinki: Biblienkiännändüinstituuttu 2003.
- UT = *Ūž Testament*. [Liivvegielat Ođđa Testamentta jorgalus jagis 1942.] Helsinki 1942.
- Vars, Ellen Marie 1990: *Arvedávvggi mánát*. Davvi Girji o.s.
- Vest, Jovvna-Ánde 1988: *Čáhcegáddái nohká boazobálggis*. Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- 1990: *Poropolku sammaloituu*. [Suomagillii: Eino Kuokkanen.] Oulu: Pohjoinen.
- VS = *Вьль Сүзән*. [Udmurtgielat Ođđa Testamentta jorgalus jagis 1997.] Стокгольм – Хельсинки: Библиез берыктонъя Институт 1997.
- ÅT = *Ådå Testamennta*. Uppsala: Svieriga ráamátsiebrre 2000.

Eará materiálagáldut

- Biblia 1642 [Suomagielat biibbaljorgalus jagis 1642] = Vanhan testamentin II osa: Joo-suan kirja, Tuomarien kirja, Ruutin kirja, Samuelin kirjat, Kuningasten kirjat, Aika-kirjat, Esran kirja, Nehemian kirja ja Esterin kirja [teakstakorpus]. – Helsset: Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáš [čujuhuvvon 13.4.2007]. (Gullá čoakkáldagaide Vanhan kirjasuomen korpus: Biblia). Oažžumis: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/biblia/vt2_joos_rdf.xml.
- Cuning:sen Maij:tin Säändö ja Asetus Palcollisist ja Palckawäest 1723 [Ásahus jagis 1723] = 1700-luvun asetustekstejä [teakstakorpus]. – Helsset: Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáš [čujuhuvvon 2.4.2007]. (Gullá čoakkáldagaide Vanhan kirjasuomen korpus: Laki- ja asetustekstejä). Oažžumis: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lait/as1700_rdf.xml.
- IK = Itkonen, Erkki 1992: *Inarinsaamelaisia kielennäytteitä. Aanaarkiela čajtuzeh*. Doaimm. Lea Laitinen. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 213. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Kilpi, Volter 1993 [1933]: *Alastalon salissa. Kuvaus saaristosta. II*. Helsinki: Otava.
- LS = Bull, Ella Holm & Bergsland, Knut 1993: *Lohkede Saemien. Sørsamisk lesebok*. Kárášjohka: Davvi Girji o.s.
- OTGr. = *The NRSV–NIV™ parallel New Testament in Greek and English. With inter-linear translation by Alfred Marshall*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House 1990.
- Reijonen, Juho 1900: *Kertoelmia ja kuvauksia*. Porvoo: Werner Söderström.
- Sammallahti, Pekka (doaimm.) 2004: *Javrij jieŋah parguu. Anárašgiel lohkosat*. Publications of the Giellagas Institute 2. Oulu.
- (boahtimin): *Vuõ'lgge jáå'tted ooudâs. Nuortalašgiel lohkosat*.
- Suomenkieliset Tieto-Sanommat 17/1776 = Lizelius, Antti: Suomalaiset [sic] Tieto-Sanommat 1775 ja 1776 [teakstakorpus]. – Helsset: Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáš [čujuhuvvon 2.4.2007]. (Gullá čoakkáldagaide Vanhan kirjasuomen korpus: Lizelius). Oažžumis: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/lizelius/sts1775_rdf.xml.

Vanhan kirjasuomen korpus = Suoma boares čállingiela korpus. Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáš. Oažžumis: http://kaino.kotus.fi/korpus/vks/meta/vks_coll_rdf.xml. [Dán dutkamuša várás rehkenaston dieđut leat čoggojuvvon Ruovttueatnan gielaid dutkanguovddáža addin sierra lobiin jagi 2005, goas korpus ii lean rahpasit geavaheamis Interneahtas.]

Eará gáldut

Ahlqvist, August 1863: Om Ungerska språkets förvandtskap med Finskan. – *Suomi II*: 1: 1–60. Helsinki.

— 1877: *Suomen kielen rakennus. Vertaavia kieliopillisia tutkimuksia. I. Nominien Synty ja Taivutus. Suomalainen Runo-oppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Alhoniemi, Alho 1979: Suomen kielen *l-* ja *s-*sijojen oppositiosta. – Kaisa Häkkinen, Jussi Kallio & Leena Kytömäki (doaimm.), *Sanomia. Juhlakirja Eeva Kangasmaa-Minnin 60-vuotispäiväksi 14.4.1979*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 9. Turku: Turun yliopisto. 89–105.

— 1985: *Marin kielioppi*. Apuneuvoja suomalais-ugrilaisen kielten opintoja varten X. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Alvre, Paul 1986: Zu den finnisch-ugrischen *l*-Kasus. – *Советское финно-угроведение* 22: 81–87.

Anttila, Raimo & Uotila, Eeva 1984: Finnish *ovela* ‘sly, cunning’ and the Baltic Finnic outer local cases. – *Ural-Altische Jahrbücher* 56: 121–128.

Baker, Robin 1985: *The development of the Komi case system. A dialectological investigation*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 189. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Bartens, Raija 1978: *Synteettiset ja analyttiset rakenteet lapin paikanilmauksissa*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 166. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

— 1999: *Mordvalaiskielten rakenne ja kehitys*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 232. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

— 2000: *Permiläisten kielten rakenne ja kehitys*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 238. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Batalova = Баталова, Р. М. 1982: *Ареальные исследования по восточным финно-угорским языкам (коми языки)*. Москва: Наука.

Bergsland, Knut 1946: *Røros-lappisk grammatikk. Et forsøk på strukturell språkbeskrivelse*. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Serie B. Skrifter XLIII. Oslo: H. Aschehoug & Co.

Blake, Barry J. 2001: *Case*. Cambridge: Cambridge University Press.

Blomstedt, Oskar Aukusti Frithiof 1869: *Halotti Beszéd ynnä sen johdosta Wertailevia Tutkimuksia Unkarin, Suomen ja Lapin kielissä*. Helsinki: J. Kr. Frenckell.

Budenz, József 1886: Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana. Első rész: Az ugor nyelvek szóképzése II. Névszóképzés. – *Nyelvtudományi Közlemények* 20: 401–474.

- Castr[é]n, Matthias Al[e]xander 1839: *De affinitate declinationum in lingua Fennica, Esthonica et Lapponica*. Helsingforsiae: Typis Frenckellianis.
- Castrén, Matthias Alexander 1844: *Elementa grammatices Syrjaenae*. Helsingforsiae. Ex officina typographica heredum Simelii.
- 1854 = *M. Alexander Castrén's Grammatik der samojedischen Sprachen*. Im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften herausgegeben von Anton Schiefner. St. Petersburg: Buchdruckerei der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.
- 1858 [1849] = *M. Alexander Castrén's Versuch einer ostjakischen Sprachlehre nebst kurzem Wörterverzeichnis*. Herausgegeben von Anton Schiefner. Zweite verbesserte Auflage. St. Petersburg: Buchdruckerei der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.
- Collinder, Björn 1952: Uralaltaisch. – *Ural-Altäische Jahrbücher* 24: 3–4: 1–26.
- 1960: *Comparative grammar of the Uralic languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Donner, O. 1879: *Die gegenseitige Verwandtschaft der finnisch-ugrischen Sprachen*. Abdruck aus den Acta Soc. Scient. Fennicæ. Tom. XI. Helsingfors: Druckerei der Finnischen Litteratur-Gesellschaft.
- Friis, J. A. 1856: *Lappisk Grammatik. Udarbeidet efter den finmarkiske Hoveddialekt eller Sproget, saaledes som det almindeligst tales i norsk Finmarken*. Christiania: J. W. Cappelen.
- Hakulinen, Lauri 1941: *Suomen kielen rakenne ja kehitys. Ensimmäinen osa. Äänne- ja muoto-oppia*. Helsinki: Otava.
- 1979: *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki: Otava.
- Halling, Tiina 1996: Vaihtoehdot ulkopaikallissijoille liivissä. – Heikki Leskinen, Sándor Maticsák & Tõnu Seilenthal (doaimm.), *Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum, Jyväskylä 10.–15. 8. 1995. Pars III. Sessiones sectionum. Phonologia & Morphologia*. Jyväskylä. 100–104.
- 1999: About Livonian preposition *iļ*. – Ago Künnap (doaimm.), *Indo-European-Uralic-Siberian linguistic and cultural contacts*. Fenno-Ugristica 22. Tartu. 65–76.
- Honti, László 2006: Eräästä ugrilaisten kielten postpositioperäisestä kaasussuffiksien perheestä. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 91: 81–91.
- Hunfalvy, Pál 1864: *A vogul föld és nép*. Reguly Antal hagyományaiból kidolgozta Hunfalvy Pál. Pest: Eggenberger Ferdinánd Akadémiai Könyvtár.
- Huomo, Tuomas 1995: Paikallissijan kieliopillistuminen datiivi-genetiivin funktioon: Uralilaisen *n*-sijan ja itämerensuomalaisen adessiivin kehityksen vertailua. – *Sananjalka* 37: 55–79.
- Huomo, Tuomas & Ojutkangas, Krista 2006: An introduction to Finnish spatial relations: Local cases and adpositions. – Marja-Liisa Helasvuo & Lyle Campbell (doaimm.), *Grammar from the human perspective. Case, space and person in Finnish*. 11–20.

- Häkkinen, Kaisa 1983: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta. Suomalais-ugrialaisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 17. Turku: Turun yliopisto.
- 1984 Wäre es schon an der Zeit, den Stammbaum zu fällen? – *Ural-Altäische Jahrbücher. Neue Folge* 4: 1–24.
- 1985: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa*. Fennistica 6. Turku: Åbo Akademi.
- 2002: *Suomen kielen historia 1. Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 69. Turku: Turun yliopisto.
- 2004: *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Juva: WSOY.
- Inaba, Nobufumi 2001: Elollistarkoitteinen lähde ja sen *s*-sijainen merkintä itämerensuomalaisissa kielissä: sijanmerkinnän ja sijajärjestelmän suhteesta II. – *Sananjalka* 43: 26–64.
- 2002: Ensimmäisen suomenkielisen Biblian allatiivin käyttö modernin kuvausvälineen valossa. – *Sananjalka* 44: 247–262.
- Itkonen, Erkki 1957a: Lokatiivista ja genetiivistä ym. – *Virittäjä* 61: 308–320.
- 1957á: Loppusanat prof. Kettuselle. – *Virittäjä* 61: 435–439.
- 1966: *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki: WSOY.
- IW = *Inarilappisches Wörterbuch*. Herausgegeben von Erkki Itkonen unter Mitarbeit von Raija Bartens und Lea Laitinen. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XX. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1986–1991.
- Janhunen, Juha 1977: *Samojedischer Wortschatz. Gemeinsamojedische Etymologien*. Castrenianumin toimitteita 17. Helsinki.
- 1981: Uralilaisen kantakielen sanastosta. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 77: 219–274.
- 1982: On the structure of Proto-Uralic. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 44: 23–42.
- 1989: Samojedin predestinatiivisen deklinaation alkuperästä. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 82: 298–301.
- 1998: Samoyedic. – Daniel Abondolo (doaimm.), *The Uralic languages*. London – New York: Routledge. 457–479.
- Keem, Hella 1997: *Võru keel*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts – Võro Instituut.
- Kettunen, Lauri 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 86. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 1957: Vastinetta Erkki Itkoselle. – *Virittäjä* 61: 428–434.
- KKS = Virtaranta, Pertti & Raija Koponen (doaimm.) 1968–2005: *Karjalan kielen sanakirja*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVI, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 25. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

- Korhonen, Mikko 1979: Entwicklungstendenzen des finnisch-ugrischen Kasusystems. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 43: 1–21.
- 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1991: Remarks on the structure and history of the Uralic case system. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 83: 163–180.
- Kulonen, Ulla-Maija 1993: *Johdatus unkarin kielen historiaan*. Suomi 170. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laaksonen, Heli 2000: *Adessiivi suomessa ja virossa – funktiot, frekvenssit, yhtäläisyydet, erot, vastineet*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Turku.
- Laanest, Arvo 1982: *Einführung in die ostseefinnischen Sprachen*. Autorisierte Übertragung aus dem Estnischen von Hans-Hermann Bartens. Hamburg: Helmut Buske Verlag.
- Larjavaara, Matti 1995: Prolatiivi ennen ja nyt. – *Virittäjä* 99: 609–616.
- Lauranto, Yrjö 1994: Sisä- ja ulkopaikallissijat: onko perinteinen opettamisjärjestys perusteltu? – Minna Suni & Eija Aalto (doaimm.), *Suuntaa suomenopetukseen – tuntumaa tutkimukseen*. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita 4. Jyväskylä: Korkeakoulujen kielikeskus. 37–61.
- Laver, John 1994: *Principles of phonetics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leem, Knud 1748: *En lappisk Grammatica efter den Dialect, som bruges af Field-Lapperne udi Porsanger-Fiorden*. Kiøbenhavn: Gottman Friderich Kisel.
- Lehtisalo, T. 1936: *Über die primären ururalischen Ableitungssuffixe*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 72. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 1956: *Juraksamojedisches Wörterbuch*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XIII. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Leino, Pentti 1989: Paikallissijat ja suhdesääntö: kognitiivisen kieliopin näkökulma. – *Virittäjä* 93: 161–219.
- 1990: Spatial relations in Finnish: a cognitive perspective. – Ingrid Almqvist, Per-Erik Cederholm & Jarmo Lainio (doaimm.), *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt. Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990*. Stockholm studies in Finnish language and literature 6. Stockholm. 117–152.
- 2001: Henkilöviitteinen allatiivi. – Leino, Pentti & Herlin, Ilona & Honkanen, Suvi & Kotilainen, Lari & Leino, Jaakko & Vilkkumaa, Maija 2001: *Roolit ja rakenteet. Henkilöviitteinen allatiivi Biblian verbikonstruktioidissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 813. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 456–513.
- Levinson, Stephen C. 2003: *Space in language and cognition. Explorations in cognitive diversity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LW = Kettunen, Lauri 1938: *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae V. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Lönnrot, Elias 1841: Bidrag till Finska Språkets Grammatik. (Forts. fr. 4:de Häftet.) – *Suomi* I: 5: 29–47. Helsingfors.
- Maslova, Elena 2003: *A Grammar of Kolyma Yukaghir*. Mouton Grammar Library 27. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.

- Merimaa, Heidi 2002: *Adpositiot suomen vanhoissa kieliöpeissa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos. Turku.
- Mikola, Tibor 1975: *Die alten Postpositionen des Nenzischen (Juraksamojedischen)*. Den Haag – Paris: Mouton / Budapest: Akadémiai Kiadó.
- MW = *H. Paasonens Mordwinisches Wörterbuch*. Zusammengestellt von Kaino Heikkilä. Bearbeitet und herausgegeben von Martti Kahla. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XXIII. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1990–1999.
- Mägiste, Julius 1928: Eräitä liiviläisiä possessiivisuffiksin jäännöksiä. – *Virittäjä* 32: 285–287.
- Nickel, Klaus Peter 1994: *Samisk grammatikk*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad 1979 [1932–1962]: *Lappisk (samisk) ordbok. Grunnet på dialektene i Polmak, Karasjok og Kautokeino*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Niemi, Jaana & Mosin, Mihail 1995: *Ersäläis-suomalainen sanakirja*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 48. Turku: Turun yliopisto.
- Nikolaeva, Irina 2006: *A Historical Dictionary of Yukaghir*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Nykolajeva, Irina 2000: *Chrestomathia jucagirica*. Urálistikai Tanulmányok 10. Budapest: ELTE BTK, Finnugor Tanszék.
- Ojutkangas, Krista 2005: Viittauskehukset ja tarkastelunäkökulma – miten sijaintia perusakseleilla kuvataan? – *Virittäjä* 109: 525–551.
- Pajusalu, Elna 1957a: Soome-ugri l-käänetest. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 3: 159–172.
- 1957a: Ülevaade läänemere keelte ablatiivi funktsioonidest. – *Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised VI. Ühiskonnateaduste seeria* 2. 133–153.
- 1958a: Adessiivi funktsioonid eesti murretes ja lähemates sugulaskeeltes. – *Keel ja Kirjandus* 4–5/1958: 246–258.
- = Паюсалу, Э. 1958a: *Внешнеместные падежи в прибалтийско-финских языках (функции падежей)*. Автореферат диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Таллин: Академия наук Эстонской ССР, Институт языка и литературы.
- 1960: Läänemere keelte allatiivi funktsioonid. – *Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused* 5: 88–116.
- Papp, István 1968: *Unkarin kielen historia*. Tietolipas 54. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Petræus, Æschillus 1649: *Linguae Finnicæ brevis institutio*. Aboæ: Petrus Wald.
- Qvigstad, J. K. 1881: Beiträge zur Vergleichung des verwandten Wortvorrathes der lappischen und der finnischen Sprache. – *Acta Societatis Scientiarum Fennicæ* 12: 113–240.
- Rask, Rasmus 1832: *Ræsonneret lappisk Sproglære efter den Sprogart, som bruges af Fjældlapperne i Porsangerfjorden i Finmarken. En Omarbejdelse af Prof. Knud Leems Lappiske grammatica*. København: J. H. Schubothes Boghandling.
- Ravila, Paavo 1935: Die stellung des lappischen innerhalb der finnisch-ugrischen sprachfamilie. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 23: 20–65.
- 1958: Die Ursprache als Grundbegriff der Sprachgeschichte. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 60,6: 1–15.

- Rédei (Radanovics), Károly 1962: *Die Postpositionen im Syrjänischen unter Berücksichtigung des Wotjakischen*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Rédei, Károly 1996: Zu der Geschichte des PU-PFU Kasussystems. Die Rolle der Koaffixe in der Herausbildung der Deklination. – Lars-Gunnar Larsson (doimm.), *Laponica et uralica. 100 Jahre finnisch-ugrischer Unterricht an der Universität Uppsala. Vorträge am Jubiläumssymposium 20.–23. April 1994*. Studia Uralica Upsaliensia 26. Uppsala. 257–271.
- Renvall, Gustaf 1840: *Finsk Språklära, Enligt den rena Vest-Finska, i Bokspråk vanliga Dialecten*. Åbo: Christ. Ludv. Hjelt.
- Rätsep, Huno 1979: *Eesti keele ajalooline morfoloogia. II. Õpivahend eesti filoloogia osakonna üliõpilastele*. Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.
- Saarinen, Sirkka 2005: Mordwinisch *lango/langa*. – *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 28/29: 321–329.
- Salminen, Tapani 1998: Nenets. – Daniel Abondolo (doimm.), *The Uralic languages*. London – New York: Routledge. 516–547.
- Sammallahti, Pekka 1977: *Norjansaamen Itä-Enontekiön murteen äänneoppi*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 160. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 1988: Historical Phonology of the Uralic Languages. – Denis Sinor (doimm.), *The Uralic Languages. Description, History and Foreign Influences*. Leiden – New York – København – Köln: E. J. Brill. 478–554.
- 1998: *The Saami Languages. An Introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Serebrennikov = Серебренников, Б. А. 1962: Из истории падежной системы пермских языков. – В. И. Лыткин, К. Е. Майтинская & Б. А. Серебренников (doimm.), *Вопросы финно-угорского языкознания. К 70-летию со дня рождения члена-корреспондента АН СССР Д. В. Бубриха*. Москва – Ленинград: Издательство Академии Наук СССР. 9–32.
- = Серебренников, Б. А. 1963: *Историческая морфология пермских языков*. Москва: Издательство Академии Наук СССР.
- Setälä, E. N. 1890: *Yhteissuomalaisen klusiilien historia. Luku yhteissuomalaisesta äännehistoriasta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sjögren, Joh. Andreas & Wiedemann, Ferdinand Joh. 1861 = *Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben*. Im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften bearbeitet und mit einer historisch-ethnographischen Einleitung versehen von Ferdinand Joh. Wiedemann. Joh. Andreas Sjögren's gesammelte Schriften. Band 2. Theil 1. St. Petersburg: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften.
- SSA = Itkonen, Erkki & Ulla-Maija Kulonen (toim.) 1992–2000: *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisu 62. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus – Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Stockfleth, N. V. 1840: *Grammatik i det lappiske Sprog, saaledes som det tales i Norsk-Finmarken. Første Del. Bogstav- og Formlæren*. Christiania: Chr. Grøndahl.
- Suoniemi-Taipale, Inga 1994: *Itämerensuomalaisen kielten prolatiivi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 616. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Szinnyei, Josef 1910: *Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Leipzig: Göschen'sche Verlagshandlung.
- Tauli, Valter 1952: Bemerkungen zum Ursprung der uralischen Kasussysteme. – *Ural-Altäische Jahrbücher* 24: 3–4: 27–41.
- 1956: The origin of affixes. – *Finnisch-Ugrische Forschungen* 32: 170–225.
- Tereščenko = Терещенко, Н. М. 1965: *Ненецко-русский словарь*. Москва: Советская Энциклопедия.
- Tikka, Toivo 1992: *Vepsän suffiksoituneet postpositiot. Kieliopillisiin sijoihin liittyvä suffiksoituminen*. Studia Uralica Upsaliensia 22. Uppsala.
- UEW = Rédei, Károly (unter Mitarbeit von Marianne Bakró-Nagy, Sándor Csúcs, István Erdélyi, László Honti, Éva Korenchy, Éva K. Sal und Edit Vértes) 1988–1991: *Uralisches etymologisches Wörterbuch*. 1–3. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Uotila, T. E. 1945: Sijapäätteiden syntyhistoriaa. – *Virittäjä* 49: 327–336, 499–501.
- Vainik, Ene 1995: *Eesti keele väliskohakäänete semantika kognitiivse grammatika vaate-nurgast*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.
- Wichmann, Yrjö 1913–1918: Beiträge zur tscheremissischen Nominalbildungslehre. – *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 30,6: 1–42.
- Virtaranta, Pertti 1962: Über die Partikeln auf *-li* in den ostseefi. Sprachen. – *Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Paavo Ravila*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 125. Helsinki. 625–669.
- Ylikoski, Jussi 2005: Uusia näkökulmia suomen infiniittisiin rakenteisiin. – *Virittäjä* 109: 611–622.
- 2006: Fuomášumit sáme giela adposišuvnnaid funkšuvnnain: ovdamearkan *aldea ala*-postposišuvnnaid ii-lokála geavaheapmi. – *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2006: 39–61.